

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
KRIMINALISTIKOS KATEDRA

NERINGA STRECKYTĖ
TEISĖ IR VALDYMAS

TEMA

**KIŠENVAGYSTĖS IR JŲ TYRIMAS
(VILNIAUS MIESTE)**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Dr. Ryšardas Burda

Vilnius, 2005

PLANAS

ĮVADAS	1-4
DĖSTOMOJI DALIS	

I. KIŠENVAGYSČIŲ KRIMINALISTINĖ CHARAKTERISTIKA

1.1. Kišenvagysčių samprata ir statistika	5-9
1.2. Kišenvagysčių aplinka ir situacija (vieta ir laikas).	11-15
1.3. Asmenų vykdančių kišenvagystes charakteristika.	16-19
1.4. Kišenvagysčių būdai, įrankiai ir priemonės.	20-24
1.5. Pasikėsینimo objektas ir dalykas.	25-27

II. KIŠENVAGYSČIŲ TYRIMO ETAPŲ KRIMINALISTINĖ CHARAKTERISTIKA

2.1. Ikiteisminio tyrimo pradėjimas ir versijų kėlimas.	28-33
2.2. Pirminiai kišenvagystės tyrimo veiksmai.	34-38
2.3. Pirminiai tyrimo veiksmai sulaikius įtariamąjį su įkalčiais	39-47
2.4. Pirminiai tyrimo veiksmai kai įtariamasis iki sulaikymo atsikrato įkalčių.	48-52
2.5. Tyrimo veiksmai kai įtariamasis nenustatytas.	53-58

III. KIŠENVAGYSČIŲ PREVENCIJA

58-63

IV. IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

64-65

LITERATŪROS SARAŠAS

PRIEDAS NR.1

I V A D A S

Valstybė yra galinga tada, kai ji kiekvienam garantuoja ne tik gyvasties išsaugojimą, tačiau ir jo nuosavybę, saugumą, garbę ir laisvę.

Spinoza

TEMOS AKTUALUMAS. Nusikaltimai yra skaudi ir opi Lietuvos visuomenės problema. Kaip parodė 2002 metais (toliau – m.) atlikti sociologiniai tyrimai, mūsų šalies gyventojai linkę manyti, kad po nedarbo nusikaltimai tai antroji viena aktualiausių Lietuvos žmonėms socialinių ir ekonominių problemų.¹ Baimė tapti nusikaltimo auka mažina žmonių saugumo jausmą, be kurio neįmanomas pilnavertis socialinis bendravimas ir mobilumas, būtent todėl visuotinai skelbiama, jog rūpestis asmens saugumu yra viena pagrindinių valstybės funkcijų.

Nuosavybė, nesvarbu, kokios formos ji yra, užima svarbia vietą visuomenės gyvenime, todėl kiekviena valstybė suinteresuota, kad joje esanti nuosavybė būtų stiprinama ir saugoma nuo nusikalstamų kėsinių. Jos apsauga yra pirmaeilis kiekvienos šalies uždavinys. Žmogaus teisė į nuosavybę užima ypatingą vietą žmogaus teisių sistemoje. Ji reguliuoja žmonių ekonominius santykius ir yra žmogaus materialinės gerovės rodiklis, būtent todėl ši teisė ginama įvairiomis teisinėmis priemonėmis. Nuosavybės užtikrinimas reiškia savininko, kaip subjektyvių teisių į turtą turėtojo, teisę reikalauti, kad kiti asmenys nepažeistų jo teisių, ir valstybės pareigą ginti bei saugoti nuosavybę nuo neteisėto kėsinosi į ją. Apskritai nuosavybės teisė yra viena iš prigimtinių žmogaus teisių. Pavyzdžiui Romėnų teisėje nuosavybė perėjo labai ilgą evoliucijos kelią, kol galiausiai ji susiformavo kaip subjektinė teisė, kuri tam tikra prasme net nulėmė visos teisinės sistemos pobūdį. Pagal daugelį valstybės kilmės teorijų valstybė kaip tik dėl to ir atsirado, kad apsaugotų šią pagrindinę teisę.² Romėnų teisėje nuosavybės teisė buvo suprantama kaip daiktinė ir autonominė asmens teisė valdyti, naudotis ir disponuoti materialiu daiktu, kuri iš esmės yra neribojama, tačiau tik tiek, kiek ji nepažeidžia egzistuojančios teisėtvarkos. Pagrindiniai Romėnų nuosavybės teisės sampratos elementai išliko iki mūsų dienų.

Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 17 straipsnyje (toliau - str.) įtvirtinta kiekvieno žmogaus teisė turėti nuosavybę tiek vienam, tiek kartu su kitais. Tame pačiame straipsnyje

¹ Aktualiausios Lietuvos gyventojų problemos: Reprezentatyvaus sociologinio tyrimo 2002m. rugsėjo 5-8d. ataskaita // Vilnius: VILMORUS, 2000.

² Drakšienė A., Nocius J., Abramavičius B., ir kt. Baudžiamoji teisė. 1 knyga. Vilnius, 2001. P. 326

numatytas draudimas savavališkai atimti nuosavybę iš žmogaus. Nuosavybės teises saugo ir Nacionaliniai Lietuvos teisės aktai. Svarbiausio šalies teisės akto Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau – Konstitucija) 23 str. įtvirtintas asmens nuosavybės neliečiamumo principas. Konstitucija užtikrina, jog žmogaus nuosavybės teises saugo įstatymai, todėl nuosavybė iš žmogaus gali būti paimama tik įstatymo nustatyta tvarka. Ši teisė dažnai dar yra vertinama kaip būtina visų kitų asmens teisių ir laisvių realizavimo sąlyga, todėl teisės mokslų literatūroje nuosavybės teisės gynimo klausimams skiriama ypač daug dėmesio. Savaimė suprantama, jog Konstitucija įtvirtina tik bendrą nuosavybės neliečiamumo principą, o detalią nuosavybės teisinę apsaugą reglamentuoja įvairios teisės šakos: civilinė, administracinė, baudžiamoji ir kt. Pažymėtina, jog baudžiamoji teisė yra paskutinė priemonė asmens turtingoms teisėms apginti, kai to nebegali užtikrinti kitos teisės šakos.

Nepaisant įstatyminės žmogaus nuosavybės apsaugos vagystės sudaro apie 80% visų Lietuvoje registruotų nusikaltimų. Teisininkai pripažįsta, jog teisės normų (administracinių, baudžiamųjų ir kt.) pažeidimai yra natūralus ir neišvengiamas socialinio gyvenimo bruožas, tačiau ne kiekvieną tokių pažeidimų mastą galima laikyti normaliu. Nepaisant to, jog nusikaltimai yra neišvengiamas socialinio gyvenimo reiškinys, valstybė visomis išgalėmis turi siekti, kad teisės pažeidimų, o ypač nusikaltimų būtų kuo mažiau.

Nusikaltimai yra ne tik neigiamų socialinių procesų pasekmė, bet ir demoralizuojantis bei destruktivus veiksnys, sunkinantis arba net ir stabdantis visuomenės ekonominę bei socialinę pažangą, todėl efektyvi nusikaltimų kontrolės ir prevencijos politika turėtų tapti vienu iš strateginių valstybės prioritetų, užtikrinančių pamatinių žmogaus teisių – nuosavybės apsaugą, bendrą visuomenės saugumą bei jos normalų vystymąsi. Kriminologijos specialistai pažymi, jog baudžiamosios politikos veiksmingumo kriterijumi turėtų tapti ne statistinės ataskaitos, programinių dokumentų tobulumas, teisėsaugos institucijų reformų ar teisės normų reguliuojančių baudžiamuosius ar administracinius teisinius santykius gausa, o kasdienis pačių gyventojų saugumo jausmas, jų pasitikėjimas teisėsauga ir teisėtvara, kaip institucijomis, kurios jiems teikia kokybiškas paslaugas. Būtent gyventojų saugumo jausmas turėtų nuolat būti valdžios institucijų dėmesio centre.³

³ Dobryninas A. ir Gaidys V. Ar saugi Lietuvos visuomenė. <http://www.nplc.lt/> Prisijungimo data 2004-08-17

Lietuvai atkūrus nepriklausomybę ypatingas dėmesys buvo skiriamas teisėsaugos institucijų, teismų ir teisinės sistemos reformoms. Siekiant pagerinti policijos darbą dauguma policijos padalinių buvo restruktūrizuoti, panaikinta dalis senų ir vietoj jų sukurti įvairūs nauji specializuoti padaliniai, sukurti net keturių pakopų teismai, vykdančys teisingumą Lietuvoje, priimti nauji teisynai: Baudžiamasis kodeksas (toliau – BK) ir Baudžiamojo proceso kodeksas (toliau – BPK), tačiau nepaisant atlikto didžiulio darbo kai kurie kriminologijos specialistai, teisininkai ir politikai kritikuoja teisingumo ir vidaus reiklų ministerijų vadovus iššvaisčius milžiniškas lėšas įvairių reformų kūrimui ir įgyvendinimui, kurios nedavė apčiuopiamų rezultatų, nepalengvino teisėsaugos institucijų darbo ir nesumažino nusikalstamumo.

TYRIMO TIKSLAS. Baigiamojo darbo tikslas kompleksiskai išnagrinėti kišenvagysčių kriminalistinę charakteristiką, nusikaltimų nuosavybei – kišenvagysčių tyrimo teorines bei praktines problemas.

TYRIMO UŽDAVINIAI.

Atskleisti kišenvagysčių sampratą.

Nustatyti bei apibendrinti kišenvagysčių kriminalistinę charakteristiką.

- 1) Išanalizuoti kišenvagysčių tyrimo praktiką
- 2) Pateikti teorines ir praktines rekomendacijas kišenvagysčių tyrimo metodikai ir kišenvagysčių prevencijai.

TYRIMO METODAI. Rašant baigiamąjį darbą buvo naudojami: 1) istorinių duomenų analizės – taikyta atliekant kišenvagysčių, nusikaltimo aukų, nusikaltimo vykdytojų ir kitokių statistinių duomenų analizę; 2) lyginamasis teisinės analizės metodas buvo naudojamas atliekant Lietuvos teisės aktų lyginamąją apžvalgą; 3) lyginamasis metodas buvo panaudotas rengiant siūlymus dėl mūsų šalies teisėsaugos institucijų pareigūnų tobulinimo bei problemų, kurios buvo išaiškintos šiame darbe, sprendimo.

Baigiamajame darbe svarbią vietą užima konkretus kriminologinis tyrimas, kurio metu taikytas teisėsaugos institucijų pareigūnų anketinės apklausos metodas.

DARBO NAUJOVĖ. Lietuvoje iki šiol nebuvo atlikta kišenvagysčių – kaip nusikaltimo nuosavybei kriminalistinė analizė, išsamiai netirta ir kišenvagysčių tyrimo metodika.

TYRIMO ŠALTINIAI. Baigiamojo darbo pagrindas Lietuvos, ir užsienio šalių baudžiamieji ir baudžiamojo proceso įstatymai, kiti teisės aktai reglamentuojantys nusikaltimų nuosavybei (kišenvagysčių) tyrimo baudžiamajame procese tvarką; baudžiamųjų bylų (iškeltų dėl

kišenvagysčių) išnagrinėtų Lietuvos teismuose medžiaga, Vilniaus miesto Vyriausiojo policijos komisariato (toliau – VPK) Kriminalinės policijos (toliau – KP) Nusikaltimų tyrimo tarnybos (toliau - NTT) Operatyvaus reagavimo poskyrio (toliau - ORP) metinės ataskaitos, Lietuvos bei kitų užsienio valstybių mokslininkų kriminologijos, baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso ir kita literatūra.

Rengiant baigiamąjį darbą buvo atlikta aukštąjį teisinį išsilavinimą turinčių proceso dalyvių ikiteisminio tyrimo pareigūnų ir specializuoto padalinio pareigūnų, tiriančių kišenvagystes, Vilniaus mieste apklausa.

BAIGIAMOJO DARBO REIKŠMĖ. Šis magistro baigiamasis darbas gali suteikti teorinių ir praktinių rekomendacijų ikiteisminio tyrimo pareigūnams vykdančioms kišenvagysčių prevencija, ikiteisminio tyrimo metu padėti tinkamai kvalifikuoti veikas susijusias su nusikaltimų nuosavybei – kišenvagysčių kvalifikacija, kelti praktinių teisėsaugos institucijų darbuotojų kvalifikaciją.

BAIDIAMOJO DARBO STRUKTŪRA. Baigiamąjį darbą sudaro įvadas, trys skyriai, dešimt poskyrių bei tyrimo rezultatų apibendrinimas – išvados ir pasiūlymai. Darbo pabaigoje nurodytas darbe naudotos literatūros sąrašas ir teisėsaugos institucijų pareigūnų apklausos anketos pavyzdys (Priedas Nr.1).

I. KIŠENVAGYSČIŲ KRIMINALINĖ CHARAKTERISTIKA

1.1 KIŠENVAGYSTĖS SAMPRATA IR STATISTIKA

Vagystė – tai labiausiai paplitęs teisės pažeidimas (tiek kaip nusikaltimas, tiek kaip administracinis teisės pažeidimas) ne tik Lietuvoje, tačiau ir visame pasaulyje. Faktiškai bendras teisės pažeidimų skaičius labiausiai priklauso nuo vagysčių skaičiaus. Kaip ne būtų keista, dauguma žmonių įsitikinę, jog iškraustyti kišenes nepastebint jų savininkui – fiziškai neįmanoma. Deja, statistiniai duomenys byloje ką kita. Pavyzdžiui vien Vilniuje per 2003m. įvykdytos 1309 kišenvagystės, kvalifikuotos pagal BK 178str. 1d. O kiek dar padaryta administracinių teisės pažeidimų? Pranešimas, kad šalyje padidėjo nusikalstamumas, dažniausiai reiškia, kad padaugėjo nusikaltimų nuosavybei, o ypač vagysčių.

Baudžiamosios teisės mokslo šaka išskiria įvairius svetimos nuosavybės neteisėtus užvaldymo būdus, kurie dar skirstomi į kvalifikuotus (BK 178 str. 3d. - didelės vertės svetimo turto pagrobimas, BK 180str. 3d. – plėšimas, padarytas panaudojus šaunamąjį ginklą, sprogmenis ir pan.) ir paprastus nusikaltimus (BK 178 str. 1 d. vagystė). Nepaisant to, jog kišenvagysčių skaičius sudaro nemažą dalį visų registruojamų nusikaltimų nuosavybei, įstatymo leidėjas iki 2004-07-05 kišenvagystės neišskyrė iš kitų nusikalstamų veikų tarpo ir laikė jį paprastu nusikaltimu, numatytu BK 178 str. 1 d., arba baudžiamuoju nusižengimu, numatytu BK 178 str. 4 d. pradėtu dėl nedidelės vertės svetimo turto pagrobimo. Iki 2004-07-05 kišenvagystės, kaip nusikaltimo atribojimas nuo kišenvagystės, kaip baudžiamojo nusižengimo: nusikaltimas nuo baudžiamojo nusižengimo atribojamas pagal pagrobtojo turto vertę, kuri numatyta BK 190 str., o būtent, jei pagrobtojo turto vertė viršija 1 minimalaus gyvenimo lygio (toliau - MGL) dydžio sumą, tai veika turės būti traktuojama kaip nusikaltimas, jei neviršija 1 MGL sumos, veika bus laikoma baudžiamuoju nusižengimu. Be pagrobtojo turto vertės, taip pat gali būti atsižvelgiama į pagrobtų daiktų natūralų kiekį (svorį, dydį). Pažymėtina, jog LR Administracinių teisės pažeidimų kodekso (toliau - ATPK) 50 str. numatyta administracinė atsakomybė už smulkų svetimo pagrobimą vagystės būdu. Žodžio „kišenvagystė“ ATPK nėra, tačiau kyla klausimas ar pats nedidelio turto pagrobimas (kišenvagystės būdu) turėtų būti laikomas baudžiamuoju nusižengimu ar administraciniu teisės pažeidimu? ATPK 9 str. 2 d. numatyta, jog administracinė atsakomybė už administracinės teisės pažeidimus atsiranda, jeigu savo pobūdžiu šie pažeidimai pagal galiojančius įstatymus neužtraukia baudžiamosios

atsakomybės. Kadangi tiek ATPK 50 str., tiek ir BK 178 str. 4d. numatyta atsakomybė už nedidelės vertės svetimo turto pagrobimą, turi būti taikomos baudžiamojo įstatymo normos.

Magistrantei rašant šį darbą 2004-07-05 buvo priimtas baudžiamojo įstatymo 178 str. 2 d. pakeitimas, kuris iš esmės pakeitė kišenvagysčių kvalifikavimą. Įstatymo leidėjas atsižvelgiant į bendrą kišenvagysčių skaičių, šio nusikaltimo žalą žmogaus materialinei padėčiai ir psichikai pripažino, jog kišenvagystė turi būti laikoma sunkesniu nusikaltimu nei vagystė, todėl LR Seime priimtas BK 178 str. 2 d. pakeitimas (įstatymo Nr. IX-2314), kuriuo kišenvagystė įtraukta į kvalifikuotų nusikaltimų sąrašą. Nuo pataisos įsigaliojimo bet kokios vertės kišenvagystės turi būti kvalifikuojama pagal BK 178 str. 2d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senatas konsultuodamas teismus išaiškino, kad *esant bent vienam 178 straipsnio 2 dalyje numatytam vagystę kvalifikuojančiam požymiui, nepriklausomai nuo to, ar šis požymis nurodo veikos padarymo būdą, ar numato specialųjį dalyką, veika laikoma pavojingesne ir, nepaisant pagrobto turto vertės (išskyrus atvejį, kai pagrobiamas didelės vertės turtas), kvalifikuojama pagal BK 178 straipsnio 2 dalį.*⁴

Pagal BK 178 str. 2d. raidę kišenvagystė suprantama kaip **svetimo turto pagrobimas iš asmens drabužių, rankinės ar kitokio nešulio viešoje vietoje**. Iš įstatyme pateiktos kišenvagystės sąvokos galima daryti išvadą, jog kišenvagystei kvalifikuoti būtini du esminiai momentai:

1. Nusikaltimas turi būti padarytas viešoje vietoje. Tai gali būti visuomeninis transportas, turgavietės, gatvės, visuomeniniai renginiai ir pan.

2. Turtas turi būti pagrobtas iš kito asmens drabužių (kišenių), rankinės ar kitokio nešulio (kuprinė, maišelis ir kt.).

Be to viena iš kišenvagystės įvykdymo sąlygų svetimas turtas turi būti užvaldomas nenaudojant smurto prieš turto savininką. Kitaip tariant, nusikaltėlis, neturėdamas jokios teisės, neužmokėjęs ir nenaudodamas prievartos paima iš savininko kokį nors jo turtą, dėl ko teisėtas turto savininkas nebegali to turto turėti ir juo naudotis.

Taigi, apibendrinant galima būtų padaryti išvadą, jog kišenvagystė tai ne tik turto (daikto) vagystė iš kišenės. Sąvoka kišenvagystės apima svetimo turto pagrobimą iš drabužių, iš rankinės, kuprinės, maišelio ar kito nešulio. Iš nukentėjusiojo pinigines pavogti pinigai praktikoje nelaikomi kišenvagyste. Pavyzdžiui, 2004-10-18 įtariamoji Z.A. pavogė iš V.G. rankos piniginę, kurioje buvo

⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. kovo 5 d. konsultacija B3-320 // Teismų praktika. Vilnius, 2004. Nr. 21. P. 294

70 Lt. ir buvo sulaikyta nusikaltimo vietoje su įkalčiais. Dėl šio fakto buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas pagal BK 178 str. 2d. Prokuroras susipažinęs su ikiteisminio tyrimo medžiaga priėmė nutarimą nutraukti ikiteisminį tyrimą Z.A. atžvilgiu motyvuodamas tuo, kad pinigine nelaikoma nešuliu, todėl pinigų ir pinigines vagystė iš nukentėjusiojo rankų negali būti laikoma kišenvagyste.⁵ Magistrantės nuomone pinigų vagystė iš pinigines taip pat turėtų būti laikoma kišenvagyste, nepriklausomai nuo to ar pinigine yra nukentėjusiojo drabužiuose ar rankoje. Esama situacija nurodo įstatymo spragą, kuria nebaudžiamai gali naudotis kišenvagiai. Kišenvagystę nuo vagystės skiria vienas esminis požymis – kaip padaromas svetimo turto pagrobimas, o būtent įsibraunant į aukos daiktus: rūbus, rankinę, pinigine, tuo metu kai juos prie savęs turi teisėtas savininkas. Pagrobojo turto vertė šiuo atveju neturi jokios reikšmės kvalifikuojant veiką kaip kišenvagystę, išskyrus atvejus, kai pagrobto turto vertė viršija 250 MGL dydžio sumą.

Deja, Informatikos ir ryšių departamentas prie LR Vidaus reikalų ministerijos (toliau - IRD) nerenka statistinių duomenų apie Lietuvoje padarytus administracinius teisės pažeidimus. Studentė domėjosi ar teritoriniai policijos komisariatai kaupia ir analizuoja informaciją apie padarytus administracinius teisės pažeidimus. Paaiškėjo, jog informacija apie konkretaus asmens padarytas smulkias vagystes kaupiama Vilniaus m. Vyriausiojo policijos komisariato (toliau – Vilniaus m. VPK) Informatikos ir ryšių skyriuje, tačiau nėra statistinės informacijos kiek tokių pažeidimų padaroma per vienerius metus, kokiose vietose, koku laiku daromos smulkios kišenvagystės, koks pažeidėjų amžius ir pan., todėl studentė baigiamajame darbe galės kaupti ir analizuoti surinktus duomenis apie kišenvagystes - kaip nusikalstamą veiką. Ieškant informacijos apie padarytus nusikaltimus (kišenvagystes) studentė rėmėsi informatikos ir ryšių departamento ir Vilniaus m. VPK duomenų bazėmis.

Lietuvai atkūrus nepriklausomybę vagysčių skaičius ženkliai padidėjo, tačiau pastaruosius kelerius metus ankstesni vagysčių didėjimo tempai smarkiai sumažėjo ir jų skaičius iš esmės nekito. Vagysčių skaičius Lietuvoje, kaip ir kiekvienoje kitoje šalyje, priklauso nuo tam tikrų objektyvių veiksnių. Pastaraisiais metais nusistovėjęs vagysčių skaičius reiškia, kad sustiprėjo visuomenės pasipriešinimas vagims, mokėjimas apsiginti (apsisaugoti) nuo jų. Pavyzdžiui, pastaruoju metu masiškai įrenginėjamos viešųjų vietų (gatvių, skverų, aikščių ir kt.), privačių bendrovių pastatų ir kiemų bei kitų objektų stebėjimo kameros, šarvuotos durys, kuriamos uždaros apsaugotos teritorijos, mobili privačių saugos bendrovių ir teisėsaugos institucijų apsauga, per visuomenės informavimo

⁵ Baudžiamoji byla Nr. 12-1-3016-04

priemonės teikiamos rekomendacijos kaip apsaugoti savo turtą nuo vagystės ir pan. Visa tai negalėjo nepadaryti vagysčių šiek tiek mažiau gundančiu nusikaltimu. Dėl to mažėjo (ar bent nedidėjo) potencialiai „tinkamos vogti“ nuosavybės, o tai savo ruožtu mažina potencialių nusikaltėlių motyvaciją.

1998 m. Informatikos ir ryšių departamentas numatė tam tikrų nusikaltimų (klasifikacijos) statistinės kortelės įvedimą. Ją panaudojant buvo tikimasi kaupti oficialiai registruotą statistinę informaciją apie asmenis įtariamus padarius tam tikrus nusikaltimus ir jų neteisėtos veikos klasifikaciją tiek visoje Lietuvoje, tiek ir atskiruose miestuose. Deja, kriminalistiniu požiūriu ši labai svarbi informacija buvo pradėta kaupti tik nuo 2003 m. gegužės 1 d., todėl per metus sukauptų duomenų (Diagrama. Nr.1) nepakanka, kad galima būtų daryti apibendrintas išvadas apie Lietuvoje per vienerius metus padaromas kišenvagystes.

Nepaisant to magistrantė surinko ir išanalizavo statistinius duomenis apie kišenvagysčių skaičių Lietuvos sostinėje.

Pažymėtina, jog kišenvagystės tai latentiniai nusikaltimai. Praktikoje yra žinoma, jog daugelis kišenvagių aukų dėl tam tikrų priežasčių (laiko stoka, pagrobtas turtas mažareikšmis ir pan.) nesikreipia į teisėsaugos įstaigas, todėl esama kišenvagysčių statistika iš esmės neatspindi realios situacijos.

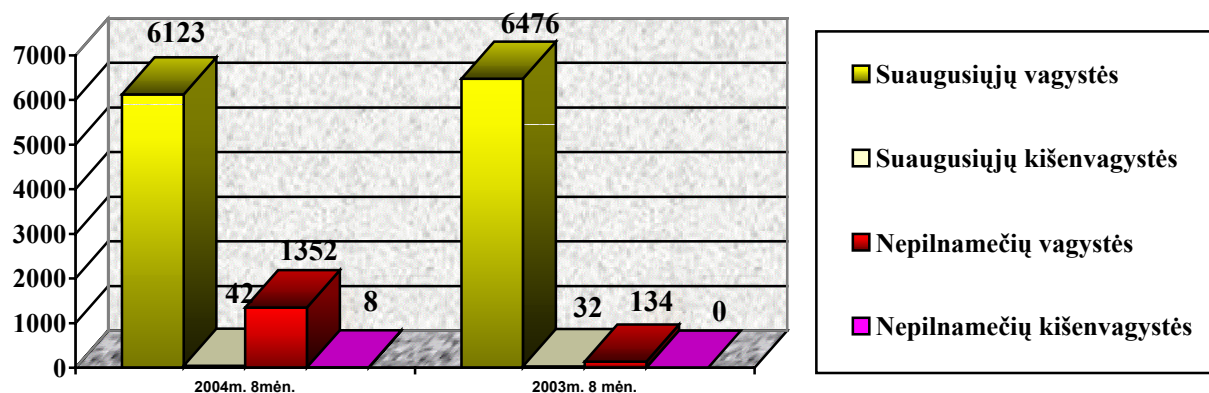

Diagrama. Nr.1. Visoje Lietuvoje asmenų, įtariamų ar kaltinamų padarius vagystes ir kišenvagystes, santykis

Vilniaus m. VPK Informatikos skyriuje nuo 2000 m. buvo kaupiama informacija apie asmenis sostinės teisėsaugos institucijų įtariamus ar kaltinamus padarius kišenvagystes (diagrama Nr.2) bei nuo 1994 m. renkama informacija apie kišenvagysčių statistiką pačiame Vilniaus m. Iš pateiktos statistinės informacijos matyti, jog asmenų sulaikomų įtarus kišenvagystės padarymu

skaičius kasmet auga, tačiau jei palygintume kišenvagysčių ir sulaikytų kišenvagių statistiką (lentelė Nr.1) matyti, jog nusikaltimų skaičius net keliasdešimt kartų didesnis nei sulaikomų kišenvagių skaičius, todėl galima daryti preliminarią išvadą, jog kišenvagysčių tyrimui teisėsaugos institucijos skiria nepakankamai dėmesio.

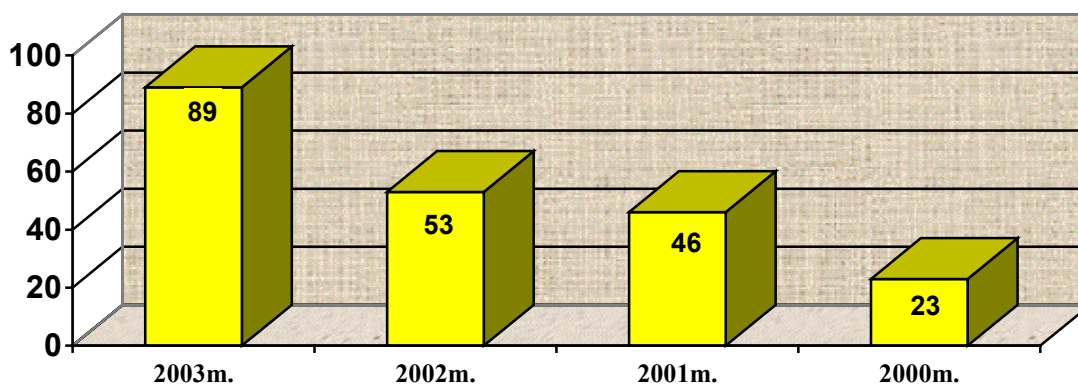

Diagrama. Nr.2. Asmenys įtariamai ar kaltinami padarę kišenvagystes Vilniuje.

Laikotarpis	Kišenvagystės	Asmeninio turto vagystės bendrai	Kišenvagysčių procentinė išraiška
1994 m.	84	598	14 %
1995 m.	171	535	31,9 %
1996 m.	68	612	11,1 %
1997 m.	112	578	19,3 %
1998 m.	145	599	24,2 %
1999 m.	116	542	21,4 %
2000 m.	127	652	19,5 %
2001 m.	946	2568	36,8 %
2002 m.	2459	4435	55,4 %
2003 m.	1309	6215	21 %
2004 m. 8 mėn.	578	5601	10 %

Lentelė Nr.1. Registruotų vagysčių skaičius Vilniaus mieste⁶

Susipažinus su statistiniais duomenimis pastebimas ženklus kišenvagysčių augimas Vilniaus mieste 2001 m. – 2002 m. Kyla natūralus klausimas kokios priežastis iššaukė tokį kišenvagysčių

⁶ Vilniaus m. Vyriausiojo policijos komisariato Viešosios policijos informatikos ir ryšių skyriaus pažymos nuo 1994 m. iki 2004 m. 08 mėn.

prasiveržimą. Magistrantė nagrinėdama kišenvagysčių skaičiaus padidėjimą susipažino su Vilniaus m. VPK Kriminalinės policijos (toliau – KP) Nusikaltimų tyrimo tarnybos (toliau NTT) Operatyvaus reagavimo skyriaus ataskaitomis nuo 1996 m. iki 2003 m. Nustatyta, kad 2001 m. ir 2002 m. daugiau kaip 50 procentų kišenvagysčių atvejais buvo pagrobtas mobilus ryšio telefonas su sim kortele bei aksesuarais, tuo tarpu kai iki 2000m. mobiliojo ryšio telefonų vagystės sudarydavo vos iki 30 procentų šios rūšies nusikaltimų. Magistrantės nuomone toks ženklus mobiliojo ryšio telefonų vagysčių pagausėjimas buvo nulemtas mobiliojo ryšio operatorių konkurencinės kovos dėl rinkos dalies. Net trims mobiliojo ryšio operatoriams pradėjus aršią konkurenciją buvo taikomos įvairios akcijos, kurios įgalino ypač palankiomis kainomis nusipirkti naują mobilus ryšio telefoną. Įvairių švenčių proga (Šv. Kalėdos, Šv. Velykos) telefonai buvo parduodami vos už 1 litą, todėl per labai trumpą laiko tarpą į rinką plūstelėjo tūkstančiai naujų mobiliojo ryšio telefonų, kurie tapo lengvu grobiu kišenvagiams. Įdomu pažymėti, jog telefonai dažniausiai būdavo perkami už 1 litą, tuo tarpu to paties telefono kišenvagystės atveju pareiškime telefono vertė būdavo nurodoma ne 1 litas, o du, trys, keturi šimtai ir daugiau litų, būtent todėl kišenvagysčių skaičius padidėjo kelis kartus.

1.2 KIŠENVAGYSČIŲ APLINKA IR SITUACIJA

Žmogų supanti aplinka turi būti saugi ir kelti visuomenės narių pasitikėjimą savimi bei tomis valstybės institucijomis, kurių viena iš pagrindinių funkcijų visuomenės narių teisių bei teisėtų interesų apsauga, ir kurių išlaikymui visuomenė skiria didelę dalį savo pajamų. Saugumo jausmas didėja, kai eilinis teisę gerbiantis asmuo mato, kad tiek jis pats, tiek ir atitinkamos institucijos atlieka savo darbą. Priešingu atveju didėja nepasitenkinimas, elementarios netvarkos nuolatinis egzistavimas bei jos nepašalinimas sąlygoja nepasitikėjimą valdžios institucijomis ir netgi teisinį nihilizmą. Tai yra veiksniai, įtakojantys nusikalstamumą.

Viešai pasireiškęs socialinės tvarkos pažeidimas (nesvarbu kokia forma), bet kuriuo atveju paveikia žmogų, tačiau kuo didesnis ir sunkesnis pažeidimas, tuo labiau neigiamai paveikiamas žmogus. Tvarką gerbiantis žmogus negatyviai reaguoja į destruktiją ir jaučia nepasitenkinimą, tuo tarpu teisės pažeidėjas destruktiją vertina kaip nebaudžiamos neigiamos veiklos galimybę. Ypač pastebimi nusikaltimai padaryti viešose vietose (Diagrama. Nr.3). Tokiu atveju visuomenės narių saugumo pojūtis kinta negatyviai, ypač jei tvarka nustatyta teisės normomis, todėl teisėsaugos institucijos yra įpareigosios atstatyti pažeistas teisės normas. Kuo ilgiau teisėsaugos institucijos neveiksmingai kovoja su teisės pažeidimais, tuo didėja eilinių, įstatymus gerbiančių piliečių nepasitenkinimas ir daugėja įstatymus pažeisti linkusių asmenų. Neskatindama žmogaus saugumo pojūčio policija vargu ar gali tikėtis pastarojo pagalbos.

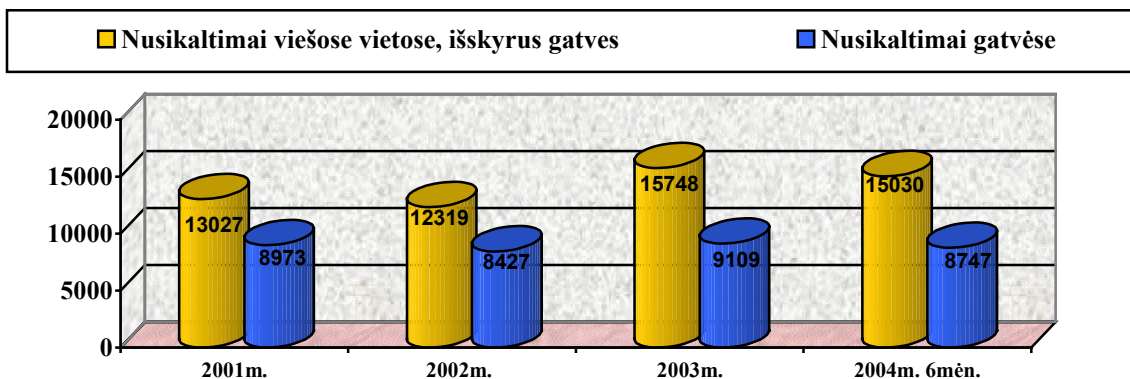

Diagrama. Nr.3 Nusikaltimų padarymo vieta

Kišenvagis dažniausiai pats pasirenka pasikėsinimo dalyką, vietą, laiką, įrankius ir būdą. Kartais gali atrodyti, kad kišenvagis visiškai laisvas pasirinkdamas savo „darbo“ laiką ir vietą, tačiau tam pasirinkimui nemenką įtaką daro ir aplinka, kurioje gyvena ir dirba potencialios kišenvagio aukos. Bet kurioje žmonių veiklos srityje objektyviai susiklosto faktinių aplinkybių visuma, tarp kurių yra tam tikri priežastiniai, laiko, erdvės ir kitokie ryšiai. Susiklosčiusios aplinkybės sudaro tam tikrą elementų sistemą, vadinamą situacija.⁷ Kišenvagysčių specifika reikalauja, jog kišenvagis gyventų ir vagiliautų dideliame mieste, kur jo niekas nepažįsta ir kur lengviausia pasislėpti minioje. Didžiausia tikimybė sėkmingai kišenvagystei žmonių susibūrimo vietose: turgavietėse, prekybos centruose, visuomeniniame transporte, koncertuose, mitinguose, mugėse, gydymo įstaigose ir pan. Renkant ir analizuojant kišenvagysčių laiką, vietą bei padarymo aplinkybes pastebėta, jog nusikalstamų veikų vykdymui įtakoja ekonominė ir socialinė situacija Vilniaus mieste ir netgi metų laikas. Pavyzdžiui, žiemą kišenvagystės dažniausiai vykdomos visuomeniniame transporte piko metu, tuo tarpu vasarą, atostogautojai išvyksta iš sostinės, todėl sumažėjus keleivių srautams visuomeniniame transporte kišenvagysčių padaugėja turistų labiausiai lankomose vietose Vilniaus senamiestyje: Pilies gatvėje (toliau g.), Vokiečių g., Didžiojoje g., Gedimino prospekte, Katedros aikštėje ir pan., kur gausu turistų pamėgtų kavinių, parduotuvių, architektūros paminklų. Keletą kartų kišenvagystės buvo įvykdytos netgi Vilniaus senamiesčio bažnyčiose.

Magistrante išskyrė aštuonias vietas, kur dažniausiai įvykdomos kišenvagystės:

1. Visuomeninis transportas: autobusai ir troleibusai. Dažniausiai kišenvagystės darbo dienomis įvykdomos ryte nuo 7val. iki 8val. 30min. (žmonėms vykstant į darbą) ir vakare nuo 17val. iki 19val. (grįžtant iš darbo namo). Vilniaus mieste kišenvagių populiariausi 2-asis, 5-asis, 6-asis ir 16-asis troleibusų maršrutai. Mažai žinoma psichologinė taisyklė sako, jog tam tikrais atskirais laiko tarpais žmonės sugeba koncentruoti savo dėmesį tik į vieną dalyką. Daugumos žmonių pasąmonė užimta artimiausios ateities planų kūrimu ir įgyvendinimu, visiškai nesidomint kitais juos supančiais dalykais: kas stovi šalia, ką daro šalia stovintis, todėl atsitiktinis susitikimas su kišenvagiu dažniausiai lieka nepastebėtas. Profesionalūs kišenvagiai naudojami tuo, jog žmonės vykstantys į darbą mažiausiai rūpinasi savisauga, galbūt todėl kišenvagystės visuomeniniame transporte dažniausiai įvykdomos piko metu. Be to kišenvagiui patogiau kraustyti svetimas kišenes kada visuomeninis transportas yra sausakimšas: žmonės prisipaudę ar stovi vienas šalia kito ir negali

⁷ Matulienė S. Kriminalistinė nusikaltimų charakteristika nusikaltimų tyrimo metodikoje: teorinių ir praktinių problemų šiuolaikinė interpretacija// daktaro dis.: soc. mokslai: teisė (01S) LTU. – Vilnius. 2004. P.128

matyti kas vyksta už nugaros ar šalia jų. Spūstyje žmogus neišvengiamai kontaktuoja su kitais žmonėmis ir galiausiai nebekreipia į įvairius dirgiklius: kitų žmonių prisilietimus, stumtelėjimus, todėl piniginės vagystė iš kišenės ar rankinės lieka nepastebėta. Savaitgaliais kišenvagystės vykdomos visuomeniniame transporte, kuris keleivius veža į turgavietes ar parveža iš jų. Vienas iš labiausiai kriminogeninių maršrutų Kalvarijų gatve važiuojantis visuomeninis transportas. Kai kurie kišenvagiai įsigudrina apvogti žmones šiems įlipant arba išlipant iš visuomeninio transporto. Kišenvagių terminologijoje šis kišenvagystės būdas vadinamas „Na prachode“ (rusiškai).

2. Ivairios prekyvietės: turgavietės “Kalvarijų”, “Halės”, “Gariūnų” ir kitos, mugės, dėvėtų drabužių parduotuvės, o taip pat didieji prekybos centrai: „Maxima“, „Rimi“, „Senukai“. Dažniausiai prekyvietėse vagiama dienos metu nuo 12 val. iki 14 val. ir vakare nuo 17 val. iki 19 val., išskyrus turgavietes, kuriose kišenvagystės dažniausiai įvykdomos nuo 8val. iki 13val., tuo metu kai jose būna daugiausiai žmonių. Pažymėtina, jog kišenvagiai dažniausiai renkasi prekyvietes, kuriose labai silpna apsauga arba jos iš viso nėra. Ypač kišenvagių tarpe populiarios „Kalvarijų“, Gariūnų“ ir kitos turgavietės. Dauguma žmonių atvykę į turgavietes ieško geidžiamų prekių, derisi dėl mažesnės kainos, todėl kartais užmiršta savisaugos instinktą ir didelėje žmonių spūstyje tampa lengva kišenvagių auka. Daugiausia kišenvagysčių turgavietėse įvykdoma prieš įvairias šventes: „Šv. Kalėdas“, „Šv. Velykas“, „Moters dieną“ ir pan. Taip yra dėl dviejų priežasčių: a) žmonės ruošdamiesi šventėms masiškai plūsta į prekyvietes pirkti maisto produktų, dovanų draugams ar artimiesiems, todėl kišenvagiui didelėje žmonių spūstyje didesnė tikimybė nepastebėtam iškraustyti aukos kišenės, nei tomis dienomis, kai prekyvietėse lankosi nedaug žmonių; b) dauguma žmonių ruošdamiesi šventiniams pirkiniams su savimi pasiima kelis kartus daugiau pinigų nei paprastą dieną, todėl sėkmės atveju kišenvagio grobis gali būti kelis kartus didesnis nei paprastai.

3. Masiniai renginiai (mitingai, koncertai, prekybinės akcijos). Labai daug kišenvagysčių įvykdoma įvairių masinių renginių metu, kadangi žmonių dėmesys sutelktas į tai kas vyksta scenoje, ant pakylės ir pan., o tuo pačiu pamirštama pasirūpinti savo asmeninių daiktų saugumu. Masinių renginių metu į nedidelę vietą (aikštę, gatvę, parką) susirenka labai daug žmonių, be to žmonės ateidami pasilinksinti į vartoja alkoholinius gėrimus, dėl ko atsipalaiduoja ir praranda savisaugos jausmą.

4. Ivairios gydymo įstaigos: ligoninės, poliklinikos. Kišenvagystės dažniausiai vykdomos ryte, priėmimo valandomis nuo 8 val. iki 12val. Dažniausiai kišenvagysčių gydymo įstaigose įvykdoma įvairių epidemijų metu, kai jose vienu metu lankosi labai daug žmonių.

Sergantis žmogus ateidamas pas gydytoją dažniausiai su savimi turi tam tikrą kiekį pinigų, suprasdamas, jog reikės nusipirkti gydytojo išrašytus vaistus. Be to pažymėtina, jog gydymosi įstaigose lankosi labai daug senyvo amžiaus žmonių, kurie dėl savo amžiaus yra labiau pažeidžiami. Dauguma į gydymo įstaigas ateinančių žmonių serga ir kamuojami įvairių skausmų mažiau rūpinasi savo turto saugumu. Minėtos aplinkybės gydymosi įstaigas daro labai patrauklias kišenvagiams.

5. Autobusų ir traukinių stotys bei oro uostas. Atvykstantys bei išvykstantys keleiviai labai dažnai kažkur skuba, yra išsiblaškę, todėl kartais pamiršta pasirūpinti savo turto saugumu ar skiria tam per mažai dėmesio. Dienos metu stotyse būna labai daug žmonių, į tolimą kelionę išvykstantys žmonės su savimi turi daug bagažo, dėl ko sumažėja galimybė tinkamai jį apsaugoti, o tuo naudojasi kišenvagiai. Stovintis eilėje prie kasos žmogus didžiausią dėmesį sutelkia į bilieto kainą, išvykimo laiką ir kitas aplinkybes, o tokiu momentu jis yra labiausiai pažeidžiamas.

6. Turistų ir vietos gyventojų lankomos vietos: muziejai, parodos, architektūriniai paminklai. Reikia pasidžiaugti, kad Vilnius ir kiti didieji Lietuvos miestai: Kaunas, Klaipėda jau mažai kuo skiriasi nuo daugelio Europos didmiesčių. Mūsų sostinėje esantys garsūs architektūriniai paminklai, muziejai, įvairūs renginiai sutraukia daug žmonių tiek iš kitų miestų, tiek ir iš kitų pasaulio šalių. Pastaraisiais metais Vilnius pastebimai pagražėjo, restauruotos pagrindinės gatvės, sutvarkyta įvairių architektūrinių paminklų aplinka, atsiradę daug naujų viešbučių, parduotuvių, restoranų, naktinių klubų, tačiau negalima pasakyti, jog užsienio turistams ir vietos gyventojams sostinėje yra saugu. Pavyzdžiui, galima išskirti kišenvagių pamėgtas vietas: „Aušros vartai“, Vokiečių gatvė, Gedimino pr. Katedros aikštė ir kt. Kartais kišenvagystės įvykdomos bažnyčiose ar cerkvese žmonėms ateinant ar išeinant iš pamaldų.

7. Bankai, bankų filialai ar pašto skyriai, kuriuose žmonėms išmokami pinigai. Nepaisant to, jog dauguma bankų yra gerai saugomi kišenvagiai įsigudrina iškraustyti kišenės net ir pačių bankų patalpose. Kartais kišenvagiai ateina į banką neva pasidomėti įvairiomis bankų teikiamomis paslaugomis, o patys tuo tarpu stebi lankytojus: kas atsiims iš banko indėlių, atlyginimą, kokio dydžio pinigų sumą, kur auka padeda pinigus. Įvertinęs kišenvagystės riziką: apsaugos lygį, žmonių skaičių, pinigų sumą, jų buvimo vietą kišenvagis nusprendžia ar yra galimybė įvykdyti kišenvagystę. Dauguma kišenvagysčių bankuose ar jų prieigose įvykdoma pensijų mokėjimo dieną, kai pensininkai ateina pasiimti savo pensijų. Kadangi tokiomis dienomis banke būna labai daug lankytojų, kišenvagis įsidėmi, kur auka laiko pinigus, todėl pasinaudojus aukos išsiblaškimu kišenvagis nesunkiai įgyvendina savo užmačias.

8. Maitinimo ir pasilinksminimo įstaigos: restoranai, kavinės, barai, naktiniai klubai. Baruose, naktiniuose klubuose ir kitose pasilinksminimo įstaigose dažnai būna labai blogas apšvietimas, didelė žmonių koncentracija, žmonės vartoja svaigalus, šoka ir kitaip atsipalaiduoja kartais visai nesirūpindami savo daiktų apsauga, todėl jie tampa lengva kišenvagių auka.

Išanalizavus Vilniaus m.VPK KP NTT ORP pažymas galima padaryti išvadą, jog kišenvagystes įtakoja ne tik paros laikas, tačiau ir metų laikas (sezonas). Pavyzdžiui: vasarą sumažėja kišenvagysčių visuomeniniame transporte, kadangi didelė dalis vietos gyventojų atostogauja prie jūros, ežerų, sode, moksleiviai ir studentai nelanko mokymosi įstaigų, todėl net ir piko metu visuomeniniame transporte būna mažai žmonių, tokiu būdu kišenvagiai turi mažiau palankių progų savo užmačioms įvykdyti. Tačiau vasarą labai padaugėja kišenvagysčių turistų lankomose vietose Vilniaus senamiestyje. Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare Lietuvoje tikimasi užsienių svečių (turistų) pagausėjimo. Nepaisant, to, jog atvykstančių turistų srauto didėjimas mūsų šaliai yra labai naudingas seniai yra pastebėta, jog kraštuose, kur labai išvystytas ir populiarus turizmas, visų pirma išauga nusikalstamumas. Neabejotinai atvykę turistai yra daugelio nusikaltėlių, o tame tarpe ir kišenvagių taikiny. Populiarios ir žmonių lankomos vietovės sutraukia tiek poilsiautojus, tiek ir kišenvagius pasiruošusius pasinaudoti sąlyginiu turistų bejėgiškumu. Pažymėtina, jog užsienio turistai yra mažiausiai atsargi visuomenės narių grupė, kuri dėl kalbos barjero, vietovės nežinojimo ir kitų objektyvių aplinkybių sunkiau prisišaukia kitų visuomenės narių ar policijos pagalbos.

Apibendrinant galima padaryti išvadą, jog kišenvagysčių vieta įtakojiama įvairių aplinkybių: sezono, paros laiko, epidemijų, pensijų mokėjimo ir kitų aplinkybių. Magistrantės nuomone palankiausias sąlygos kišenvagystei įvykdyti - didelė žmonių koncentracija nedidelėje erdvėje, todėl didžiausia tikimybė būti apvogtam kišenvagio masinių renginių metu, visuomeniniame transporte piko metu, autobusų ar geležinkelio stotyse.

1.3 ASMENŲ, VYKLANČIŲ KIŠENVAGYSTES, CHARAKTERISTIKA

Baudžiamosios teisės prasme kišenvagis, kaip ir bet kuris kitas nusikaltimą įvykdęs asmuo, - tai pakaltinamas, įstatymo nustatyto amžiaus sulaukęs žmogus, kaltas dėl pavojingos visuomenei ir priešingos teisei veikos. Šių požymių visuma sudaro baudžiamosios teisės sąvokos nusikaltimo subjektas turinį. Daugelio kriminologų nuomone, sąvokos nusikaltimo subjektas ir nusikaltėlio asmenybė sutampa. Jos skiriasi tik tuo, kad antroji detaliau atspindi nusikaltimą padariusį individą, apima daugelį įstatymo nenumatytų individo požymių, pavyzdžiui asmenybės socialinį vaidmenį, ryšius, vertybines orientacijas, psichologines ypatybes.

Kriminalistai pripažįsta, jog tiek teorijoje, tiek praktikoje yra skiriami įvairūs nusikaltėlių tipai pagal jų nusikalstamą specializaciją. Pavyzdžiui, „tipiškas vagis“, „tipiškas sukčius“ ir pan. Profesionalus vagis veikia savo siauru speciališkumu: jis vagia vienos rūšies daiktus ir veiksmus su smulkmenomis naudoja visur taip pat vienodus. Viena, jis elgiasi tai, kad mano taip patogiau ir turįs palinkimą, antra, nuolat kartodamas tuos pačius veiksmus greičiau įpranta ir išsitobulina juos atliekant. Dėl to visus vagis galima suskirstyti rūšimis ir sužymėti jų ypatybes.⁸ Jeigu darome prielaidą, jog egzistuoja nusikaltėlių „specializacija“, kyla klausimas ar galima būtų apibudinti „tipišką kišenvagi“?

Šiuolaikinis kišenvagis tai profesionalus aktorius, gerų manierų, įdomus pašnekovas, ir talentingas vagis, kišenvagių terminologijoje vadinamas „щипачем“ (rusiškai). Jis gerai ir tvarkingai apsirengęs, nepastebimas ir neišsiskiriantis, mokantis greitai „ištirpti“ minioje ir turintis kitų reikiamų savybių, kurios suteikia pasitikėjimo savimi.⁹ Kišenvagio savybės: a) kišenvagis turi būti pastabus: pastebėti tinkamą auką, piniginės (pinigų) buvimo vietą; b) atsargus – prieš kišenvagystę turi įsitikinti ar nėra sekamas, vogti tik tada kai yra užtikrintas sėkme, galimam nesėkmės atvejui numatyti pasitraukimo iš nusikaltimo vietos kelius; c) turėti gerą atmintį – įsiminti sutiktų policijos pareigūnų veidus, kad neįkliūtų sekamas; d) geras kišenvagis negali būti flegmatiškas, kadangi lėtas kišenvagis bus greitai pastebėtas ir sulaikytas; e) išvalgus – nustatyti kuris asmuo yra išsiblaškęs, susimastęs, abejingas, pasirenkant nusikaltimo auką; f) miklus – rankų ir pirštų lankstumas, miklumus labai svarbus norint nepastebimai apšvarinti kito kišenes; g) gudrus

⁸ Palskys E. Lietuvos kriminalistikos istorijos apybraižos. Vilnius, 1995. P.282

⁹ Егер У.Б. Техника профессионального карманника. США, 1997. P.25

ir protingas – pasirinkti tinkamą stovėjimo vietą ir kišenvagystės momentą, kad niekam nekiltų įtarimo, reikiamus įrankius ir priemones.

Nusikaltėlių tarpe kišenvagiai, dar skirstomi į du tipus:

1. Žemo lygio. Tai kišenvagiai mėgėjai, neturintys profesionalaus kišenvagio įgūdžių ir kišenvagystės nelaikantys pagrindiniu savo pajamų šaltiniu. Šio tipo asmenys kišenvagystes daro nereguliariai, dažniausiai tik pasitaikius palankiai progai. Greta kišenvagysčių jie užsiima ir kitais nusikaltimais: vagystėmis iš automobilių ir butų, plėšimais. Žemo lygio kišenvagiams trūksta mokėjimo organizuoti, ir planuoti savo nusikalstamą veiklą, numatyti galimas problemas ir jas išspręsti, sugebėjimo nuosekliai siekti savo tikslo. Kadangi tokios kišenvagystės iš anksto nebūna kruopščiai suplanuojamos, todėl darant tokius nusikaltimus rizika yra didelė, o pelnas dažniausiai menkas. Dažniausiai toks kriminalinės karjeros tipas gali būti viena iš nepakankamos socialinės adaptacijos apraiškų: alkoholikai, narkomanai, valkatos, asmenys su psichiniais pažeidimais.¹⁰

2. Aukšto lygio. Tai profesionalai, kuriems kišenvagystė pagrindinis, o kartais ir vienintelis pajamų šaltinis. Šio tipo kišenvagiams būdinga „specializacija“, planinga ir nuosekliai vykdoma nusikalstama veikla. Jų daromi teisės pažeidimai būna kruopščiai parengti ir apgalvoti, o pačių pažeidimų darymo įgūdžiai tvirti. Profesionalūs kišenvagiai nedaro kitų nusikaltimų, išskyrus kišenvagystes. Aukšto lygio kišenvagiai į savo darbą žiūri labai rimtai, nuolatos treniruoja: lavina rankų miklumą, specializuojasi daryti kišenvagystę tam tikru būdu, tobulina kišenvagystės techniką. Tokie kišenvagiai labai retai „į darbą“ eina apsvaigę nuo narkotikų, alkoholio ar kitų svaigiųjų medžiagų, nuolatos ieško naujų „darbo“ vietų. Tokie asmenys save vertina kaip profesionalus ir iš savo nusikalstamos veiklos gauna didesnes pajamas nei žemesnio lygio kišenvagiai.

Paprastai kriminalistikoje nusikaltėliai neskirstomi pagal tautybę ar lytį, tačiau praktikoje kišenvagiai sąlyginai skirstomi pagal tautybę, jų lytį, kišenvagystės būdą bei tipiškas darbo vietas (plačiau apie kišenvagysčių vietas šio darbo 4.1 dalyje), kadangi ši informacija vėliau gali būti naudinga įvairiose kartotekose ieškant kišenvagių pagal nukentėjusiojo aprašytus požymius, keliant nusikaltimo versijas.

1. *Kišenvagio tautybė*: Skirstant pagal tautybę daugiausiai kišenvagių yra tarp rusakalbių vietos gyventojų (rusai ir lenkai), tačiau nuo jų neženkliai atsilieka čigonai. Pažymėtina, jog lietuvių kišenvagių sulaikoma labai mažai, tuo tarpu rusakalbių gyventojų sulaikoma keliasdešimt kartų daugiau ir esminė to priežastis, magistrantės nuomone - nacionalinės kalbos

¹⁰ Justickis V. Kriminologija. Vadovėlis 1 dalis. Vilnius, 2001. P. 217

barjeras ir nedarbas. Labiau tikėtina, jog darbdavys iš dviejų vienodą išsilavinimą turinčių asmenų pasirinks tą, kuris moka nacionalinę kalbą, o dar geriau keletą kalbų, todėl rusakalbiams, nemokantiems lietuvių kalbos sunkiau susirasti legalų pajamų šaltinį. Dar nuo Platono laikų žinoma, jog skurdas – tai nusikalstamumo brolis dvynys. 2004 m. per 6 mėn. užfiksuota, jog iš visų asmenų įtariamų ar kaltinamų padarius privačios nuosavybės vagystę 73,8% niekur nedirbo ir nesimokė¹¹. Čigonų padėtis dar blogesnė: dauguma čigonų neturi jokio išsilavinimo, o kai kurie iš jų nemoka jokios kalbos išskyrus čigonų, todėl tikimybė įsidarbinti yra labai maža ir dažnai vienintelis čigono pajamų šaltinis – nusikalstama veikla (kišenvagystės, vagystės ir prekyba narkotikais). Pažymėtina, jog daugumai nusikaltėlių būdingas menkas išsilavinimas, pavyzdžiui 2004 m. per 6 mėn. užfiksuota, jog didžioji dauguma 55,6 % asmenų įtariamų ar kaltinamų privačios nuosavybės vagystėmis turi tik pagrindinį išsilavinimą, 32 % turi vidurinį išsilavinimą, o 1,3 % neturėjo jokio išsilavinimo.¹²

2. *Lytis.* Dauguma rusakalbių kišenvagių vyrai, tuo tarpu iš čigonų tarpe kišenvagystėmis verčiasi tik moterys. Kišenvagiai vyrai dažniausiai dominuoja visuomeniniame transporte, parduotuvėse, gydymo įstaigose. Čigonės savo „darbo vieta“ retai pasirenka visuomeninį transportą ar gydymo įstaigas, kadangi dauguma žmonių yra neigiamai nusistatę prieš čigonus ir atidžiai juos stebi. Tačiau čigonės dominuoja turgavietėse ir gatvėse, kur siekiamos nukreipti aukos dėmesį siūlo išburti ateitį ar pirkti kokius nors niekučius. Čigonai vyrai neužsiima kišenvagystėmis, kadangi pagal susiklosčiusias tradicijas vyras yra laikomas šeimos galva, kuriam nepridera dirbti. Dažniausiai čigonai vyrai tik vadovauja nusikalstamai čigonių veiklai, surenka ir perpaskirsto nusikalstamu būdu įgytus pinigus, realizuoja pavogtas materialines vertybes.

3. *Pagal specializaciją.* Dauguma profesionalių kišenvagių specializuojasi vykdyti kišenvagystes tam tikru būdu: naudojant priedangą „širmą“, įvairius aštrius daiktus ir pan., kadangi ilgainiui naudojant vieną ir tą patį būdą tobulėjama ir vis lengviau padaryti kišenvagystę.

4. *Pagal veiklos vietą.* Profesionalus kišenvagis pats pasirenka „darbo“ vietą, tačiau jis turi nuolatos keisti kišenvagystės vietą, kadangi nuolatos lankantis vienoje vietoje jis tampa pažįstamas: apsaugos personalui, pardavėjams, nuolatos vienu maršrutu važiuojantiems asmenims, o tai padidina riziką būti pastebėtam ir sulaikytam. Pati pasirinkta profesija sąlygoja, jog kišenvagis privalo gyventi didmiestyje ir būti nuolatos judrus, ieškanti naujų „darbo“ vietų.

¹¹ <http://www.vrm.lt/> Prisijungimo data 2004-07-06

¹² <http://www.vrm.lt/> Prisijungimo data 2004-07-06

Atskira nusikaltėlių kategorija – kišenvagio pagalbininkai, kišenvagių terminologijoje dar vadinami „берун“ (rus.). Kišenvagis veikiantis vienas dar kitaip vadinamas „одиночка“, (rus.). Kišenvagio padėjėjas (bendrininkas) neprivalo turėti visų profesionaliam kišenvagiui būdingų savybių. Jo funkcijos iš esmės yra dvi: a) pasaugoti kišenvagį, o esant reikalui atkreipti aukos dėmesį į save; b) paimti iš kišenvagio pavogtus daiktus ir nugabenti į sutartą vietą, realizuoti pavogtus daiktus (išskyrus pinigus). Dažniausiai kišenvagių bendrininkai užsiima vogtų daiktų pardavimų, suranda pirkėjus, perpardavinėtojus ir už tai gauna tam tikrą dalį pinigų, gautų už parduotas vertybes. Tokiu būdu kišenvagio bendrininkas ne tik užtikrina pavogtų daiktų realizavimą, tačiau ir kišenvagio „alibi“. Kišenvagiui atsikračius nusikaltimo įkalčių labai sunku įrodyti jo kaltę, net ir sulaikius nusikaltimo vietoje.

Elgsenos požymiai. Nepaisant to kokį būdą naudotų kišenvagis jį išskirti bei atpažinti minioje žmonių labai sunku, o kartais ir neįmanoma. Kriminalinės policijos pareigūnai įvairiose masinėse žmonių susibūrimo vietose kišenvagių ieško pagal tam tikrus požymius, kurie išduoda, jog asmuo gali kėsintis įvykdyti nusikaltimą:

a) Žvilgsnis. Pavyzdžiui, turgavietėje daugumos žmonių žvilgsnis nukreiptas į prekių kainas, kokybę, jų pasirinkimą ir pan. Tuo tarpu kišenvagio žvilgsnis nukreiptas į žmogaus juosmenį ar rankinę ir pan., kur gali būti laikoma piniginė ar pinigai, tuo tarpu prekių kainomis nesidomima. Visuomeniniame transporte dauguma žmonių žiūri pro langą, tuo tarpu kišenvagis stebi ir renkasi parankias apvogti rankines, kišenes.

b) Elgsena. Kišenvagis kartas nuo karto turi pakelti akis nuo stebimos aukos ir apsidairyti ar jo paties niekas nestebi. Profesionalūs vagys siekdami išvengti galimo sekimo dažniausiai paskutiniai įlipa į visuomeninį transportą, juo pavažiuoja vos vieną stotelę, po ko išlipa, sėda į kitą transporto priemonę ir stebi ar kas nors iš ankstesniojo autobuso įlipo kartu su juo.

c) Apranga. Kišenvagio apranga turi būti patogi ir kartu specialiai pritaikyta pavogtiems daiktams slėpti. Pavyzdžiui, plačios rankovės, plačios kelnės (reikia vietos slaptavietėms įrengti, pavogtiems daiktams paslėpti).

Apibendrinant galima padaryti išvadą, jog specifinius (tipiškus) kišenvagio bruožus nulemia jo vykdoma specifinė nusikalstama veikla: kad kišenvagis galėtų sėkmingai ištraukti piniginę iš kišenės jis turi būti nepastebimas, neišsiskiriantis iš kitų asmenų ir veikti atsargiai. Norėdamas likti minioje nepastebimas kišenvagis turėtų būti neaukštas, apsirengęs taip kad neatkreiptų į save dėmesio (neišsiskiriantys rūbai, pavyzdžiui pilkti) būti tokioje vietoje kur yra ką pavogti ir pan.

Norėdamas ištraukti piniginę vagis turi veikti atsargiai, todėl jo rankos turi būti miklios. Be to kišenvagis turėtų būti „baikštus“, „judrus“, kilus įtarimui, jog vagystė pastebėta skubėti pabėgti. Jeigu vis dėlto jis yra sugaunamas turi sugebėti išsisukti, mokėti įtikinamai meluoti ir pan. Meistriškumo ir profesionalumo lygis, kurį turi kišenvagis dažniausiai vaidina didžiausią vaidmenį jo saugumui. Imdamasis tam tikrų saugumo priemonių ir nujausdamas kada derėtų nutraukti neteisėtą veiklą kišenvagis iki minimumo sumažina riziką būti sučiuptam ir maksimaliai padidina sėkmingos operacijos tikimybę.

1.4 KIŠENVAGYSČIŲ BŪDAI, ĮRANKIAI IR PRIEMONĖS

Kišenvagysčių charakteristika būtų nepilna be kišenvagystės apibudinimo. Jis tampriai susietas su anksčiau nagrinėtais charakteristikos elementais. Galima išskirti penkis kišenvagysčių įvykdymo būdus:

1. **“Širma”**. Kai kišenvagystė įvykdoma priedangai panaudojant tam tikrus daiktus, kišenvagių terminologijoje vadinamus – „širma“: laikraštį, gėlių puokštę, įvairius maišelius, rūbus: nertinį, švarkelį, striukę, kepurę ir pan. Vagystės operacija gana nesudėtinga, tačiau labai efektyvi. Kišenvagis priedangai naudojamu daiktu (širma) uždengia aukos rankinę, palto kišenę ar kitą vietą, kurioje yra ketinamas pavogti daiktas, o kita ranka niekieno nestebimas ir nesukeldamas aukos įtarimo iškrausto rankinę ar kišenę. Širma naudojama ne tik pačiam kišenvagystės faktui nuslėpti, tačiau joje gali būti slepiami ir pavogti daiktai: piniginė, telefonas, juvelyriniai dirbiniai ir kt. Pavyzdžiai iš praktikos: kišenvagis uždeda kepurę ant rankos, po to tą pačią ranką su kepure uždeda ant aukos rankinės ir niekam nematant atsega rankinės užsegimą, apieško rankinę ir pavagia vertingus daiktus. Naudojant rūbą kaip priedangą jis dažniausiai užmetamas ant dešinės rankos dilbio arba peties, po to prisiglaudžiama prie aukos rūbų ar daiktų ir su ta pačia ranka, kuri yra paslėpta po rūbais vagiama iš rankinės ar kišenės. Be to čigonės specialiai užsiaugina ilgus nagus, kuriais vienu brūkštelėjimu labai lengvai atitraukia rankinių užtrauktukus (paveikslas Nr.1). Čigonų tautybės moterys savo rūbuose (striukėje arba kailiniuose arba paltuose) išpjauna kišenes ir sukišusios rankas į kišenes slapčia ištraukia pinigines iš rankinių, kuprinių ir kišenių.

Magistrante pati matė kaip čigonė Vilniuje, “Kaziuko” mugės metu sukišusi rankas į kiauras kailinių kišenes uždengė mergaitės kuprinę, kuri buvo uždėta ant mergaitės nugaros. Kai čigonė

Paveikslas. Nr.1. Specialiai kišenvagystėms vykdyti užauginti ilgi nagai

atsitraukė nuo mergaitės, kuprinės kišenėlės užtrauktukas buvo atitrauktas, o iš kišenėlės pavogtas mobilus ryšio telefonas. Sulaikius čigonę pavogtasis mobilus ryšio telefonas aptiktas jos dešinėje rankoje.¹³

2. **“Tresun”** (rus.) Antrasis kišenvagystės būdas (labai populiarus tarp kišenvagių) dar kitaip vadinamas „kišenių purtytojas“. Ši kišenvagystės technologija dažniausiai naudojama visuomeniniame transporte piko metu, esant didelei žmonių koncentracijai nedidelėje erdvėje. Kišenvagis iš anksto nusižiūrėjęs auką prisispaudžia prie jos, po ko tarsi „netyčia“ pastūmėtas kitų žmonių, automobilio staigaus manevro ar panašiai, staigiu, labai tikslu ir stipriu smūgiu išmuša iš aukos kišenės piniginę, mobiliojo ryšio telefoną ar kitą daiktą. Tokie kišenvagiai dažniausiai būna labai mandagūs, kad aukai nekiltų įtarimo, atsiprašo neva netyčia užgauto asmens, o patys tuo pat metu jau slepia savo kišenėje pavogtas materialines vertybes. Praktinis pavyzdys, 2004 m. vasario 18d. apie 13 val. 20 min. 2 - ojo maršruto troleibuse važiuojant nuo “Antakalnio” sustojimo iki “Žalgirio stadiono” sustojimo pil. A.A. iš moksleivio kuprinės pavogė nešiojamą kompaktinių diskų grotuvą. Apklaustas moksleivis papasakojo, jog troleibusas buvo pilnas žmonių, įlipantys ir išlipantys keleiviai jį nuolatos stumdė, todėl jis net nepastebėjo kaip iš kuprinės, kabojusios ant nugaros, buvo ištrauktas jo CD grotuvas. Dėl šio fakto Vilniaus m. VPK 1 policijos komisariatare (toliau – PK) pradėtas ikiteisminis tyrimas.¹⁴

3. **“Britva”**. Trečiasis kišenvagystės būdas kriminalistų terminologijoje dar kitaip vadinamas - „britva“ arba “резумы” (rus). Tai vienas iš vagystės būdų, kai kišenėms apšvarinti naudojamas mažas, tačiau labai aštrus daiktas: skutimosi peiliukas, peilis, skalpelis ir pan. Kišenvagiai skutimosi peiliukus perlaužia pusiau, apvynioja izoliacija ar lipnia juosta, tokiu būdu patobulindami “kišenvagystės” įrankį. Kišenvagių naudojančius skalpelius policijos pareigūnai dar vadina „chirurgais“. Dažniausiai tokios kišenvagystės įvykdomos masinėse žmonių susibūrimo

vietose: turgavietėje, mugėse, parduotuvėse, visuomeniniame transporte ir kitose viešose vietose, nes reikalauja pati kišenvagystės specifika. Pats kišenvagystės būdas yra gana nesudėtingas, tačiau

¹³ Baudžiamoji byla Nr.14-1-942-03.

¹⁴ Baudžiamoji byla Nr.12-1-0307-04.

Paveikslas Nr.2. Kišenvagystei įvykdyti naudojami skutimosi peiliukai

reikalauja rankų miklumo ir reikiamų įgūdžių. Dauguma rankinių turi daug skyrių bei kišenių, tačiau išpjaustyti visus rankinės skyrius labai sudėtinga, be to kišenvagis iš anksto nežino kurioje kelnų, striukės ar švarko kišenėje žmogus laiko piniginę, todėl esant galimybei iš pradžių nustatoma kurioje kišenėje ar rankinės skyriuje laikoma piniginė ar kiti vertingi daiktai ir tik po to pradeda veikti: prisiglaudžiama prie rankinės, striukės ir pan., staigiu ir tikslu judesiu (dažniausiai juda tik rankos riešas) perpjaujamas reikiamas rankinės šonas (pav. Nr.4 ir Nr.5), ar apačia po ko laisva ranka ištraukiama piniginė. Kartais šį būdą

Paveikslai Nr.3 ir Nr.4. Kišenvagystė įvykdyta panaudojus skutimosi peiliuką ir prapjovus rankinę

naudojantys kišenvagiai nusikaltimui įvykdyti naudoja įvairią priedangą (širmą), kadangi tokiu būdu lengviau paslėpti patį rankinės ar kišenės perpjovimo faktą. Šį kišenvagystės būdą dažniausiai naudoja čigonės. Praktinis pavyzdys, 2000 m. spalio 21 d. apie 12 val. 11- to maršruto troleibuse pil. A.Š. priėjo prie moters, kuri ant rankų laikė vaiką, o ant peties buvo užsikabinusi rankinę. A.Š. pasinaudojo tuo, kad moteris žiūrėjo į savo vaiką ir nekreipė dėmesio į aplinkinius, skutimosi peiliuku (britva) perpjovė rankinuko šoną ir pavogė piniginę su pinigais. Moteris nepajuto nei pjūvio, nei kaip iš rankinuko buvo traukiama piniginė.¹⁵

4. **“Rankų miklumas”**. Keturias būdas, kai kišenvagystė – įvykdoma nesinaudojant jokiais pagalbinėmis priemonėmis ir pasikliaujant tik rankų miklumu. Kišenvagių terminologijoje šis būdas vadinamas “щипачи“ (rus.) (pav. Nr.5) Tai labai profesionalūs, kartais grupėmis veikiantys kišenvagiai. Tokių kišenvagių aukos dažniausiai pasiturintys asmenys bei turistai. Grupė

¹⁵ Baudžiamoji byla Nr.12-1-2186-00.

iš anksto nusižiūri auką, įvertina galimus veikimo scenarijus bei veikia pagal iš anksto paruoštą ir jau gerai atidirbtą planą. Vienas iš grupės narių užkalbina auką ar kitaip atitraukia jos dėmesį, tuo tarpu kitas grupės narys iškrausto aukos kišenes. Kadangi visas aukos dėmesys tam tikru momentu būna sutelktas į pašnekovą, todėl pro šalį tarsi „atsitiktinai“ praeinantis ir su auka kontaktuojantis

asmuo dažniausiai nesukelia jokie įtarimo. Dažniausiai aukos dėmesį atitraukiantis grupės narys - tai jauna ir graži moteris.

5. „Dėmesį nukreipiantis manevras“. Dažniausiai veikiama grupėmis nuo 2 iki 4 žmonių. Kišenvagiai paprastai iki operacijos pradžios pasidalija užduotimis, tiksliai žino kas kuris *Paveikslas Nr.5. Piniginės*

kišenvagystė.

panaudojus grupės narys pradės veikti pirmas, kuris antras ir t.t. Vienas ar keli nariai atkreipia aukos dėmesį į save, o kiti tuo metu pasinaudoję aukos išsiblaškimu ar dėmesio sukonzertavimu į tam tikrą objektą nepastebimai apšvarina kišenes. Šis būdas labai populiarus paauglių tarpe: 5.1 vieni paaugliai inscenizuoja muštynes ir tuo metu kai auka stebi konfliktą kiti ištuština aukos kišenes. Vienas iš naujausių kišenvagystės būdų kai grupelė jaunuolių, apsimetusių neįgaliais (nebyliais) atitraukia aukos dėmesį gestais prašydami pagalbos: parodyti žemėlapyje tam tikrą objektą parduotuvę, stotį, gatvę ir pan. Kišenvagiai palenkia žemėlapi žemyn, kad auka būtų priversta pasilenkti žemyn ir tuo metu labai lengvai piniginė ištraukiama iš galinės kelnų kišenės. Dauguma žmonių neabejingi kitų žmonių negaliai ir noriai padeda apsimetėliams, dėl ko vėliau tenka gailėtis. 5.2 Kitas aukos dėmesio atitraukimo būdą galima būtų pavadinti “perdėtas mandagumas”. Tokiu būdu dažniausiai apvagiama senyvo amžiaus žmonės, moterys su mažais vaikais, neįgalūs asmenys. Kišenvagiai apsimeta, jog nori pagelbėti: panešti rankinę, perkelti daiktus, pervesti per gatvę, įlipti į visuomeninį transportą ir tuo metu kai jie “padeda” aukai apšvarina kišenes ar daiktus. 5.3 Trečias būdas, kai kišenvagiai apsimeta girtais. Šis būdas dažniausiai taikomas visuomeniniame transporte. Vienas iš kišenvagių apsimeta, jog yra neblaivus, “neišlaiko” pusiausvyros, griuvinėja ant transporte važiuojančių keleivių ir kontakto metu ištraukia aukos piniginę, mobilaus ryšio telefoną ar kitą vertingą daiktą. Praktinis pavyzdys, 2004 m. rugsėjo

20 d. apie 16val. 5-ojo maršruto troleibuse jau anksčiau kelis kartus už kišenvagystes teistas pil. N.P. apsimetęs girtu vieną kartą užgriuvo ant šalia sėdėjusio vyriškio rankinės. Kol vyriškis pakėlė pil. N.P. pastarasis spėjo atitraukti rankinės užtrauktuką ir kai antrą kartą užgriuvo ant aukos rankinės iš jos pavogė mobilaus ryšio telefoną.¹⁶ 5.4 Ketvirtas būdas naudojamas tik čigonų tautybės moterų. Šis būdas dažniausiai naudojamas vasarą, dienos metu. Viena iš čigonių gatvėje užkalbina praeivius, siūlo jiems išburti ateitį už 1 litą. Kai auka atidaro piniginę ir čigonės pamato, kurioje vietoje yra pinigai viena iš čigonių kišeninio veidrodėlio pagalba saulės spinduliais apakina auką ir tuo pat metu iš piniginės ištraukia pinigus. Dažniausiai ištraukiama viena ar dvi kupiūros, kad auka iš karto nepastebėtų vagystės fakto.

Praktikoje pasitaiko atvejų, kada kišenvagystė įvykdoma naudojant iš karto kelis būdus, pavyzdžiui 2004 m. kovo 07 d. “Kaziuko” mugės metu “Rotušės” aikštėje dvi moterys priėjo prie vienos iš mugės lankytojų. Viena moteris J.M. užkalbino auką, o kita L.M. tuo tarpu savo maišeliu uždengė aukos rankinuką, jį atidarė, pagrobė iš rankinuko piniginę ir įdėjo ją į tą patį maišelį, kuriuo buvo uždengusi rankinuką. Moteris naudojusi maišelį kaip priedangą veikė labai profesionaliai, net policijos pareigūnas stebėjęs abi kišenvages nepamatė kaip piniginė iš rankinuko pateko į maišelį. Tik numanydamas, jog buvo įvykdyta kišenvagystė policijos pareigūnas sulaukė abi kišenvages ir maišelyje rado pavogtą piniginę.¹⁷ Tokiu būdu naudojant dėmesį nukreipiantį manevrą ir “širmą” nepastebimai buvo įvykdyta piniginės ir joje buvusių pinigų vagystė.

Apibendrinant galima pasakyti, jog kišenvagystės įvykdymo būdų skirstymas į tam tikras grupes yra sąlyginis, kadangi kišenvagiai nestovi vietoje, o priešingai - nuolatos tobulėja, keičia bei tobulina kišenvagystės techniką, sukuria ar patobulina esamus kišenvagystės įrankius, atranda vis naujus šio nusikaltimo padarymo būdus ir vis dažniau nusikaltimui padaryti naudojami bendrininkų pagalba. Nusikaltėliams tobulinant ir kuriant naujus kišenvagystės būdus policijos pareigūnams vis sunkiau atskleisti ir iširti kišenvagystes, todėl policijos pareigūnai tokių nusikaltimų išaiškinimui privalo įdėti daugiau pastangų, nuolatos sekti ir analizuoti naujausias kišenvagysčių tendencijas, tobulinti savo teorines žinias ir praktinius įgūdžius.

¹⁶ Baudžiamoji byla Nr.12-1-2789-04.

¹⁷ Baudžiamoji byla Nr.14-1-776-04.

1.5. PASIKĖSINIMO OBJEKTAS IR DALYKAS

Kišenvagystė yra vienas iš vagystės būdų, tačiau kišenvagystės dalykas yra siauresnis nei vagystės: vagystės dalyku gali būti tiek materialūs, tiek ir nematerialūs daiktai (įvairių rūšių energija elektros, šilumos), tuo tarpu kišenvagystės dalyku gali būti tik materialūs daiktai. Pažymėtina, kad kišenvagystės dalyku negali būti daiktai, kurie nors ir turi materialią vertę bei savininką, tačiau įstatymais uždrausti civilinėje apyvartoje arba daiktai, kurių civilinė apyvarta yra ribojama, kadangi šių veikų pagrindinis kėsinimosi objektas yra visuomenės saugumas, o ne nuosavybė. Pavyzdžiui: narkotikai (BK XXXVII skyriuje įtvirtinti nusikaltimai), šaunamasis ginklas, sprogmenys ir kt. (BK XXXVI sk. įtvirtinti nusikaltimai) ir kt. Šiuo atveju tokių daiktų pagrobimas kišenvagystės būdu teisiškai turi būti traktuojamas ne kaip vagystė, tačiau kaip kitas savarankiškas nusikaltimas. Kišenvagystės dalyku taip pat negali būti asmens dokumentai: pasas ar asmens tapatybės kortelė, įmonės dokumentai ir kt. kadangi dokumentų vagystė sudaro atskiro nusikaltimo požymius, numatytus BK 302 str.

Tam, kad pasiekti (pagrobt) kišenvagystės dalyką kišenvagis turi pasirinkti tinkamą auką. Rinkdamasis tinkamą auką kišenvagis atkreipia dėmesį į aukos amžių, lytį, aukos stovį (apsvaigęs nuo alkoholio, išsiblaškęs ir pan.) Dažniausiai kišenvagių aukos tai senyvo amžiaus ir atvirksčiai labai jauni nepatyrę žmonės, kurie nebegali ar dar nemoka tinkamai pasirūpinti savo turto saugumu. Pavyzdžiui, kišenvagiui lengviau apvogti 2 maišelius ir rankinę ant pečių nešančią senyvą, silpno regėjimo močiutę, nei jauną ir stiprų vyriškį, kuris ne tik pastebės kišenvagystės faktą, bet ir duos atkirtį kišenvagiui. Dauguma iš nedidelių miestų ar kaimų atvykę į sostinę studijuoti jaunuoliai nežino kaip reikia saugotis kišenvagių, kadangi jų ankstesnėje gyvenamojoje vietoje ši problema nebuvo aktuali. Labai dažnai apvagiami apsvaigę nuo alkoholio ar žmonės su psichine negalia, kurie dėl savo būklės nesugeba nuolatos kontroliuoti asmeninio turto saugumo ir tampa lengvu kišenvagio grobiu.

Net ir pasirinkęs auką kišenvagis įvertina rizikos faktorius, galimybę įveikti įvairias kliūtis, skiriančias jį ir norimą pagrobtį turtą: netiesioginį aukos pasipriešinimą - kaip gerai saugomas turtas, ar jį lengvai galima pasiekti, kokiame jis rankinės skyriuje, maišelyje arba kišenėje (ar yra galimybė prapjauti rankinės, kišenės šoną, atitraukti užtrauktuką, atsegti sagtį ir taip pasiekti kišenvagystės dalyką); ar aplinkui yra kitų žmonių, kurie gali pastebėti kišenvagystės faktą arba priešingai gali būti

panaudoti kaip priedanga kišenvagystei įvykdyti; ar yra galimybė greitai ir saugiai pasišalinti su pagrobtu turtu.

Kadangi kišenvagystė yra priskiriama prie nusikaltimų nuosavybei, todėl tiesioginis pasikėsinimo objektas yra konkreti nuosavybė: viešoji (valstybės ar savivaldybės), privati (fizinių ar juridinių asmenų) ar mišri. Taigi kišenvagystės objektas – visų formų ir rūšių nuosavybė. Kriminalistinėje charakteristikoje vagystės pasikėsinimo objektas visuomet pasižymi konkretumu: turi savo pavadinimą, požymius, paskirtį, individualius požymius, kam jis priklauso ir kas juo naudojasi. Apskritai vagystės pasikėsinimo objektas pasižymi tokia savybe, kad pritraukia nusikaltėlio dėmesį, tenkina jo norus. Kišenvagystės nusikaltimo dalykas – kilnojamasis turtas, priklausantis tam tikram fiziniam ar juridiniam asmeniui. Kilnojamuoju turtu laikomas toks turtas, kurį galima perkelti iš vienos vietos į kitą nekeičiant jo esmės, iš esmės nemažinant jo vertės ar be didesnės žalos jo paskirčiai.¹⁸ Nekilnojamasis turtas (žemės sklypas, pastatai) negali būti laikomas kišenvagystės dalyku. Svarbu pažymėti, jog baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus nuosavybei kyla tik tais atvejais, kai kaltininkui pagrobiamas turtas nepriklauso (yra svetimas). Kišenvagystės dalykas (turtas) turi turėti savininką, kadangi šeimininkis turtas taip pat negali būti kišenvagystės dalyku. Kiekvienas daiktas turi savo visuomeninę paskirtį, formą, turį, teisinę priklausomybę bei materialus įvertinimo pinigine išraišką. Kišenvagystės dalyką sudaro tik materialūs daiktai, turintys vertę, kadangi būtent turto kaina parodo konkrečią jo naudą ir vertę visuomenėje. Kuo didesnė turto vertė, tuo didesnė jo nauda visuomenei. Galbūt todėl baudžiamojo įstatymo leidėjas išskyrė didelės vertės turto pagrobimą (BK 178 str. 3 d.) - 250 MGL ir nedidelės vertės turto pagrobimą iki 1 MGL. Pažymėtina, jog kišenvagystės būdu pagrobtojo turto vertei viršijus 250 minimalių gyvenimo lygio dydžio sumą šis turtas jau bus laikomas ne kišenvagystės, o vagystės, padarytos pagrobiant didelės vertės turtą dalyku.

Praktikoje, kišenvagystės dalyku dažniausiai būna:

- 1) pinigai,
- 2) mobilaus ryšio telefonai,
- 3) įvairios mokėjimo kortelės,
- 4) juvelyriniai dirbiniai,
- 5) laikrodžiai,
- 6) piniginės, ir kt.

¹⁸ Abramavičius A., Bieliūnas E., Drakšienė A. ir kt. Baudžiamoji teisė 1 knyga. Vilnius, 2001. P. 335

Populiariausias kišenvagių grobis - pinigai. Lietuvoje dažniausiai vagiami litai, tačiau šalyje gausėjant turistų skaičiui vis dažniau kėsiniama į valiutą, pavyzdžiui eurai, JAV doleriai. Antras pagal populiarumą kišenvagystės dalykas – mobilus ryšio telefonai. Mobilus ryšio telefonų populiarumą nulėmė jų paklausa: dauguma žmonių jau naudojami mobiliojo ryšio operatorių teikiamomis paslaugomis, todėl jiems reikalingas mobilus ryšio telefono aparatas. Kadangi kasmet išleidžiami vis naujesnio modelio, tobulesni, mažesni, lengvesni telefonai, todėl žmonės nuolat ieško būdų kaip savo seną mobilus ryšio telefono aparatą pakeisti nauju, patogesniu naudojimui, o kišenvagiai naudojami itin didele naujų, tačiau sąlyginai pigių telefono aparatų paklausa. Mokėjimo kortelės taip pat labai vertingas kišenvagių grobis, kadangi jomis įvairiuose prekybos centruose galima atsiskaityti už įsigyjamą prekę ar paslaugą. Apsukrūs kišenvagiai pasinaudoję vogta mokėjimo kortele spėja ištuštinti visą sąskaitą, kol nukentėjusysis pastebi kišenvagystės faktą ir kreipiasi į banką dėl mokėjimo kortelės užblokavimo. Iš juvelyrinių dirbinių dažniausiai vagiamos įvairios moteriškos grandinėlės ir apyrankės, kurios užstatomos arba pusvelčiui parduodamos spalvotojo metalo laužo supirkimo punktuose.

Apibendrinant galima išskirti du esminius kišenvagystės dalyko požymius:

1. Materialus daiktas (turtas). Tai kilnojami daiktai, kuriuos galima pamatyti, paliesti, pajusti. Šie daiktai turi turėti materialią vertę, juos galima įkainuoti. Daiktai neturintis jokios materialios vertės (beverčiai) negali būti kišenvagystės dalyku.
2. Svetimas turtas. Šiam nusikaltimui svarbu, kad pavogiamas turtas yra kito asmens nuosavybė arba yra teisėtai jo valdomas (išnuomotas, paskolintas, patikėtas saugoti).¹⁹ Kišenvagis visais atvejais turi būti svetimas pavogto daikto atžvilgiu.

¹⁹ Abramavičius A., Bieliūnas E., Drakšienė A. ir kt. Baudžiamoji teisė 1 knyga. Vilnius, 2001. P.345

II. KIŠENVAGYSČIŲ TYRIMO ETAPŲ KRIMINALISTINĖ CHARAKTERISTIKA

2.1 IKITEISMINIO TYRIMO PRADĖJIMAS IR VERSIJŲ KĖLIMAS

Ikiteisminio tyrimo pradėjimas. Ikiteisminio tyrimo pradžia, tai faktinių įvykio aplinkybių konstatavimas baudžiamojo proceso įstatymo numatytos formos dokumente apie padarytas neteisėtas veikas. Ikiteisminio tyrimo pradėjimą tiek dėl kišenvagystės, tiek dėl bet kurio kito nusikaltimo reglamentuoja BPK 166 str. Ikiteisminis tyrimas dėl kišenvagystės gali būti pradedamas esant dvejoms vadoms:

1. Gavus nukentėjusiojo ar kito asmens skundą, pareiškimą ar pranešimą apie įvykdytą kišenvagystę.
2. Jei prokuroras ar ikiteisminio tyrimo pareigūnas patys nustato kišenvagystės požymius ir dėl to surašo tarnybinių pranešimą.

Ikiteisminis tyrimas, kaip ir bet kuri kita veikla, yra organizacinio pobūdžio. Tai įtvirtinta LR BPK normose, griežtai reglamentuojančiose teisinius nusikalstamos veikos įrodinėjimo pagrindus, tyrimo veiksmų atlikimo tvarka, terminai, kontrolė ir pan. Nusikaltimo tyrimo organizavimas – *tai mokliškai pagrįstas metodas, kurio esmę sudaro nuoseklus ir kryptingas pastangų sutelkimas parengtinio tardymo (ikiteisminio tyrimo – magistranto past.) tikslams pasiekti.*²⁰ Veiklos organizavimu siekiama racionaliai sutelkti turimas pajėgas, kad būtų įgyvendinti ikiteisminio tyrimo uždaviniai. Pagrindinės ikiteisminio tyrimo organizavimo proceso figūros yra dvi:

1. Prokuroras. Prokuroras vadovauja ikiteisminį tyrimą atliekančiam pareigūnui (tyrėjui) arba pats atlieka ikiteisminį tyrimą ir organizuoja tyrimo veiksmų atlikimą.
2. Tyrėjas. Tai ikiteisminio tyrimo įstaigų pareigūnas atliekantis ikiteisminį tyrimą.

Dažniausiai ikiteisminis tyrimas dėl kišenvagysčių pradedamas esant nukentėjusiojo pareiškimui. Kalbant apie pirmąjį ikiteisminio tyrimo pradėjimo vadą galima pasakyti, jog BPK norma griežtai nenustato, kokios formos dokumentu, asmuo gali informuoti teisėsaugos pareigūnus apie nusikalstamą veiklą. Paprastai nukentėjęs rašo skundą, o jo atstovai ar kiti suinteresuoti asmenys pranešimus arba pareiškimus. Nepaisant to, kokiu pavadinimu pateikiamas dokumentas,

²⁰ Kuklianskis S. Nusikaltimų tyrimo organizavimo pradmenys. Vilnius, 1995. P.12

kuriame yra užfiksuoti nusikalstamos veikos požymiai, šis dokumentas yra pagrindas pradėti ikiteisminį tyrimą. Jeigu asmuo norintis pranešti apie įvykdytą kišenvagystę dėl tam tikrų priežasčių (nemoka rašyti, patirta rankos trauma ir pan.) negali pateikti raštiško pranešimo apie įvykdytą nusikalstamą veiką, teisėsaugos pareigūnai privalo patys užfiksuoti asmens žodžiu pateiktą informaciją.²¹

Teisėsaugos pareigūnai kišenvagystės požymius gali nustatyti tirdami kitą nusikaltimą, atlikdami operatyvinį tyrimą, atsitiktinai ar bet kuriuo kitu būdu. Kiekvienas ikiteisminio tyrimo pareigūnas pats nustatęs kišenvagystės (nusikaltimo) požymius, surašo tarnybinį pranešimą, kuris pateikiamas ikiteisminio tyrimo įstaigos vadovui nuspręsti ar tarnybiniame pranešime užfiksuoti nusikaltimo požymiai, dėl kurių būtina pradėti ikiteisminį tyrimą. Ikiteisminis tyrimas paprastai pradedamas ikiteisminio tyrimo vadovo rezoliucija tiek esant nukentėjusiojo skundai, tiek esant policijos pareigūno tarnybiniam pranešimui. Jeigu tarnybinį surašė prokuroras reiškia, jog ikiteisminis tyrimas dėl galimos kišenvagystės yra pradėtas.

Ikiteisminio tyrimo pradėjimo problemos. Naujos ikiteisminio tyrimo koncepcijos pristatymo metu buvo teigiama, kad ikiteisminio tyrimo įstaiga, gavusi informaciją apie nusikaltimą, atlieka neatidėliotinus veiksmus nusikaltimo aplinkybėms ir nusikaltimą padariusiam asmeniui nustatyti.²² Taigi informacijos apie nusikaltimą gavimas susijęs su galimybe atlikti neatidėliotinus tyrimo veiksmus. Naujojo BPK kūrėjai numatė, jog baudžiamosios bylos iškėlimo stadija, egzistavusi senajame BPK yra nereikalinga, kadangi dažnai nuo pat pirmojo signalo apie padarytą nusikaltimą gavimo yra būtina atlikti pilnaverčius ikiteisminio tyrimo veiksmus. Deja, ikiteisminio tyrimo praktikoje pastebėti naujojo BPK trūkumai iš esmės užkardantys nedelsiant pradėti nusikaltimo tyrimą, vadovaujantis BPK nuostatomis. Įsivaizduokime situaciją kai policijos pareigūnai nusikaltimo vietoje sulaiko kišenvagį. Logiška būtų manyti, jog ten pat nusikaltimo vietoje turi būti atliekama įtariamojo asmens krata, siekiant, jog pastarasis neatsikratytų nusikaltimo įkalčių, esant reikalui įvykio vietos apžiūra ir kt. Tačiau ikiteisminis tyrimas nepradėtas, todėl policijos pareigūnas to daryti negali. Iš pradžių į policijos įstaigą turi atvykti nukentėjęsysis ar pareigūnas, kurie parašytų skundą (atitinkamai tarnybinį pranešimą) apie padarytą nusikaltimą, po to turi būti gaunama vadovo rezoliucija dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo, dar vėliau skundas ar pranešimas užregistruojamas. Tik po to jau galima pradėti ikiteisminio tyrimo veiksmus. Būtų puiku jei atvykimas nuo

²¹ Goda G., Merkevičius R., Kazlauskas M. ir kiti. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. Vilnius, 2003. P. 419

²² Goda G. ir Kuonis P. Nauja ikiteisminio nusikaltimų tyrimo koncepcija // Justitia, Vilnius, 1997. Nr.4. P.11

nusikaltimo vietas iki policijos įstaigos užstruktų tik keletą minučių, jei vadovas visada būtų darbo kabinete, o pareiškimų per dieną būtų registruojama vienas ar du. Deja, praktikoje dažniausiai nuo nusikaltimo iškėlimo viešumon iki pareiškimo užregistravimo užtrunka viena, dvi, o kartais ir daugiau valandų. O ką visą šį laiką daryti su įtariamuoju: užpildyti jo sulaikymo protokolo negalima, atlikti jo asmens kratos negalima, apklausti jo negalima... Galų gale net negalima apklausti nukentėjusiojo bei liudytojų. Reikia sutikti su R.Burdos nuomone, jog taip tyrimas vykti negali, kadangi tai prieštarauja baudžiamojo proceso ir kriminalistikos nusikaltimų tyrimo organizavimo principams.²³ Taigi kyla natūralus klausimas ką BPK kūrėjai turėjo omenyje kalbėdami apie neatidėliotinus ikiteisminio tyrimo veiksmus. Pažvelgus į netolimą praeitį galima palyginti senojo ir naujojo BPK nuostatas reglamentavusias baudžiamosios bylos dabar ikiteisminio tyrimo pradėjimo nuostatas. Senasis PBK dar iki baudžiamosios bylos iškėlimo tardytojui (dabar tyrėjui) leido atlikti tam tikrus parengtinio tyrimo veiksmus: įvykio vietos apžiūra, poėmis, liudytojo apklausa ir kt. Šių veiksmų metu buvo gaunama pirminė patikrinta informacija, kuri dažniausiai leisdavo tinkamai kvalifikuoti nusikaltimą, greitai ir efektyviai surinkti bei užfiksuoti nusikaltimo įkalčius. Įsigaliojus naujam BPK magistrantės nuomone nusikaltimų tyrime buvo žengtas žingsnis atgal.

Versijų kėlimas. Nusikaltimo tyrimas yra sudėtingas pažinimo procesas. Nusikaltimą tiriančio pareigūno tikslas išsamiai ir nešališkai ištirti įvykį, nustatyti ar konkreči veika yra nusikalstama, o jei taip, tai kas dėl to kaltas, pagrįsti asmens kaltę arba atvirkščiai – įrodyti, kad tyrimo pradžioje nusikaltimais laikytuose veiksmuose iš tikrųjų nėra nusikaltimo sudėties. Pradėjus ikiteisminį tyrimą tyrėjas privalo suplanuoti pačios nusikalstamos veikos tyrimą. Nusikaltimo tyrimo planavimas – tai sudėtingas procesas, kurio metu nustatomi sėkmingi galutinio tikslo pasiekimo būdai, priemonės pajėgos ir terminai.²⁴

1. Nusikaltimų tyrimo planavimo pagrindą sudaro kriminalistinė versija. Versija tai faktiniais duomenimis pagrįsta tardytojo (tyrėjo) prielaida apie tiriamą įvykį bei jo aplinkybes: įvykio priežastį, kaltus asmenis, nusikaltimo motyvus ir t.t.²⁵ Versija, apskritai, yra vienas iš kelių galimų kokio nors fakto, reiškinio aiškinimų. Pasak A.Barkausko kriminalistinė versija, tai faktiniais duomenimis pagrįstas nusikaltimo arba atskirų jo aplinkybių prielaidos, kuriomis remiantis

²³ Burda R. Ikiteisminio tyrimo pradėjimas: dabartis ir perspektyva // Jurisprudencija, mokslo darbai: Vilnius 2003. Nr.49 (41) P.149

²⁴ Burda R. Kriminalistikos taktika. Vilnius, 2001. P. 60

²⁵ Palskys E., Kazlauskas M. ir Danisevičius P. Kriminalistika. Vilnius, 1985. P.186

aiškinama bylai reikšmingų faktinių duomenų kilmė bei jų tarpusavio ryšiai ir nustatoma tiesa byloje.²⁶ Tyrėjas išskeldamas kišenvagystės versijas gali nustatyti tyrimo kryptis, galimus įvykių eigos pokyčius, susidaryti bendrą įvykio vaizdą. Paprastai tariant policijos pareigūnas tirdamas kišenvagystę samprotauja, daro prielaidas kas tai galėjo padaryti, kodėl, kaip tai galėjo būti padaryta, kokios priemonės ar įrankiai turėjo būti naudojami kišenvagystei įvykdyti ir pan. Tyrėjas analizuodamas ir tikrindamas surinktus faktus atmeta vieną versiją po kitos, kol lieka viena.

Kriminalistinių versijų kėlimas. Tai sudėtingas mastymo procesas, kurį nulemia įvairūs loginio mastymo būdai, intuicija, emocijos, aukšta teisinė kvalifikacija, teisės ir kitų mokslų žinios, profesinė patirtis bei kiti veiksniai. Versijų kėlimą sudaro du esminiai etapai:

1. bylos faktų nagrinėjimas, kuris dar skirstomas į keturias dalis: a) faktų analizė – mastymo objekto skaidymas mintyse į sudėtinges dalis, jo ypatybių, požymių ir santykių išsiskirstymas; b) faktų sintezė – mintinis atskirų objekto dalių, ypatybių bei santykių jungimas į visumą; c) indukcija – pažinimo būdas, kai nuo pavienių teiginių ir faktų einama prie bendresnių. d) dedukcija – nuo bendresnių faktų perėjimas prie mažiau bendrų, dalinių;

2. versijų kėlimas. Bylų, pradėtų dėl kišenvagystės versijų kėlimo šaltiniai: a) procesiniai (pavyzdžiui, liudytojo apklausa, įvykio vietos apžiūra); b) neprocesiniai: operatyvinė informacija, anoniminiai pranešimai, gandai.

Kišenvagysčių bylose, atlikdamas pirminius ikiteisminio tyrimo veiksmus tyrėjas privalo iškelti ir patikrinti dvi bendrąsias versijas:

1) Ar kišenvagystė buvo;

2) Ar kišenvagystės nebuvo – ją inscenizavo pats pareiškėjas. Pavyzdžiui, 1999 m. pil. N.V. pareiškė, jog turgavietėje iš jos rankinės buvo pavogta piniginė, kurioje buvo jos pinigai, buto raktai, automobilio dokumentai bei automobilio rakteliai. Tą pačią dieną nuėjusi prie savo automobilio VAZ 2106, stovėjusio aikštelėje prie turgavietės pareiškėja pastebėjusi, jog automobilio bagažinė atrakinta, o iš jos pavogta rankinė su įmonės buhalteriniais dokumentais. Tyrimo metu nustatyta, jog pareiškėja N.V. yra įmonės buhalterė, o kitą dieną po įvykdytos kišenvagystės mokesčių inspekcija turėjo pradėti įmonės dokumentų reviziją. Kilo pagrįstas įtarimas, jog kišenvagystė buvo inscenizuota, siekiant paslėpti ar sunaikinti įmonės buhalterinius dokumentus.

²⁶ Barkauskas A. Kriminalistinės versijos. Vilnius, 2000. P.6-7

Versijų patikrinimo taisyklės. Visas iškeltas versijas tyrėjas privalo patikrinti: versijų patikrinimas tai praktinis procesas, kurio metu atliekant procesinius bei operatyvinius veiksmus tikrinami iškeltų versijų sekmenys, nustatomas versijų teisingumas arba klaidingumas.

Iš esmės versijų kėlimas bei patikrinimas priklauso nuo pirminės tyrimo metu surinktos informacijos apie kišenvagystę. Kuo daugiau bus surinkta duomenų ir kuo tikslesnė pateikta informacija, tuo labiau tikėtina, jog iškeltos versijos bus konkrečios ir galimos patikrinti. Versijų patikrinimas – tai loginio mastymo rezultatas, kurio metu naudojamos visos loginio mastymo formos: analizės, indukcijos, dedukcijos, palyginimo, apibendrinimo ir kiti metodai. Kaip tai daroma praktikoje: pavyzdžiui, tyrėjas gauna nukentėjusiosios A.N. pareiškimą apie tai, kad šeštadienį apie 12 val. išėjusi iš “Kalvarijų” turgavietės pastebėjo, jog perpjautas rankinės šonas ir iš rankinės pavogta: mobilaus ryšio telefonas bei piniginė, kurioje buvo 300 litų. Išanalizavus nukentėjusiosios pareiškimą matyti, jog jame užfiksuota labai mažai informacijos, kuri leistų kelti konkrečias versijas, tačiau nepaisant to tyrėjas jau gali daryti tam tikras prielaidas apie padarytą nusikaltimą: a) kišenvagystė tikriausiai įvykdyta “Kalvarijų” turgavietėje; b) nusikaltimas įvykdytas šeštadienį laikotarpyje nuo 6 val. iki 12 val. ryto (turgavietėje prekiaujama nuo 6 val. ryto, o 12 val. nukentėjusioji pastebėjo vagystės faktą); c) kišenvagystę įvykdęs asmuo naudojosi aštriu daiktu, galbūt skutimosi peiliuku, peiliu, skalpeliu ir pan. Deja šios informacijos greičiausiai nepakaks, kad išaiškinti šią kišenvagystę, todėl tyrėjas privalo tikslinti įvykio aplinkybes. Pavyzdžiui, apklausos metu nukentėjusioji A.N. nurodė, jog į turgavietę ji atvyko 10 val. Turgavietėje apie 11 val. vienoje iš prekyviečių pirko batus ir matė, jog rankinukas nepažeistas, o piniginė ir mobilaus ryšio telefonas buvo vietoje. Tuo metu kai nupirktus batus dėjo į maišelį prie jos buvo priėjusios dvi čigonės, vieną iš kurių siūlė išburti ateitį, o kita stovėjo šalia ir keletą kartų buvo prisiglaudusi prie jos rankinės. A.N. atsisakė išsiburti ateitį, tačiau čigonės nuo jos neatstojo keletą minučių, kol galiausiai A.N. supyko ir piktu balsu liepė palikti ją ramybėje. Nukentėjusioji apibudino abiejų čigonių išvaizdą ir nurodė, jog savaitgaliais dažnai jas mato turgavietėje. Nusipirkusi batus A.N. dar kurį laiką pavaikščiojo po turgavietę, tačiau ten daugiau nieko nepirko, rankinės nebuvo atidariusi ir prie rankinės niekas prieiti negalėjo, kadangi ją dengė maišelis su batais. Iš turgaus išėjo apie 11val. 30min. Išėjusi iš turgaus su niekuo nekontaktavo, o sėdo į mikroautobusą ir važiavo namo. Vagystės iš rankinuko faktą pastebėjo tik apie 12 val., kai mikroautobuse reikėjo sumokėti už važiavimą. Tyrėjas apžiūrėjęs perpjautą rankinę nustatė, jog pjūvis buvo labai tikslus o įrankis, kuriuo perpjauta rankinė labai aštrus (padarytas tik vienas pjūvis, vienu pjūviu perpjauta rankinės šono apačia,

įpjovoje nėra atplaišų). Naujai gauta informacija tyrėjui jau leidžia išskelti labai konkrečias ir realias versijas: a) tikėtina, jog kišenvagystė įvykdyta “Kalvarijų” turgavietėje šeštadienį apie 11 val.; b) kišenvagystę galėjo įvykdyti dvi čigonų tautybės moterys (iki kontakto su čigonėmis nukentėjusioji matė savo daiktus); c) čigonės tikriausiai veikė kaip bendrininkės – viena atitraukė nukentėjusiosios dėmesį, o kita tuo metu prapjovė rankinę ir pavogė ten buvusius daiktus; d) kišenvagystę įvykdžiusi čigonė veikė labai profesionaliai: nukentėjusioji nepajuto kaip buvo perpjauta rankinė ir pavogti daiktai. Pjūvis buvo labai tikslus ir kokybiškas, todėl tikėtina, jog tai ne pirma čigonės tokiu būdu įvykdyta kišenvagystė. Be abejo tyrėjas privalo išskelti ir kontraversijas, kadangi kišenvagystę galėjo įvykdyti ne nukentėjusiosios apibudintos čigonės, o kitas asmuo.

Tikrinant versiją apie nusikaltimo buvimą būtina nustatyti: ar yra nusikaltimo liudininkų, kurie nesuinteresuoti nusikaltimo tyrimo baigtimi (atsitiktinai įvykį matę asmenys), ar kišenvagystės vieta buvo filmuojama, ar pavogti daiktai buvo apdrausti nuo vagystės. Pastebėta, jog asmenys dažnai inscenizuoja savo nuosavybės vagystę siekdami gauti draudimo kompensacijas faktiškai neprarasdami savo turto.

2.2 PIRMINIAI KIŠENVAGYSTĖS TYRIMO VEIKSAI

Pirminius tipinius kišenvagystės tyrimo veiksmus galima būtų sugrupuoti į tris tipines dalis:

1. Nukentėjusiojo ir kitų asmenų apklausa liudytojais.
2. Įvykio vietos apžiūra.
3. Įtariamojo bei jo bendrininkų apklausa.

2.2.1 *Liudytojų apklausa. Apklauskos taktika – tai racionaliu, įstatymu pagrįstu būdu, kuriais naudojantis gaunami tikri ir išsamūs parodymai, sistema.*²⁷ Pagal liudytojo apklauskos atlikimo taktinius ypatumus galima išskirti keturias sąlygines liudytojų grupes:

- 1) pilnamečiai liudytojai - asmenys sulaukę 18 metų amžiaus;
- 2) nepilnamečiai liudytojai - asmenys iki 18 metų;
- 3) tiesioginius. Įtariamojo sulaikymo su įkalčiais liudytojus, nukentėjusįjį. Tai asmenys galintys patvirtinti kišenvagystės faktą bei nusikaltimo dalyko suradimo pas įtariamąjį faktą;

- 4) netiesioginius. Tai įtariamųjų giminės, pažįstami, kaimynai ir kiti asmenys, tiesiogiai nematę kišenvagystės fakto, tačiau turinčius faktinių duomenų apie atskiras tiriamo įvykio aplinkybes. Pavyzdžiui, įtariamasis pasipasakojo pažįstamam įvykdęs telefono kišenvagystę ir parodė pati pavogtą telefoną.

Minėtoms liudytojų grupėms būdingi bendri parodymų formavimosi kriminalistiniai ypatumai: įvykio stebėjimas ir suvokimas, įsiminimas, atkūrimas ir perdavimas apklausą atliekančiam pareigūnui. Parodymų formavimosi procesas (nuo informacijos gavimo, suvokimo iki jos perdavimo apklauskos metu) yra sudėtingas psichologinis reiškinys. Šio proceso metu asmens psichiką veikia įvairūs objektyvūs ir subjektyvūs veiksniai, nuo kurių priklauso parodymų tikrumas ir išsamumas. Prie objektyvių veiksnių, įtakojančių parodymus, galima priskirti: a) nepalankios stebėjimo sąlygos (tamsus paros metas, lietus, pūga ir kt.); b) didelis atstumas nuo stebimo objekto; c) labai trumpas stebėjimo ar nusikaltimo padarymo laikas. Prie subjektyvių veiksnių galima priskirti: a) nuovargis; b) apsvaigimas nuo alkoholio, narkotinių, toksinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų; c) susijaudinimas ir pan.

Tiek nukentėjusysis, tiek ir kiti įvykį matę asmenys turi būti apklausti liudytojais. Liudytojų parodymai yra labiausiai paplitusi įrodymų rūšis baudžiamosiose bylose. Liudytojo (nukentėjusiojo) parodymai – tai duomenų apie nusikalstamos veikos aplinkybes (informacijos, reikšmingos tyrimui)

²⁷ Palskys E., Kazlauskas M. ir Danisevičius P. Kriminalistika. Vilnius, 1985. P. 225

pranešimas įstatymo nustatyta tvarka teisėsaugos organui. Rekomenduojama iškvieštam liudytojui pirmiausia suteikti galimybę pačiam papasakoti viską kas jam žinoma apie tiriamą nusikalstamą veiką ir tik baigus pasakojimą užduoti patikslinančius (papildomus) klausimus. Etiketo taisyklės reikalauja pašnekovą įdėmiai išklaudyti, stengtis jo nepertraukinėti ir tik pabaigus pasakojimą pateikti papildomus klausimus, išskyrus atvejus, kada liudytojas laisvo pasakojimo metu nukrypsta nuo temos ir pasakoja dalykus nesusijusius su tiriamu įvykiu. Papildomų klausimų forma turi didelę reikšmę, kadangi nuo jų dažnai priklauso atsakymo teisingumas. Dažniausiai papildomi klausimai liudytojams užduodami tikslinant įtariamojo apibudinimą, pavogtų daiktų požymių apibudinimą, tikslią vagystės vietą ir laiką. Dažnai nukentėjusysis savo pareiškime apie kišenvagystės faktą pareigūnams pateikia labai mažai informacijos galinčios padėti išaiškinti nusikaltimą ir sulaikyti kišenvagį: nurodomos tik bendros įvykio aplinkybės nekonkretizuojant tikslaus nusikaltimo laiko, nenurodant pavogtų materialinių vertybių požymių ir pan., todėl apklausiant nukentėjusį ar liudytojus pirmiausia reikia išsiaiškinti tokius klausimus: kada tiksliai ir kokioje vietoje buvo pastebėta įvykdyta kišenvagystė, kada paskutinį kartą nukentėjusysis matė savo daiktus, kur buvo laikomi pavogti daiktai, ar yra nusikaltimo liudininkų, ar nukentėjusysis matė kokių nors įtartinų asmenų, ar buvo su kuo susidūręs, susistumdęs, kur tai įvyko. Taip pat būtina išsiaiškinti ar įtariamasis veikė vienas ar nukentėjusysis matė jo bendrininkus, kur buvo bendrininkai, ką jie darė ir pan. Nustatant kišenvagio požymius, reikia konkrečiai išsiaiškinti galimo įtariamojo požymius: amžių, ūgį, veido bruožus, ypatingus požymius (tatuiruotė, randas, apgamas ir pan.), kaip buvo apsirengęs, kokia eiseną. Kai nukentėjusysis ar liudytojai matė asmenį (asmenis), kuris galėjo įvykdyti kišenvagystę būtina sudaryti galimo įtariamojo fotorobotą. Tais atvejais kai nukentėjusysis matė įtariamąjį būtina jam pateikti teisėsaugos institucijoje esančią anksčiau teistų ar už analogiškus nusikaltimus sulaikytų asmenų fotografijų kartoteką.

Analizuojant problemas, su kuriomis susiduriama pagal fotografijas nustatant galimą įtariamąjį pastebėta, jog visi teritoriniai komisariatai turi atskiras savo kartotekas, tačiau nėra vieningos, centralizuotos įtariamųjų fotografijų kartotekos. Dauguma kišenvagių vieną ar keletą kartų yra buvę sulaikyti už tam tikrus teisės normų pažeidimus, todėl jų fotografijos laikomos policijos įstaigose, tačiau šios fotografija saugomos tik tame teritoriniame policijos komisariate, kuriame įtariamasis buvo sulaikytas. Šiuolaikinė technika: skaitmeniniai fotoaparatai, kompiuteriai, internetas, įvairios duomenų apdorojimo programos techniškai leidžia sukurti vieningą įtariamųjų asmenų foto kartoteką. Siekiant neapkrauti interneto tinklo galima būtų klasifikuoti fotografijas

pagal įtariamųjų nusikalstamos veikos pobūdį: „kišenvagystės“, „automobilių vagystės“ ir pan., tačiau viso to nėra. Be abejo visų sukaupytų fotografijų peržiūra tikriausiai atimtų labai daug laiko, tačiau tai galėtų pagelbėti nustatant įtariamąjį asmenį ir išaiškinant nusikaltimą.

Labai svarbu apklausos metu užfiksuoti pavogtų daiktų požymius, numerius ar kitus skiriamuosius ženklus, pagal kuriuos vėliau būtų galima nustatyti jų ankstesnį savininką. Dauguma profesionalais save vadinančių kišenvagių per vieną dieną įvykdo dvi ir daugiau kišenvagysčių, todėl yra tam tikra tikimybė, jog jie gali būti sulaikyti antro ar trečio nusikaltimo padarymo metu. Patikrinus pas sulaikytąjį rastus daiktus galima nustatyti jo padarytų kišenvagysčių skaičių bei sužinoti iš kur įtariamasis pavogė vieną ar kitą daiktą. Aprašant pavogtus daiktus pirmiausia pažymima kokie buvo pavogti dokumentai: pasas, vairuotojo pažymėjimas, studento pažymėjimas ir pan. Dažniausiai nukentėjusieji nepamena savo dokumentų išdavimo datos, numerių, tačiau visą šią informaciją tyrėjas gali sužinoti patikrinęs centrinę vidaus reikalų ministerijos duomenų banką (toliau – CDB). Po to fiksuojami pavogti numeriniai daiktai: kreditinės kortelės, mobiliojo ryšio telefonas, pinigai ir pan. Informaciją apie kreditinių kortelių bei mobiliojo ryšio telefono aparato ar sim kortelės numerius galima gauti iš atitinkamo banko bei mobiliojo ryšio operatorių. Galiausiai aprašomi visi kiti iš nukentėjusiojo pavogti daiktai. Aprašant pavogtus daiktus svarbu išsiaiškinti ar nukentėjusysis buvo prieš tai juos kaip nors pažymėjęs (vardo, pavardės inicialai) ar daiktai buvo apgadinti: įplyšę, subraižyti, išpurvinti dažais ir pan. Esant galimybei iš nukentėjusiojo būtina pareikalauti pateikti pavogtų daiktų įsigijimo dokumentus. Šie dokumentai tyrimui labai svarbūs, kadangi juose būna užfiksuota daiktų kaina, gamyklinis numeris, modelis, spalva ir kita reikšminga informacija.

2.2.2 Įvykio vietos apžiūra. Tai procesinis veiksmas, kurio metu organoleptiniais ir techniniais būdais ištiriama, suvokiama ir užfiksuojama įvykio, turinčio nusikaltimo požymių, vieta, jos situacija, randami, įtvirtinami, preliminariai ištiriami ir paimami nusikaltimui ištirti reikalingi objektai ir jų lokalinės struktūros.²⁸ Įvykio vietos apžiūros aktualumas ir svarba: apžiūros metu galima rasti nusikaltimo dalyką, pėdsakų ar kitus objektus, kurie taps „nebylūs liudytojai“; apžiūros metu galima gauti informacijos apie nusikaltimo situaciją, nusikaltimo padarymo mechanizmą, dalyvių veiksmus. Kokybiškai ir savalaikiai atlikta įvykio vietos apžiūra sudaro geras prielaidas greitai išaiškinti nusikaltimą, kryptingai pradėti tyrimą, iškelti pagrįstas versijas apie patį įvykį ir

²⁸ Malevski H. Įvykio vietos apžiūra. Vilnius, 1999. P. 14

įvykio dalyvius; klaidos padarytos įvykio vietos apžiūros metu, labai dažnai būna lemiamos. Situacijos, kada bylose, dėl kišenvagystės, turi būti atliekama įvykio vietos apžiūra:

- 1) pačios įvykdymo vagystės vieta. Fiksuojama pati įvykio vieta, tikslus adresas, jei tai visuomeninis transportas fiksuojamas jo numeris, maršrutas;
- 2) nusikaltimo priemonių bei pavogtų daiktų radimo vieta;
- 3) įtariamojo sulaikymo vieta, nes joje galima surasti įtariamojo išmestus daiktus bei nusikaltimo įrankius.

Įvykio vietos apžiūrą galima padalinti į tris dalis:

1. pasiruošimas įvykio vietos apžiūrai;
2. apžiūros atlikimas;
3. apžiūros rezultatų fiksavimas.

Deja, kišenvagysčių bylose retai kada apžiūrima kišenvagystės vieta, kadangi nukentėjusieji dažniausiai nežino kokioje vietoje jie buvo apvogti. Tais atvejais, kai kišenvagystės vieta yra žinoma ar bent jau numanoma, įvykio vietos apžiūrą atlikti būtina. Pasiruošimas įvykio vietos apžiūrai kišenvagysčių bylose nesudėtingas: paimamas kriminalistinis lagaminas, kuriame yra (turi būti) visi apžiūrai reikalingi daiktai ir prietaisai: mastelinė liniuotė, prožektorius, vienkartinės pirštinės, fotoaparatas ir kt. Pirmiausia apžiūredamas nusikaltimo vietovę pareigūnai privalo patikrinti ar kišenvagis neišmetė materialinės vertės neturinčių ir jam nereikalingų, tačiau tyrimui vertingų daiktų: piniginių, vizitinių kortelių, raktų ir pan. Ant kišenvagio išmestų daiktų gali likti jo rankų pėdsakų, kuriuos vėliau bus galima palyginti su nustatyty įtariamųjų ar kriminalistinių tyrimų centro kartotekoje turimų anksčiau teistų asmenų rankų pėdsakais. Dažniausiai nereikalingi daiktai išmetami į artimiausią šiukšlių dėžę, krūmus, po laiptais ir pan., todėl labiausiai tikėtinas daiktų išmetimo vietas būtina apžiūrėti nedelsiant, kadangi po tam tikro laiko išmesti daiktai gali būti prarasti. Atradus išmestus daiktus juos reikia tinkamai užfiksuoti (fotografuoti, pažymėti jų radimo vietą plane ir pan.), aprašyti įvykio vietos apžiūros protokole bei patikrinti ar ant jų nėra likę rankų pėdsakų. Atlikus rastų daiktų apžiūrą jie turi būti pateikiami atpažinti nukentėjusiajam, jei ant jų nėra numerių ar kitų identifikuojančių požymių ir negalima tiksliai pasakyti ar tai pareiškėjo daiktai. Jei pareiškėjas atpažįsta savo pavogtus daiktus, rodomų daiktų atpažinimo protokole apie tai padaroma atžyma, o taip pat įrašoma pagal kokius požymius nukentėjusysis juos atpažino. Atlikus reikiamus formalumus rasti daiktai grąžinami nukentėjusiajam pagal pakvitavimą.

Labai svarbu įvykio vietos apžiūros metu nustatyti ar vietovė, kurioje buvo įvykdyta kišenvagystė yra filmuojama. Pavyzdžiui, nuo 2002 m. judriausia Vilniaus senamiesčio dalis visą parą yra stebima ir filmuojama vyriausiojo policijos komisariato kamerų. Be policijos yra ir daugiau valstybinių institucijų bei privačių bendrovių, kurios nuolat filmuoja tam tikrą teritoriją ar jos dalį. Nustačius, jog nusikaltimo vieta yra filmuojama būtina iš įmonės, įstaigos ar organizacijos išsireikalauti vaizdo įrašą, kuriame gali būti užfiksuota tyrimui labai svarbi informacija: įtariamojo veidas, kišenvagystės įvykdymo būdas, įvykio laikas ir vieta bei kiti reikšmingi duomenys. Nustatyti ar kišenvagystės vietovė yra filmuojama reikia labai operatyviai, kadangi daugumoje atvejų bendrovėse ar įstaigose vaizdo įrašas saugomas tik keletą dienų, po ko jis sunaikinamas.

Apibendrinant problemas su kuriomis susiduriama tikrinant vaizdo įrašą galima pastebėti, jog dažnai vaizdo kameros yra fokusuojamos taip, jog fiksuotų kuo didesnę stebimą plotą, nedetalizuojant konkretaus objekto, todėl vaizdo įrašė sunku pastebėti kišenvagystės faktą. Tokiu atveju pirmiausia ekrane tarp visų žmonių būtina „atrasti“ nukentėjusįjį, jo vykimo maršrutą, asmenis kontaktavusius su nukentėjusiuoju ir tik po to galima daryti preliminarią išvadą kas, kada ir kokioje vietoje galėjo įvykdyti kišenvagystę. Jeigu vaizdo įrašas nekokybiškas ir sunku atpažinti nukentėjusįjį, peržiūrint vaizdo įrašą rekomenduojama pasikviesti patį nukentėjusįjį ar įvykio liudininkus, kurie vaizdajuostėje galėtų atpažinti nusikaltimo auką.

2.2.3 Įtariamojo apklausa. Įtariamojo apklausą galima suskirstyti į dvi sąlygines grupes: a) pasiruošimas apklausai; b) apklausos atlikimas.

Apklausos paruošimo etapą apima: įtariamojo anketinių duomenų nustatymas, ryšys su kitais įtariamaisiais ir/ar liudytojais, ikiteisminio tyrimo medžiagos išstudijavimas. Toliau nustatinėjamas apklausos dalykas; pasirūpinama įstatyme numatytais apklausos dalyviais (advokatas, vertėjas); esant būtinumui paruošiamos garso bei vaizdo įrašymo priemonės. Deja, tai gana retas ikiteisminio tyrimo veiksmas, kadangi praktikoje kišenvagiai labai retai sulaikomi nusikaltimo vietoje. Pavyzdžiui, 2003 m. registruotos 1309 kišenvagystės, tuo tarpu įtarus šio nusikaltimo padarymu sulaikyti tik 89 asmenys. (diagrama Nr.1 ir N.2) Įtariamojo apklausos turinys priklausys nuo ikiteisminio tyrimo metu surinktos pirminės informacijos apie kišenvagystę: ar pas sulaikytąjį buvo rasti pavogti daiktai, jei ne tai, kur jie paslėpti, ar buvo nusikaltimo bendrininkai, kiek jų buvo, kas tokie, kur gyvena, kokie bendrininkų požymiai. Be minėtų klausimų įtariamojo apklausos metu būtina išsiaiškinti ar tai pirmoji sulaikytojo įvykdyta kišenvagystė, kaip buvo įvykdyta kišenvagystė, kokios priemonės tam buvo panaudotos, koks kišenvagystės mechanizmas, kokie šio nusikaltimo

motyvai. Deja, dauguma sulaikytųjų kišenvagių žino, jog labai sunku įrodyti kaltę, jei iki sulaikymo įtariamasis spėja atsikratyti nusikaltimo įkalčių: perduoda vogtus daiktus bendrininkui, paslepia juos, išmeta ar kitaip jų atsikrato, todėl sulaikius įtariamąjį be kišenvagystės įkalčių, pastarasis dažniausiai neduoda jokių parodymų, arba teisinasi gyvenime nepadaręs jokio nusikaltimo. Dažniausiai tik esant neginčijamiems įkalčiams ir įtariamieji prisipažįsta padarę jiems inkriminuojamą veiklą taip siekdami užsitikrinti nusikalstamą veiklą lengvinančią aplinkybę.

Pirminis kišenvagystės tyrimo veiksmų eiliškumas priklausys nuo to ar įtariamasis yra nustatytas ar ne. Literatūroje kišenvagysčių bylos skirstomos į dvi kategorijas:

- 1) Kišenvagystės tyrimas, kai įtariamasis sulaikomas nusikaltimo vietoje su įkalčiais.
- 2) Kai kišenvagystės tyrimas pradedamas pagal nukentėjusiojo skundą, tačiau nesant įtariamajam.²⁹

Magistrantės nuomone prie šių dviejų kategorijų bylų derėtų pridurti dar vieną: kišenvagystės tyrimas, kai įtariamasis atsikrato nusikaltimo įkalčių.

Apibendrinant galima padaryti išvadą, jog tipiniai pirminiai tyrimo veiksmai yra sąlygojami BPK normų įpareigojančių atlikti tyrėją tam tikrus procesinius veiksmus: liudytojo apklausą, asmens pripažinimą nukentėjusiuoju, įvykio vietos apžiūrą, daiktų apžiūrą ir pan. bei konkretaus įvykio aplinkybių: ar žinoma nusikaltimo vieta, ar rasti pavogti daiktai, ar yra nustatytas bei sulaikytas įtariamasis ir pan. Būtent konkrečios įvykio aplinkybės: ar yra sulaikytas įtariamasis, ar rasti nusikaltimo įkalčiai, ar žinoma nusikaltimo vieta bei kitos aplinkybės, dažniausiai nulemia pirminius būtiniausius tyrimo veiksmus, tačiau apie tai plačiau kitoje darbo dalyje.

²⁹ Palskys E., Kazlauskas M. ir Danisevičius P. Kriminalistika. Vilnius, 1985. P. 303

2.3 PIRMINIAI TYRIMO VEIKSMAI SULAIKIUS ĮTARIAMĄJĮ SU ĮKALČIAIS

Laikinis sulaikymas yra procesinė prievartos priemonė, kuria įstatyme numatytais pagrindais 48 valandų laikui gali būti apribojama laisvė asmeniui, įtariamam nusikalstamos veikos padarymu.³⁰ Magistrantės nuomone komentare nurodytas asmens laikinojo sulaikymo apibrėžimas neatspindi tikrojo laikinojo sulaikymo esmės ir paskirties, todėl labiau tiktų kriminalistikoje pateikta laikinojo sulaikymo samprata. Įtariamojo laikinis sulaikymas – tai procesinis tardymo (tyrėjo – magistrantės past.) veiksmas, kuriuo apribojama asmens, įtariamojo padarius nusikaltimą, laisvė, galimybė judėti ir veikti bei gaunami faktiniai duomenys apie asmens prisidėjimą prie nusikaltimo³¹.

BPK išskiria du įtariamojo sulaikymo momentus:

1. Užklyptas nusikaltimo vietoje.
2. Praėjus tam tikram laikui po nusikalstamos veikos padarymo.

Formaliai ikiteisminiam tyrimui neturi jokios reikšmės ar įtariamasis sulaikomas užklyptas nusikaltimo vietoje ar vėliau, tačiau labai svarbu ar įtariamasis sulaikomas su nusikaltimo įkalčiais ar be jų. Įtariamojo sulaikymas tai atsakingiausias tyrėjo darbas ir efektyviausias įrodymų rinkimo būdas. Šių nusikaltimų tyrimo specifika pasireiškia tuo, kad įtariamasis sulaikomas ne tik tam, kad atlikti tolimesnius ikiteisminio tyrimo veiksmus su sulaikytuoju, bet ir tam, kad sulaikius asmenį pas jį galima būtų aptikti bei išimti nusikaltimo dalyką – pagrobtas materialines vertybes. Kišenvagysčių bylose būtent sulaikius asmenį, dažniausiai surenkama įrodomoji informacija, patvirtinanti asmens dalyvavimą nusikaltimo padaryme. Sulaikius asmenį su įkalčiais, paprastai įrodinėjimo procesas būna nesunkus, labai greitas bei efektyvus ir priešingai - labai sunku įrodyti asmens kaltę padarius kišenvagystę, jei nusikaltimo dalykas nebūna aptinkamas pas sulaikytąjį (rūbuose, rankinėje, automobilyje ir pan.).

Magistrantės nuomone reikėtų išanalizuoti asmens laikinojo sulaikymo ir faktinio sulaikymo panašumus ir skirtumus. Įtariamojo asmens laikinąjį sulaikymą reglamentuoja BPK 140 str. Nustačius laikinojo sulaikymo pagrindus ir sąlygas užpildomas asmens laikinojo sulaikymo

³⁰ Goda G., Merkevičius R., Kazlauskas M. ir kiti. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. Vilnius, 2003. P. 352

³¹ Burda R. Taktiniai ir kriminalistiniai asmens sulaikymo aspektai (1): mokslo darbai // Jurisprudencija, mokslo darbai: Vilnius, 2002. Nr.23 (15) P. 203

protokolas ir asmuo patalpinamas į areštinę. Asmens faktinis sulaikymas suprantamas kaip asmens užklupimas nusikaltimo vietoje, “pagavimas už rankos”. Labai gerai, kai asmens faktinio sulaikymo momentas sutampa su laikinojo sulaikymo momentu, tačiau kartais kišenvagysčių bylose asmuo faktiškai sulaikomas dar nepradėjus ikiteisminio tyrimo:

1. Be nukentėjusiojo pareiškimo ar pareigūno tarnybinio pranešimo ikiteisminis tyrimas nepradedamas, todėl negalima realizuoti BPK 140 str. įtvirtinto laikinojo sulaikymo. Tuo tarpu policijos pareigūnas pastebėjęs, jog padaryta kišenvagystė, nusikaltimo vietoje sulaiko įtariamąjį, nors dėl šio fakto dar nepradėtas ikiteisminis tyrimas.

2. Ne visada faktiškai sulaikytam ir į teisėsaugos institucijas apklausai pristatytam įtariamajam užpildomas sulaikymo protokolas ir jis uždaromas į raštinę. Dažnai po įtariamojo apklausos asmuo iš karto paleidžiamas namo, kadangi nustatoma, jog nėra BPK numatytų sąlygų taikyti laikinąjį sulaikymą: asmuo turi gyvenamąją vietą, dirba, anksčiau neteistas.

3. Norint užpildyti laikinojo sulaikymo protokolą būtina žinoti laikinojo sulaikymo pagrindus, baudžiamosios bylos numerį, sulaikomojo asmens anketinius duomenis, BK straipsnį (nusikaltimą), kurio padarymu asmuo įtiriamas, tuo tarpu faktiniam sulaikymui būtini tik BPK numatyti laikinojo sulaikymo pagrindai.

Nuo faktinio sulaikymo momento įtariamajam apribojama laisvė judėti, uždedami antrankiai, asmuo privestinai pristatomas į policijos patalpas, kur pastarasis dažnai praleidžia 3 valandas neva kaip administracinis teisės pažeidėjas, o vėliau pradėjus ikiteisminį tyrimą uždaromas į areštinę jau kaip įtiriamas padaręs kišenvagystę. Klausimas: kaip turėtų elgtis policijos pareigūnams, kada iki faktinio asmens sulaikymo dar nepradėtas ikiteisminis tyrimas: negalima atlikti asmens kratos, apžiūrėti įvykio vietos ir pan., tačiau šie ikiteisminio tyrimo veiksmai yra būtini norint surasti bei užfiksuoti nusikaltimo įkalčius. Praktikoje šią problemą policijos pareigūnai bando spęsti pasiremdami policijos veiklos įstatymo nuostatomis, o būtent: *Policijos veiklos įstatymo 18 str. numatyta, jog policijos pareigūnas, užtikrindamas jam pavestų policijos uždavinių įgyvendinimą, turi teisę pagrįstai įtardamas, jog padarytas administracinis teisės pažeidimas ar nusikalstama veika, tikrinti su tuo susijusio asmenis, dokumentus ir laikinai, kol bus priimtas sprendimas, paimti dokumentus ar daiktus.* Tokią situaciją galima paaiškinti, kaip praktinių darbuotojų reakciją į BPK spragą, įstatyme nenustatytas asmens teisinis statusas nuo faktinio sulaikymo momento iki procesinio sulaikymo įforminimo. Turbūt niekam nekyla abejonių, kad nusikalstamų veikų tyrimą

turi reglamentuoti BPK normos, todėl magistrantės nuomone įstatymo leidėjui vertėtų pagalvoti apie tam tikrų ikiteisminio tyrimo veiksmų atlikimą dar iki oficialaus ikiteisminio tyrimo pradėjimo.

Labai svarbu kas sulaikė įtariamąjį. Idealiausia situacija kai įtariamąjį sulaiko policijos pareigūnai, kurie pagal savo kompetenciją įvykio vietoje gali atlikti pirminę įtariamojo rūbų, rankinės ar kitų daiktų apžiūrą bei nedelsiant išimti aptiktus galimai pavogtus daiktus.

Praktinės rekomendacijos teisėsaugos institucijų pareigūnams atliekantiems sulaikymo operacijas:

1) veikti greitai ir netikėtai. Visų pirmiausia sulaikymo metu turi būti blokuojamos sulaikomojo rankos (antrankiai), kad pastarasis negalėtų pasipriešinti (sužaloti pareigūnų ar pašalinių asmenų) arba išmesti pavogtų daiktų.

2) užfiksuoti kišenvagystės dalyko radimo pas sulaikytąjį vietas: protokole nurodant kur konkrečiai buvo rasti ir išimti objektai. Pavyzdžiui, jei objektų radimo vieta kišenė - kokioje kišenėje: kelnių, striukės, marškinių, dešinėje ar kairėje.

3) apžiūrėti sulaikymo vietą, o jei sulaikytasis bandė pasprukti apieškoti maršrutą, kuriuos sulaikytasis bėgo. Ypač turi būti atkreiptinas dėmesys į šulinius, griovius, šiukšlių dėžes, kadangi sulaikymo metu ar iki sulaikymo asmuo gali išmesti nusikaltimo dalyką ar kitus daiktus, turinčius reikšmės tyrimui.

4) esant galimybei sulaikymo metu bei po sulaikymo apieškant asmenį visada naudoti vaizdo fiksavimo priemones. Pavyzdžiui, dažnai specialistams nepavyksta aptikti rankų pėdsakų ant sulaikytojo išmestų objektų, todėl jų "pririšimas" prie įtariamojo gali būti komplikuoatas. Tuo tarpu filmuojant sulaikymo operaciją užfiksavus pavogtų daiktų išmetimo faktą niekam nekils abejonių dėl išmestų daiktų savininko.³²

Praktikoje itin retas įtariamojo asmens sulaikymas be kitų tyrimo veiksmų sulaikytojo atžvilgiu. Pavyzdžiui, BPK 146 str. numato galimybę sulaikant įtariamąjį atlikti asmens krata nepriimant tuo klausimu atskiros teismo nutarties. Teisėsaugos pareigūnų apklausos metu nustatyta, jog po įtariamojo sulaikymo visais atvejais atliekama sulaikytojo asmens krata. Kriminalistikos mokslo rekomendacijos numato, jog iš karto po asmens sulaikymo turi būti atliekama jo asmens krata ir/ar apžiūra. Abu šiuos ikiteisminio tyrimo veiksmus reglamentuoja BPK (atitinkamai) 146 str. ir 143 str. *Asmens krata tai procesinė prievartos priemonė, kurią darant priverstinai ištirama, apieškomas, apieškomas asmuo, siekiant surasti ir paimti nusikalstamos veikos įrankius,*

³² Вольнский А.Ф. Криминалистика. Москва, 2000. Стр. 506

*nusikalstamu būdu igytus daiktus bei vertybes, kitus nusikalstamai veikai iširti reikalingus daiktus, dokumentus ar objektus.*³³ Pagrindinis sulaikytojo asmens kratos tikslas, rasti pas sulaikytąjį drabužiuose, maišelyje, rankinėje ar kituose nešuliuose, pavogtus daiktus.

Vietos, kuriose dažniausiai slepiami pavogti daiktai:

1. Drabužiuose bei juose padarytose slėptuvėse: rankogaliuose, pamušalo dalyje, galvos apdangaluose, apatiniame trikotaže, sijonuose, kiaurose kelnų kišenėse ir kt..
2. Avalynėje, auluose.
3. Asmens daiktuose: cigarečių pakeliuose, rankinėse, polietilenuose maišeliuose.
4. Labai dažnai laiko užgniaužtą rankose (ypač pinigų vagystės atveju).

2.3.1 *Asmens kratos atlikimo taktika.* Iš karto po sulaikymo dažniausiai neįmanoma atlikti nuodugnios sulaikytojo asmens kratos (aplinkui daug žmonių, didelis automobilių eismas, nepalankios oro sąlygos: šaltis, lietus, didelis vėjas ir kt.), todėl sulaikymo vietoje atliekama tik dalinė arba kitaip policijos pareigūnų vadinama “paviršutinė” krata, kurios metu apieškoma: nešuliai, visos kišenės, kojinės, apčiupinėjami rūbai. Pagrindinis šiai paviršutinės kratos tikslai: aptikti ir išimti vogtus daiktus bei patikrinti ar sulaikytasis neturi ginklų, kuriais galėtų sužaloti pareigūnus ar pašalinius žmones. Nusikaltimo vietoje sulaikytam asmeniui atliekant krata ar apžiūrą dalyvauja ir pats nukentėjęsysis, kadangi jis betarpiškai gali nurodyti pareigūnams kokių daiktų reikia ieškoti, o radus pavogtus daiktus gali juos iš karto atpažinti. Be to policijos pareigūnams įvykio vietoje apieškojus sulaikytąjį ir pas jį išėmus visus pavogtus daiktus pašalinama ar apribojama galimybė įtariamajam atsikratyti nusikaltimo įkalčių. Policijos pareigūnai, nusikaltimo vietoje sulaikę įtariamąjį ir atlikę jo paviršutinę apžiūrą visa tai aprašo tarnybiniuose pranešimuose, kur nurodoma: įvykio data, laikas, vieta, sulaikytojo asmens anketiniai duomenys, kas dalyvavo sulaikyme, kas atliko pirminę sulaikytojo apžiūrą, kur ir kokie daiktai buvo rasti ir pan. Problemos su kuriomis susiduriama apieškant įtariamąjį nusikaltimo vietoje: Dažniausiai įtariamasis sulaikymas viešojoje vietoje (gatvėje, turguje, visuomeniniame transporte ir pan.). Tokioje vietoje labai sunku, o kartais ir neįmanoma atlikti nuodugnią įtariamojo asmens kratą (apžiūrą), todėl nuodugnios kratos atlikimui įtariamąjį būtina nedelsiant pristatyti į policijos įstaigą. Pristatant į policijos įstaigą būtina imtis visų saugumo priemonių, kad įtariamasis pakeliui neatsikratytų nusikaltimo įkalčių. Praktinis blogo policijos pareigūnų darbo pavyzdys, po nedidelio kontakto su dviem nepažįstamais vyriškiais nukentėjęsysis J.L. pastebėjo jog iš jo buvo pavogtas mobiliojo ryšio

³³ Goda G., Merkevičius R., Kazlauskas M. ir kiti. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. Vilnius, 2003. P. 364

telefonas „Nokia“ su „Omnitel“ sim kortele. Apie tai jis nedelsiant pranešė policijos pareigūnams, po ko kartu su pareigūnais tarnybiniu automobiliu pradėjo važinėti artimiausiomis gatvėmis ir ieškoti įtariamųjų. Praėjus 20 minučių po įvykio gatvėje, troleibuso stotelėje, nukentėjęsysis pastebėjo du vyriškius, kurie buvo su juo kontaktavo. Policijos pareigūnai iškart sulaikė abu įtariamuosius, tačiau įvykio vietoje jų neapieškojo, abu kartu pasodino ant galinės tarnybinio automobilio sėdynės ir pristatė į artimiausią teritorinį policijos komisariatą. Policijoje buvo atlikta nuodugni abiejų įtariamųjų asmens krata, tačiau pas juos pavogtas mobiliojo ryšio telefonas nebuvo rastas. Patys įtariamieji neigė pavogę mobiliojo ryšio telefoną ir tvirtino su nukentėjusiuoju niekada nebuvo susitikę. Iš karto po to buvo atlikta policijos pareigūnų tarnybinio automobilio salono apžiūra, kurios metu ant grindų tarp priekinių ir galinių sėdynių rastas iš nukentėjusiojo pavogtas mobiliojo ryšio telefonas „Nokia“ su „Omnitel“ sim kortele. Nukentėjęsysis atpažino savo pavogtą telefoną, o vėliau pateikė minėto telefono dokumentus. Tyrimo metu ant nukentėjusiojo mobiliojo ryšio telefono nerasta įtariamųjų rankų pėdsakų, kadangi įtariamieji dėvėjo pirštines, įtariamieji neigė vogę telefoną, nukentėjęsysis nepastebėjo, kuris iš sulaikytųjų galėjo pavogti telefoną, kitų įvykio liudininkų nebuvo, todėl tyrimo metu nepavyko nustatyti kuris konkrečiai asmuo įvykdė kišenvagystę.³⁴ Kita vertus saugumo taisyklės reikalauja, jog vienam iš policijos pareigūnų apieškant įtariamąjį, antras pareigūnas tuo pat metu turi stebėti sulaikytojo veiksmus, siekiant išvengti galimo pareigūno užpuolimo. Tais atvejais, kai sulaikomi du ir daugiau įtariamųjų, dalinę asmens kratą riboja dalyvaujančių pareigūnų skaičius, todėl galimi atvejai kai įtariamieji bando atikratyti įkalčių ar pabėgti iš nusikaltimo vietos ir taip išvengti pelnytos baudmės.

Tai atvejais, kai įtariamąjį sulaiko nukentėjęsysis ar kiti asmenys, kurie negali apieškoti įtariamojo, pastarieji nedelsiant privalo telefonu ar per kitus asmenis informuoti policiją apie įtariamojo sulaikymą.

Iš karto po dalinės kratos atlikimo, sulaikytasis asmuo pristatomas į teisėsaugos institucijų tarnybines patalpas, kur atliekama nuodugni sulaikytojo asmens krata. Atliekant asmens kratą apžiūrimi visi įtariamojo rūbai ir daiktai. Labai dažnai profesionalūs kišenvagiai siekdami paslėpti pavogtus daiktus savo rūbuose įrengia slaptavietes: dvigubos kišenės, kišenės po pamušalu, rankovėse ir pan., todėl rekomenduojama apčiupinėti kiekvieną įtariamojo rūbo centimetrą. Visi pas įtariamąjį rasti daiktai turi būti paimti ir aprašyti asmens kratos protokole, nepriklausomai nuo to ar nukentėjusiojo pareiškimė užsimenama apie tokių daiktų vagystę ar ne. Taip daroma todėl, kad

³⁴ Baudžiamoji byla Nr.13-1-1562-00.

nukentėjusieji po patirtos vagystės dažniausiai būna labai susijaudinę, susinervinę, pamiršta ar nepastebi apie tam tikrų daiktų vagystę ir tik vėliau apie tai prisimena bei praneša policijos pareigūnams. Be to pas kišenvagį gali būti rasti ne vieno nukentėjusiojo daiktai. Galbūt patikrinus rastų daiktų numerius bus galima nustatyti ir kitą kišenvagystės faktą.

Problemos, su kuriomis susiduriama atliekant sulaikytojo asmens kratą: 1) kartais pareigūnai atlikdami asmens kratą nesilaiko baudžiamojo proceso bei kriminalistikos mokslo rekomendacijų: nenaudoja vienkartinių pirštinių, netinkamai protokoluose fiksuoja objektų radimo vietą, neprašo rastų ir išimtų objektų, nefiksuoja jų radimo eiliškumo; 2) Asmens krata kaip ir bet kuris kitas procesinis veiksmas galimi tik po ikiteisminio tyrimo pradėjimo. Magistrantė jau minėjo, jog ikiteisminis tyrimas pradamas tik esant nukentėjusiojo skundai, pranešimui ar pareigūno tarnybiniam pranešimui. Taigi, kol surašomas reikiamas dokumentas, kol ikiteisminio tyrimo vadovas užrašo rezoliuciją pradėti ikiteisminį tyrimą, kol toks dokumentas užregistruojamas praeina nemažai laiko. Pažymėtina, jog Pagal policijos veiklos įstatymą asmuo gali būti sulaikytas ne ilgiau kaip 3 valandoms. 3) Įstatyme įtvirtintas teismo nutarties asmens kratai atlikti reikalavimas. Tiesa, neatidėliotinais atvejais asmens krata gali būti daroma ir ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimu, tačiau per 3 dienas nuo kratos atlikimo turi būti gaunamas ikiteisminio tyrimo teisėjo patvirtinimas dėl kratos darymo teisėtumo. Asmenį sulaikant BPK 140 str. tvarka ar jį suimant teismo nutartis asmens kratai atlikti nereikalinga, tačiau būtina užpildyti įtariamą asmens sulaikymo protokolą ar gauti teismo nutartį asmeniui suimti. Visi šie formalumai labai apsunkina tyrėjo darbą: įvairių dokumentų užpildymui prarandama labai daug tyrėjo laiko, nukentėjusysis dažniausiai laukia kol bus pas įtariamąjį išimti ir jam gražinti pavogti daiktai, o tai labai vargina ir taip dėl nusikaltimo materialiai ir moraliai nukentėjusįjį asmenį. Nukentėjusieji nesuvokdami ikiteisminio tyrimo niuansų dažnai skundžiasi policijos darbuotojų neoperatyvumu, jų brangaus laiko gaišinimu ir pan. Nukentėjusiajam visiškai nerūpi procesiniai formalumai, daugumai nukentėjusiųjų net nesvarbu ar nusikaltimą įvykdę asmenys bus patraukti baudžiamajon atsakomybėn, tačiau visi reikalauja kaip įmanoma greičiau atgauti prarastą nuosavybę.

2.3.2 Nukentėjusiojo ir liudytojų apklausa. Paraleliai įtariamąjo asmens kratos atlikimui yra atliekama nukentėjusiojo bei kitų įvykį mačiusių asmenų apklausa. Apie liudytojo apklausos dalyką studentė rašė 2.2 darbo dalyje. Be nukentėjusiojo ir kitų įvykį mačiusių asmenų būtina apklausti policijos pareigūnus ar kitus asmenis, sulaikiusius įtariamąjį bei atlikusius jo paviršutinę apžiūrą. Po to, kai iš įtariamąjo paimami daiktai reikalinga patikrinti ar tarp jų yra nukentėjusiojo įvardinti

pavogti daiktai. Šiuo atveju sutikrinami nukentėjusiojo pareiškime ar liudytojo apklausoje nurodyti pavogtų daiktų požymiai, gamykliniai numeriai, pinigų suma, kupiūrų, monetų skaičius ir pan. Esant būtinumui nukentėjusiajam galima pateikti daiktus atpažinimui.

2.3.3 Daiktų apžiūra. Pas įtariamąjį rasti nukentėjusiojo dokumentai, pinigai bei kitos materialinės vertybės apžiūrimi kaip daiktai turintys reikšmę nusikalstamai veikai tirti. Dėl to fakto surašomas atitinkamų daiktų apžiūros protokolai, kuriame įvardijami apžiūrėtų daiktų požymiai: numeriai, matmenys, spalva, apgadینimai ir pan. Rekomenduojama apžiūrėtas materialines vertybes nufotografuoti laikantis kriminalistikos mokslo rekomendacijų. Vėliau nukentėjusiajam priklausantys daiktai turi būti gražinami pagal pakvitavimą. Pažymėtina, jog BPK normose nenumatytas formalus materialinių vertybių gražinimo dokumentas, todėl ikiteisminio tyrimo ir teismo praktikoje priimta, jog materialinių vertybių gražinimas įforminamas laisvos formos pakvitavimu, kurį surašo pats nukentėjęsysis ar jo įgaliotas asmuo.

2.3.4 Įtariamojo apklausa. Įtariamasis apklausiamas apie nusikalstamos veikos padarymą: laiką, vietą, kišenvagystės motyvus, koku būdu buvo pavogti daiktai, kokios priemonės buvo naudojamos kišenvagystei įvykdyti, ar buvo nusikaltimo bendrininkų, jei taip, tai kokie bendrininkų anketiniai duomenys, kokie bendrininkų vaidmenys, kur ir kada sulaikytas ir pan. Plačiau apie įtariamojo apklausą magistrantė rašė šio darbo 2.2 dalyje.

Tipiniai tyrimo veiksmai, kada įtariamasis sulaikomas ne nusikaltimo vietoje, o praėjus tam tikram laikui po kišenvagystės padarymo. Tais atvejais kai įtariamasis sulaikomas su nusikaltimo įkalčiais, tačiau praėjus tam tikram laiko tarpui, tyrimas gali būti sudėtingesnis. Labai dažnai įtariamieji, po kišenvagystės įvykdymo, atsikrato tam tikrų nusikaltimo įkalčių (beverčių daiktų): pinigines, dokumentų, vizitinių kortelių, raktų ir kitų daiktų. Kadangi kišenvagystė tai turtinio pobūdžio nusikaltimas, nusikaltėliai pasilieka tik materialinę vertę turinčius daiktus, kuriuos galima parduoti, iškeisti, užstatyti (išskyrus pinigus): juvelyrinius dirbinius, mobiliojo ryšio telefonus, kreditines korteles ir pan. Jeigu kišenvagis veikia ne vienas, o su kitais bendrais, dažniausiai visi ar dalis pavogtų daiktų perduodama vienam iš bendrininkų, kurio tikslas paslėpti, parduoti ar iškeisti pavogtas materialines vertybes.

Sulaikius įtariamąjį pirmiausia atliekama jo pirminė apžiūra (jei ikiteisminis tyrimas jau yra pradėtas atliekama sulaikytojo asmens krata). Šiuo atveju, jei įtariamasis iki sulaikymo atsikrato dalies įkalčių ir jo asmens kratos metu išimama tik dalis pavogtų daiktų būtina imtis priemonių likusiems daiktams surasti. Po to atliekama įtariamojo apklausa, kurios tikslas ne tik surinkti

informaciją apie įvykdytą kišenvagystę, tačiau nustatyti kur įtariamasis paliko, paslėpė ar išmetė trūkstamus pavogtus daiktus. Tolimesni ikiteisminio tyrimo veiksmai priklausys nuo to ar įtariamasis savanoriškai sutinka papasakoti kur yra likusieji pavogti daiktai. Jei įtariamasis sutinka tai padaryti įtariamojo apklausos protokole užfiksuojama konkreti pavogtų daiktų buvimo vieta. Jeigu pavogtus daiktus įtariamasis paslėpė tam tikroje vietoje, kurios tikslus adresas nėra žinomas, tačiau tą vietą sulaikytasis gali parodyti, tokiu atveju po apklausos turi būti atliekamas įtariamojo parodymų patikrinimas vietoje, kurio metu įtariamasis pats parodo kur konkrečiai yra paslėpti pavogti daiktai. Įtariamojo parodyta vieta, aptikti daiktai, jų būklė užfiksuojama parodymų patikrinimo vietoje protokole. Rekomenduojama sudaryti parodymų patikrinimo vietoje planą, kuriame turi būti pažymėta daiktų radimo vieta, o taip pat rekomenduojama nufotografuoti įtariamojo parodymus, daiktų radimo vietą ir pačius rastus daiktus. Jeigu tyrimui yra žinoma trūkstamų daiktų konkreti buvimo vieta galima atlikti daiktų poėmį. Tais atvejais, kai įtariamasis nurodo, jog dalį pavogtų daiktų perdavė ar pardavė kitiems asmenims būtina apklausos metu nustatyti tokių asmenų anketinius duomenis, ar tie asmenys buvo nusikaltimo bendrininkai, ar įgydami pavogtus daiktus žinojo apie jų įgijimo būdą. Jei tyrimo metu nustatoma, jog dalis pavogtų daiktų yra pas nusikaltimo bendrininkus, tokius asmenis būtina sulaikyti, ir apklausti, siekiant nustatyti jų vaidmenį nusikalstamos veikos padaryme.

Tais atvejais, kai įtariamasis atsisako nurodyti kur jis paslėpė likusius pavogtus daiktus reikalinga atlikti kratą jo namuose (bute, name, bendrabutyje), pagalbinėse patalpose (sandeliuke, garaže ir pan.) ar jo darbo vietoje. Jei ikiteisminio tyrimo metu surenkama pakankamai duomenų apie tai, jog pavogtus daiktus įtariamasis galėjo perduoti ar parduoti kitiems asmenims: nusikaltimo bendrininkams, giminaičiams, draugams ir pan. reikalinga tokius asmenis iškviešti apklausai. Jeigu asmenys, kuriems buvo perduoti likę pavogti daiktai pripažįsta neatlygintinai gavę ar pirkę iš įtariamojo konkrečius daiktus ir sutinka juos savanoriškai atiduoti reikia padaryti tokių daiktų poėmį. Jei asmenys nesutinka atiduoti jų dispozicijoje esančių vogtų daiktų ar neigia juos gavę iš įtariamojo, daroma krata tokių asmenų namuose, pagalbinėse patalpose ar darbovietėje, kurios metu išimami nukentėjusiojo nurodyti pavogti daiktai.

Suradus pavogtas materialines vertybes jos pateikiamos atpažinti nukentėjusiajam, išskyrus atvejus kada yra žinomi pavogtų daiktų gamykliniai numeriai, dokumentų serijiniai numeriai ir pan. Nukentėjusiojo atpažinti ir jam priklausantys daiktai nedelsiant turi būti gražinami šeimininkui. Jei

gražinami ne visi daiktai, arba dalis gražintų daiktų sugadinti, pažeisti apie tai pažymima apklausos protokole, kartu nurodant sugadinimų ar pažeidimų atstatymo vertę.

Apibendrinant galima padaryti išvadą, jog kišenvagysčių tyrimas, kai įtariamasis sulaikomas su įkalčiais dažniausiai yra nesudėtingas: visi procesiniai veiksmai aiškiai apibrėžti įstatymo, sulaikius asmenį su nusikalstamos veikos įkalčiais kišenvagystės įrodinėjimo procesas paprastas, labai greitas ir operatyvus.

2.4. PIRMINIAI TYRIMO VEIKSMAI KAI ĮTARIAMASIS IKI SULAIKYMO ATSIKRATO ĮKALČIŲ

Kišenvagysčių tyrimas, sulaikius asmenį, kuris dar iki sulaikymo atsikratė įkalčių yra sudėtingas. Dauguma ankstesnėje darbo dalyje išdėstytų rekomendacijų bei tyrimo veiksmų (nukentėjusiojo apklausa, įtariamojo asmens krata, liudytojų apklausa ir t.t.) tinka ir yra būtinos tokiose bylose. Šiuo atveju kišenvagystės tyrimas turi savo specifiką. Nepaisant to, jog sulaikytasis iš tikrųjų kaltas dėl kišenvagystės padarymo, nusikalstamos veikos įrodinėjimas nesuradus nusikaltimo dalyko labai sunkus, o kartais ir neįmanomas. Dažniausiai pagal nukentėjusiojo aprašytus požymius įtariamieji, spėję atsikratyti nusikaltimo įkalčių, sulaikomi praėjus tam tikram laikui po nusikaltimo padarymo.

Pirminiai ikiteisminio tyrimo veiksmai bylose, kai įtariamasis sulaikomas be nusikaltimo įkalčių:

2.4.1 *Įtariamojo asmens atpažinimas*, kuris dar gali būti skirstomas į: a) rodomo asmens atpažinimą; b) įtariamojo atpažinimas pagal teisėsaugos įstaigose esančias anksčiau sulaikytų asmenų fotografijų kartotekas; Atpažinimas pagal teisėsaugos įstaigose esančias kartotekas ypač aktualus jei įtariamasis ar jo bendrininkai nėra sulaikyti, o jų požymiai yra žinomi. Tais atvejais kai nukentėjusysis ar liudytojai apibūdino kišenvagio požymius, o sulaikytasis neigia įvykdęs kišenvagystę būtina nukentėjusiajam ir liudytojams pateikti įtariamąjį atpažinimui. Įtariamasis pateikiamas atpažinimui laikantis BPK trečiame skirsnyje įtvirtintų normų reikalavimų, o būtent: įtariamasis parodomas atpažįstančiajam drauge su kitais tos pačios lyties asmenimis, kurie pagal išorę turi būti kuo labiau panašesni į įtariamąjį. Be įtariamojo parodomų atpažinti asmenų turi būti ne mažiau kaip du. Įtariamasis turi teisę išsirinkti bet kokią vietą tarp kitų atpažinimui parinktų

asmenų. Jei nukentėjusysis ar liudytojai atpažino įtariamąjį kaip asmenį, įvykdžiusį kišenvagystę apie tai pažymima protokole, o būtent: pagal kokius požymius atpažintas asmuo, kur, kada ir ką padarė atpažintas asmuo.

2.4.2 *Įtariamojo apklausa.* Dauguma įtariamųjų suprasdami apie tiesioginių jų nusikalstamos veikos įrodymų nebuvimą atsisako duoti parodymus arba nurodo neturintys nieko bendra su nusikaltimu. Tais atvejais, kai įtariamasis apklausos metu neigia įvykdęs kišenvagystę, tačiau sutinka atsakinėti į tyrėjo klausimus būtina išsiaiškinti ar jis turi alibi: kur ir su kuo buvo nusikalstamos veikos padarymo metu, ką konkrečiai darė įtariamasis ir asmuo galintis patvirtinti jo alibi, ar pažįsta nukentėjusįjį, ar neturėjo su juo konflikto.

2.4.3 *Įtariamojo alibi patikrinimas.* Tyrėjas privalo patikrinti įtariamojo alibi ir išsiaiškinti ar įtariamasis melavo ar sakė tiesą. Įtariamieji dažnai pateikia melagingą informaciją apie jų buvimo vietą kišenvagystės padarymo metu. Pavyzdžiui, žaidė kortomis su draugais namuose, ilsėjosi prie ežero, buvo mugėje ir pan. Tikrinant įtariamojo alibi būtina apklausti asmenis, su kuriais pasak įtariamojo, jis buvo nusikaltimo padarymo metu. Apklausiant tokius asmenis labai svarbu išsiaiškinti kur ir koku laiku jie susitiko su įtariamoju nusikaltimo padarymo dieną, kiek laiko buvo kartu, ar žiūrėjo į laikrodį susitikimo ir išsiskyrimo metu, kur buvo nuėję, koks vykimo maršrutas, ką konkrečiai darė susitikimo metu, ar juos kas nors matė kartu ir pan. Jeigu įtariamasis ar asmuo patvirtinantis įtariamojo alibi nurodo, jog jie lankėsi viešoje vietoje: kavinėje, koncerte, kino teatre ir pan. reikalinga patikrinti ar minėtose vietovės yra filmuojamos, o taip pat patikrinti ar filmuojama kuri nors įtariamojo ar kito apklausto asmens nurodyto vykimo maršruto dalis. Jei tokie objektai yra filmuojami būtina išsireikalauti iš administratoriaus ar apsaugos personalo vaizdo įrašą, kuris gali paneigti ar patvirtinti įtariamojo alibi. Apklausiant įtariamąjį, kuris neva lankėsi parduotuvėje, kavinėje, restorane būtina išsiaiškinti ar jis tenai ką nors pirko, jei taip tai koku būdu buvo atsiskaitoma už prekes ar paslaugas: grynaisiais ar kreditine kortele. Jei mokėjimai buvo atlikti kreditine kortele būtina išsireikalauti iš atitinkamo banko tikrinamos dienos metu atliktų operacijų įrašą, kuriame bus nurodyta tikslus operacijos atlikimo laikas ir vieta. Nepaisant banko operacijų fiksavimo tikslumo ir patikimumo būtina nustatyti ar konkrečia kreditine kortele mokėjo jos savininkas ar kitas asmuo. Tai galima padaryti apklausus pardavėją, barmeną ar kitą darbuotoją atlikusį atsiskaitymą už suteiktas prekes ar paslaugas kreditine kortele. Esant reikalui įtariamasis gali būti pateikiamas atpažinimui parduotuvės, kavinės, restorano ar kitos įstaigos, kurioje buvo atsiskaitoma kreditine kortele darbuotojui. Be abejo praėjus ilgam laikui tarpui tokie parduotuvių,

kavinių ar kitų įstaigų darbuotojai gali ir neatsiminti požymių asmens, kuris lankėsi jų aptarnaujamoje įstaigoje, todėl šiuo atveju labai svarbu operatyvumas. Kuo ilgesnis laiko tarpas praėjo nuo kišenvagystės padarymo, tuo mažesnė tikimybė išaiškinti šį nusikaltimą.

Labai svarbu tikrinant įtariamojo alibi nustatyti ar įtariamasis nusikaltimo padarymo dieną turėjo ir naudojosi mobiliojo ryšio telefonu: koks telefono aparato numeris, „sim“ kortelės numeris ir kortelei suteikto abonento numeris. BPK 154 str. įtvirtinta telekomunikacijų tinklais perduodamos informacijos kontrolė. Nustačius įtariamojo naudojamą telefono numerį apie jo naudotoją galima surinkti labai daug duomenų. Mobiliojo ryšio operatoriai fiksuoja labai daug informacijos apie konkretų abonentą, o būtent galima nustatyti abonento išėinančių ir įeinančių skambučių, trumpųjų žinučių ir kitų paslaugų tikslų laiką (taip galima nustatyti galimus kitus kišenvagystės bendrininkus), kokioje vietoje konkrečiu momentu buvo įtariamojo mobiliojo ryšio telefonas (tokiu būdu galima nustatyti kur kišenvagystės metu buvo įtariamasis). Mobiliojo ryšio telefono siunčiamus signalus fiksuoja tam tikra bazinė stotis, o būtent fiksuoja ta stotis kuri gauna ir siunčia geriausią ryšio signalą. Jei abonentas juda, telefono signalą fiksuoja skirtingos bazinės stotys, todėl galima nustatyti preliminarų abonento vykimo maršrutą. Kuo daugiau tam tikroje vietovėje yra bazinių stočių tuo mažesnė mobiliojo ryšio telefono aparato buvimo vietos nustatymo paklaida. Jei įtariamasis naudojosi dviejų skirtingų operatorių paslaugomis mobiliojo ryšio telefono aparato buvimo vietos nustatymo paklaida dar mažesnė, kadangi galima palyginti dviejų bazinių stočių duomenis. Pavyzdžiui, Vilniaus centre mobiliojo ryšio telefono aparato buvimo paklaida gali siekti tik keletą dešimčių metrų, tuo tarpu rajone tokia paklaida gali siekti šimtus metrų ar net kilometrus. Jeigu įtariamasis turėjo mobiliojo ryšio telefoną ir juo naudojosi nusikalimo padarymo dieną būtina iš mobiliojo ryšio operatoriaus išsireikalauti informaciją: kam abonentas skambino ar rašė žinutę, kas skambino abonentui, kokioje vietoje buvo abonentas tam tikru laikotarpiu ir pan. Visi tyrėjai pažymi, jog minėtą tokios informacijos gavimas iš mobiliojo ryšio operatorių yra labai sudėtingas procesiška. Tyrėjas norėdamas gauti tam tikrą informaciją iš mobiliojo ryšio operatoriaus privalo raštu kreiptis į ikiteisminį tyrimą kuruojantį prokurorą, kad šis kreiptųsi į ikiteisminio tyrimo teisėją su motyvuotu prašymu sankcionuoti tokio procesinio veiksmo atlikimą. Būtų idealu, jei tyrėjas tirtų tik vieną nusikaltimą, jei prokurorui užtektų tik raštiško tyrėjo prašymo nereikalaujant pateikti susipažinti visos ikiteisminio tyrimo medžiagos, jei prokuroras nekuruotų kitų ikiteisminio tyrimo pareigūnų, nevyktų į kitus teismo posėdžius ir t.t. Deja, dauguma tyrėjų vienu metu atlieka ikiteisminį tyrimą dešimtyje ir daugiau medžiagų, ikiteisminį tyrimą kontroliuojantis prokuroras

vienu metu kuruoja dešimtimis ikiteisminių tyrimų, atstovauja valstybinį kaltintoją teismuose, dalyvauja skiriant kardomasias priemones suėmimus ir pan. Ikiteisminio tyrimo teisėjas gavęs prokuroro prašymą ir ikiteisminio tyrimo medžiagą privalo susipažinti su reikiamais dokumentais pagrindžiančiais tokio prašymo būtinumą ir pagrįstumą ir tik po to sankcionuoja tam tikros informacijos gavimą iš mobiliojo ryšio operatoriaus. Tokiu būdu teismo nutarties tenka laukti vieną ar keletą dienų. Informacija iš mobiliojo ryšio operatoriaus gaunama mėnesio laikotarpyje, priklausomai nuo paklausimo apimtys ir paklausimo eilės numerio. Jei tyrimo metu nustatoma, jog įtariamasis sumelavo savo alibi jis apklausiamas papildomai nurodant, jog jo alibi nepasitvirtino.

2.4.4 *Akistata.* Jei atpažintas įtariamasis neigia įvykdęs kišenvagystę sprendžiamas klausimas dėl akistatos atlikimo tarp įtariamojo bei kitų proceso dalyvių: nukentėjusiojo, liudytojų, kurios metu siekiama pašalinti iškilusius įtariamojo ir kitų proceso dalyvių parodymų prieštaravimus. Deja, reikia pripažinti, jog daugumoje atveju akistatos neduoda jokių teigiamų rezultatų, kadangi įtariamieji laikosi savo ankstesnių parodymų ir tvirtina nepadarę kišenvagystės.

2.4.5 *Krata įtariamojo gyvenamojoje vietoje ar darbovietėje.* Visais atvejais būtina atlikti kratą atpažinto įtariamojo namuose, pagalbinėse patalpose ar darbovietėje tikslu surasti ir išimti pavogtas materialines vertybes. Jei turima informacijos, jog vogti daiktai laikomi kitoje vietoje (pas įtariamojo bendrininkus, draugus, tam tikrų daiktų, pavyzdžiui mobiliojo ryšio telefonų supirkimo punkte) ten taip pat būtina atlikti kratą. Rekomenduojama, jog kratos metu dalyvautų pats įtariamasis ir stebėtų policijos pareigūnų veiksmus. Taip daroma ne tik siekiant užtikrinti kratos, kaip procesinio veiksmo teisėtumą, tačiau ir siekiant surasti paslėptus daiktus. Dauguma įtariamųjų namuose ar pagalbinėse patalpose turi įvairias slaptavietes, kur laiko pavogtus daiktus, tačiau pamatę, jog pareigūnas ieško toje vietoje kur iš tikrųjų yra paslėpti pavogti daiktai jaudinasi, tampa nervingi, prakaituoja ar kitaip išsидуoda apie slaptavietės ir paslėptų daiktų buvimo vietą. Įtariamasis bijo, jog pareigūnai gali surasti nusikaltimo įkalčius, kurie gali įrodyti jo kaltę, todėl nesąmoningai išsiduoda. Kratos metu vienas iš pareigūnų turi slapčia stebėti įtariamojo reakciją į kitų pareigūnų veiksmus ir pastebėjęs pastarojo nerimą, susijaudinimą ir pan. apie tai iš anksto sutartu ženklu informuoti kolegas. Tai gali atlikti tiesiogiai kratos neatliekantis kratos protokolą rašantis pareigūnas ar specialiai parinktas konvojaus pareigūnas.

Jei kratos metu surandami ir išimami galimi nusikaltimo įkalčiai būtina apie tai pažymėti kratos protokole, nurodant tikslią jų radimo vietą: kokiam kambaryje, kokioje vietoje: spintoje, po stalu, po grindimis ir pan. Labai svarbu pažymėti kaip buvo supakuoti, sudėti, paslėpti rasti daiktai,

ar šalia jų buvo įtariamajam priklausantys daiktai, dokumentai ir pan. Visa tai leidžia įtarti, jog niekas kitas išskyrus įtariamąjį negalėjo šių daiktų paslėpti, padėti jų radimo vietoje. Kratos metu rasti daiktai išimami taip, kad nepažeisti ar nesunaikinti galimų rankų pėdsakų. Esant galimybei, būtina, jog daiktus jų radimo vietoje apžiūrėtų kompetentingas specialistas ir užfiksuotus galimus rankų pėdsakus, kuriuos vėliau bus galima sulyginti su įtariamojo rankų pėdsakais. Bet kuriuo atveju, jei ant rastų ir išimtų daiktų pavyksta aptikti rankų pėdsakus būtina paskirti užduotį kompetentingam specialistui tikslu nustatyti ar rankų pėdsakai yra tinkami asmens identifikavimui, o jei taip, tai ar juos paliko įtariamasis ar kitas asmuo. Tai daryti būtina, kadangi tam tikrais atvejais nusikaltimo dalyko radimas įtariamojo bute dar neįrodo, jog kišenvagystę įvykdė asmuo, pas kurį jie buvo rasti. Gali būti, jog vogtus daiktus į butą atnešė kitas asmuo: įtariamojo šeimos narys, buto nuomininkas, nusikaltimo bendrininkas ir pan.

Jei kratos metu randami galimi pavogti daiktai jie nedelsiant turi būti pateikiami atpažinti nukentėjusiajam, sutikrinami rastų daiktų požymiai, numeriai ir pan. pagal nukentėjusiojo pateiktus dokumentus ir liudytojo apklausos protokole nurodytus vogtų daiktų požymius. Rasti pavogti daiktai atitinkamai juos aprašius daiktų apžiūros protokole gražinami jų savininkui pagal pakvitavimą.

Jei tyrimo metu nustatoma, jog kratos metu rasti daiktai yra tie patys, kurie buvo pavogti iš pareiškėjo būtina papildomai apklausti įtariamąjį apie kratos metu rastus daiktus: ar įtariamasis žinojo apie jų buvimą, jei taip kaip jie atsirado toje vietoje kur buvo rasti: kas ir kada juos atnešė, už kokią sumą pardavė, įkeitė, dovanojo ir pan. Jei įtariamasis nurodo kitą asmenį, iš kurio įgijo minėtus daiktus būtina tokį asmenį išsikviesti į policiją ir apklausti apie vogtų daiktų, perduotų kitam įtariamajam, įgijimo aplinkybes.

Po visų įtariamojo, liudytojų apklausų ir atliktų patikrinimų tyrėjas sulygina įtariamojo parodymus su ikiteisminio tyrimo metu gautais duomenimis ir gali daryti preliminarią išvadą ar įtariamasis pateikė melagingą informaciją apie jo buvimo vietą kišenvagystės padarymo metu. Tuo pat metu gali būti sprendžiamas klausimas dėl įtariamojo alibi užtikrinančių liudytojų duotų parodymų teisingumo. Jeigu ikiteisminio tyrimo metu nustatoma, jog liudytojas sąmoningai davė melagingus parodymus apie įtariamojo buvimo vietą konkretaus nusikaltimo padarymo metu, (pavyzdžiui, siekdamas nuslėpti įtariamojo padarytą nusikalstamą veiką, siekdamas finansinės naudos sau ir pan.) tokio liudytojo atžvilgiu gali būti pradedamas ikiteisminis tyrimas pagal LR BK 235 str. 1d. požymius. Tikėtina, jog toks asmuo sužinojęs apie galimą baudžiamąją atsakomybę už

žinomai melagingų parodymų davimą neliudys melagingai, o jei jau tai padarė pakeis ankstesnius ir duos teisingus parodymus.

Apibendrinant galima padaryti išvadą, jog kišenvagystės, kuriose sulaikomi įtariamieji spėja atsikratyti nusikaltimo įkalčių, tyrimas labai sunkus ir sudėtingas. Tyrimo sėkmingumą dažnai apsunkina nuo kišenvagystės padarymo praėjęs ilgas laiko tarpas, per kurį įtariamasis paslepia, sunaikina, parduoda, dovanoja ar kitaip pradangina nusikaltimo įkalčius. Nesuradus nusikaltimo įkalčių ir neįrodžius jų tiesioginio ryšio su įtariamoju, nusikaltimo atskleidimas yra labai kompliktuotas ar neįmanomas. Dauguma įtariamųjų turi paruošę melagingą alibi, kuri paneigti yra labai sunku, o kartais ir neįmanoma. Kišenvagysčių tyrimą apsunkina ir tai, jog nukentėjusieji dažniausiai negali tiksliai nurodyti ar apibudinti asmens, kuris juos apvogė arba praėjus ilgam laiko tarpui pamiršta įtariamojo veido bruožus ir negali jo atpažinti.

2.5. TYRIMO VEIKSMAI KAI ĮTARIAMASIS NENUSTATYTAS

Magistrantė minėjo, jog pirmosios kategorijos kišenvagystės tiriamos operatyviai ir nesunkiai, tačiau daug sudėtingiau išaiškinti nusikaltimą ir surasti kišenvagi, kai ikiteisminis tyrimas pradėtas tik pagal nukentėjusiojo skundą. Tokiais atvejais kišenvagystės tyrimas turi būti vykdomas dviem kryptimis:

- 1) Ikiteisminio tyrimo veiksmai. Tai nusikaltimo tyrimas reglamentuotas BPK normų.
- 2) Slapti (operatyviniai) tyrimo veiksmai. Tai nusikaltimo tyrimas reglamentuotas LR Operatyvinės veiklos įstatymo normų. Pažymėtina, jog Operatyvinės veiklos įstatymo 9 str. numato, jog operatyvinis tyrimas atskirai dėl kišenvagystės, numatytos LR BK 178 str. 2 d. Negali būti pradėtas, kadangi tai nėra sunkus nusikaltimas, tačiau atliekant operatyvinį tyrimą dėl kitų nusikaltimų, numatytų Operatyvinės veiklos įstatymo 9 str. gali būti išaiškinamas ir asmuo įvykdęs kišenvagystę.

Procesiniai ikiteisminio tyrimo veiksmai. Tais atvejais, kada įtariamasis įvykdęs kišenvagystę nenustatytas labai padeda kišenvagystės versijų iškėlimas ir jų patikrinimas. Tyrimo versijos iš esmės priklausys nuo pirminės nukentėjusiojo apklausos (plačiau apie nukentėjusiojo apklausą darbo 2.1 dalyje). Labai svarbu apklausos metu nustatyti kokius būtent daiktus pavogė įtariamasis, ar yra žinomi įtariamojo požymiai, ar įvykio vietos apžiūros metu rasti kokie nors pavogti daiktai, kurių atsikratė įtariamasis. Priklausomai nuo tyrimo metu gautos pirminės

informacijos apie kišenvagystę įtariamojo ir vogtų daiktų paiešką galima būtų sugrupuoti į atskirtus etapus:

1. Vogtų daiktų paieška pagal jų technines charakteristikas: numerį, užrašus panaudojimo ar realizavimo būdus.

3. Įtariamojo paieška pagal teisėsaugos institucijose esančias kartotekas: a) paieška pagal rankų pėdsakus; b) paieška pagal fotografijas; c) paieška pagal ypatingus požymius (tatuiruotė, randas, fizinė negalia); d) paieška pagal kišenvagystei padaryti naudojamą būdą, įrankius bei priemones.

2.5.1 Pagrobtų daiktų paieška. Priklausomai nuo pavogtų daiktų techninių savybių, materialinės vertės, panaudojimo galimybių ir pan. galima išaiškinti kišenvagystės kaltininką ar bent jau surasti dalį pavogtų daiktų. Didžiausia tikimybė išaiškinti kaltininką jei pavogti šie daiktai: a) mobiliojo ryšio telefonas ar SIM kortelė, b) kreditinės kortelės; c) dokumentai:

Mobiliojo ryšio telefono vagystės tyrimas. Magistrantė jau minėjo apie technines mobiliojo ryšio telefono sekimo galimybes. Deja, dauguma įtariamųjų pavogto telefono nepasilieka sau naudojimui, o parduoda: turguje, mobiliųjų telefonų supirkimo punktuose, pažystimais asmenims ir pan. Pavogtos sim kortelės visada išmetamos, kadangi jos neturi jokios materialios vertės. Be to vagystę pastebėjęs nukentėjęsysis praneša apie įvykį mobiliojo ryšio operatoriui, kad SIM kortelė būtų užblokuota ir ja niekas nebegalėtų naudotis. Studentės nuomone SIM kortelės užblokavimas yra klaida, galinti apsunkinti tyrimą. Studentės nuomone pavogtos SIM kortelės derėtų neužblokuoti vieną ar dvi dienas ir tuo pat metu stebėti išeinančius skambučius ar trumpąsias žinutes. Nepatyręs kišenvagis pirmą kartą pavogęs mobilaus ryšio telefoną su SIM kortele gali pasinaudoti nukentėjusiojo abonento numeriu skambindamas savo reikmėms: savo draugei ar draugui, pažystimais, namo bei tokiu būdu išsiduoti. Patikrinus pavogto telefono išeinančių skambučių išklotinę, abonentus, kuriems buvo skambinta, pokalbio trukmę, skambučių vienum ir tam pačiam abonentui skaičių ir pan. galima nustatyti įtariamajam artimus ar bent jau pažįstamus asmenis, kurie apklausos metu gali nurodyti kas jiems skambino tam tikrą dieną tam tikru laiku.

Net ir tais atvejais, kai įtariamasis atsikrato SIM kortelės: išmeta, sunaikina ir pan. bei parduoda mobiliojo ryšio telefono aparatą vis dar galima susekti įtariamąjį. Kiekvienas mobiliojo ryšio telefono aparatas turi ne tik gamyklinį, tačiau ir unikalų, niekada nesikartojantį, užkoduotą IMEI numerį, susidedantį iš įvairių skaičių. Šis IMEI numeris yra telefono procesoriuje ir kartu su telefono signalu siunčiamas mobiliojo ryšio paslaugas teikiančiam operatoriui. Jeigu telefono

aparatas yra įjungtas ir naudojamas pagal IMEI numerį galima atsekti kur yra pats mobiliojo ryšio telefono aparatas ir kokia nauja sim kortelė (kortelės numeris ir abonentų numeris) įstatyta sename aparate. Nustačius, jog vogtu telefonu aparatu naudojasi naujas abonentas pagal naują abonentų numerį nesudėtinga nustatyti ir jo savininką, nepaisant to ar abonentų numeris registruotas konkretaus asmens vardu, bendrovės vardu ar numeris suteiktas pagal įvairių išankstinio apmokėjimo planus: „Pildyk“, „Labas“, „Ekstra“, kuriuos įsigyjant asmens anketiniai duomenys neregistruojami. Nustačius naują mobiliojo ryšio telefono savininką jis kviečiamas į policiją apklausai, kurios metu nustatoma koku būdu ir iš koku asmens pastarasis įgijo vogtą mobiliojo ryšio telefono aparatą. Dauguma vogtų mobiliojo ryšio telefono aparatų parduodama pagal įvairius skelbimus: reklamos laikraštyje „Alio reklama“, „Omnitel“ interneto tinklapyje ir pan. Asmuo (aiškumo dėlei pavadinkime jį Pirkėju) pagal skelbimą susiradęs pageidaujama telefono aparatą skambina skelbime nurodytu numeriu, susitaria dėl telefono kainos, susitikimo laiko ir vietos. Tikrinant Pirkėjo ir įtariamojo susitikimo vietą būtina nustatyti ar vietovė nėra filmuojama, o jei taip išsireikalauti vaizdo įrašą, kur gali būti užfiksuotas įtariamojo veidas, bendrininkai, įtariamojo automobilis, automobilio numeris ir kita tyrimui reikšminga informacija. Pagal Pirkėjo skambučių išklotinę ar patį skelbimą galima nustatyti įtariamojo naudojamą telefono numerį. Nustačius įtariamojo telefono numerį, pagal įtariamojo telefoninių skambučių išklotinę galima nustatyti ir pačio įtariamojo asmenybę bei jį sulaikyti. Sulaikius įtariamąjį pastarasis apklausiamas apie mobiliojo ryšio telefono aparato pardavimo aplinkybes, pateikiamas atpažinti Pirkėjui, esant parodymų prieštaravimams tarp Pirkėjo ir įtariamojo gali būti atlikta akistata.

Po pirkėjo apklausos mobiliojo ryšio telefono aparatas iš jo turi būti paimamas poėmiu ar kitu procesiniu veiksniu, apžiūrimas kaip daiktas turintis reikšmę nusikalstamai veikai tirti, po ko grąžinamas nukentėjusiajam, iš kurio ir buvo pavogtas. Pirkėjui, iš kurio padarytas mobiliojo ryšio telefono aparato poėmis išaiškinama teisė teismine tvarka išsireikalauti už telefoną sumokėtus pinigus iš įtariamojo, kai šis bus nustatytas ir patrauktas baudžiamojon atsakomybėn. Tokiu būdu pats Pirkėjas būna suinteresuotas padėti tyrimui kuo greičiau nustatyti kišenvagį, kuris jam perdavė (pardavė) vogtą telefoną. Deja, reikia pripažinti, jog dalis kišenvagių yra išsimokslinę, žino apie naujausius technikos pasiekimus, jais naudojasi ir veikia labai profesionaliai. Siekdami išvengti asmenybės nustatymo, profesionalus kišenvagis:

- 1) Niekada nepasinaudoja pavogta SIM kortele, o ją sunaikina.

2) Vos tik mobiliojo ryšio telefono aparatas pavagiamas, esant pirmai galimybei jis yra išjungiamas, tokiu būdu nebegalima nustatyti aparato buvimo vietos.

3) Niekada nededa į pavogtą mobiliojo ryšio telefono aparatą savo kortelės, todėl neįmanoma nustatyti kokiu telefonu abonentu naudojasi įtariamasis.

4) Jeigu pavogtas mobiliojo ryšio telefono aparatas nėra modernus ir apsaugotas įvairiomis apsaugos sistemomis mobiliojo ryšio telefono aparato IMEI kodas ištrinamas ir pakeičiamas nauju, tokiu būdu telefono aparato ar naujo abonento atsekti neįmanoma.

5) Profesionalus kišenvagis naudojasi tik išankstinio apmokėjimo sim kortelėmis, kurias įgyjant nefiksuojami jokie asmens anketiniai duomenys. Tokia SIM kortelė naudojama tik „profesionaliai“ kišenvagystės veiklai vykdyti, skambinti bendrininkams, paduoti skelbimą į laikraštį „Alio reklama“ ir pan. Iš šių sim kortelių neskambinama į namus, artimiems šeimos nariams ir pan. Paprastai tokios SIM kortelės naudojamos tik vieną kartą, o pasibaigus kredito limitui išmetamos ir keičiamos naujomis.

6) Ne rečiau kaip kartą per metus profesionalus kišenvagis keičia ir patį mobiliojo ryšio telefono aparatą arba naudoja telefono aparatą, kuriam pakeičiamas IMEI numeris.

Susidūrus su profesionaliu kišenvagiu mobiliojo ryšio telefono vagystę procesiniais tyrimo veiksmais išaiškinti labai sunku arba praktiškai neįmanoma.

Bankų mokėjimo kortelių (kreditinės bei debetinės) vagysčių tyrimas. Iš karto derėtų pažymėti, jog neteisėtas mokėjimo kortelių panaudojimas sudaro atskirą nusikaltimo sudėtį, todėl kišenvagis, panaudojęs mokėjimo kortelę gali būti teisiamas pagal BK 178 str. 1 d. (vagystė) ir 215 str. (neteisėtas mokėjimo instrumento panaudojimas). Jei nukentėjusysis ne iš karto pastebi apie vagystę ir tik po kurio laiko praneša mokėjimo kortelę išdavusiam bankui apie mokėjimo kortelės vagystę, tokiu atveju mokėjimo kortele galima pasinaudoti kaip įrankiu pagrobiant pinigus iš nukentėjusiojo sąskaitos banke. Naudojant mokėjimo kortelę iš asmens sąskaitos banke pinigai gali būti pagrobiami dviem būdais: a) atsiskaitant už prekes ar paslaugas parduotuvėse, kavinėse ir pan.; b) paimant pinigus iš bankomato. Visos mokėjimo kortelės yra apsaugotos nuo neteisėto jų panaudojimo, tačiau apsaugos lygiai skiriasi: 1) visoms mokėjimo kortelėms suteikiamas kortelės identifikacijos kodas, dar kitaip vadinamas PIN kodu; 2) ant kortelių yra savininko parašas; 3) dauguma mokėjimo kortelių yra magnetinės, tačiau kai kurie bankai gamina korteles su pačioje kortelėje įmontuotu mikroprocesoriumi. Pavyzdžiui, Snoro banko gaminama „ElitoCard“. Tokių kortelių privalumas – bet kokiai mokėjimo operacijai atlikti iš kortelės turėtojo reikalaujamas PIN

kodas, tuo tarpu kai iš magnetinių kortelių savininkų prekybos vietose PIN kodas nereikalaujamas; 4) kai kurie bankai įdiegė naują atspausdindami kortelės savininko fotografiją ant pačios kortelės.

Įtariamasis nors ir užvaldęs kito asmens kortelę nežinodamas PIN kodo negalės per bankomatą iš nukentėjusiojo sąskaitos pagrobti pinigų, kadangi naudojant mokėjimo kortelę bankomatas visada reikalauja surinkti apsauginę tam tikrų skaičių kombinaciją, kurią paprastai žino tik teisėtas kortelės savininkas. Deja visai kitokia situacija atsiskaitant magnetine mokėjimo kortele už prekes ar paslaugas. Atsiskaitant mokėjimo kortele įvairiuose prekybos vietose, per bankų mokėjimo terminalus iš kortelės turėtojo nereikalaujama surinkti PIN kodo ir užtenka tik pasirašyti. Jei ant kortelės nėra teisėto savininko fotografijos, panašų į savininko parašą suklastoti nesudėtinga, todėl kai kurie kišenvagiai susigundo pasinaudoti mokėjimo kortele atsiskaitant už prekes. Tiesa parduotuvės darbuotojas gali pareikalauti iš kortelės turėtojo patvirtinimo, jog jis yra teisėtas kortelės savininkas, tačiau užtenka prisiminti prieš keletą mėnesių didžiuosiuose prekybos centruose vykusius konfliktus tarp pirkėjų ir pardavėjų, kada iš tabaką ar alkoholį perkančių asmenų buvo reikalaujama pateikti asmens dokumentus. Bet kuriuo atveju tyrėjui rekomenduojama patikrinti ar pavogta mokėjimo kortele buvo atsiskaitoma už prekes ar paslaugas. Šią informaciją tyrėjas gali išsireikalauti iš banko, suteikusiai mokėjimo kortelę ir fiksuojančio visas mokėjimo kortele atliktas finansines operacijas. Jei nukentėjusysis naudojami internetinės bankininkystės paslaugomis, informaciją apie lėšų nurašymą nuo sąskaitos (pasinaudojimą vogta mokėjimo kortele) nukentėjusiojo sutikimu galima patikrinti prie bet kurio policijos įstaigoje esančio kompiuterio, pajungto prie interneto. Tais atvejais, kai vogta kortele buvo atsiskaitoma už paslaugas išsireikalaujama ši informacija: kada ir kur tai padaryta, kokios prekės buvo įsigytos, kokia pinigų suma išleista. Dauguma didžiųjų prekybos centrų, kuriose galima atsiskaityti mokėjimo kortelėmis yra nuolatos filmuojami, todėl išsireikalavus vaizdo įrašą ir suliginus vaizdo įrašą užfiksuotą laiką su mokėjimo operacijos laiku galima nustatyti pavogtos kortelės naudotojo veidą, po ko peržiūrėjus įtariamojo vykimo maršrutą galima nustatyti jo bendrininkus, automobilį ir pan. Galbūt policijos pareigūnams pavyks atpažinti vaizdajuostėje užfiksuotą žmogaus veidą. Nustačius įtariamojo naudojamo automobilio valstybinį numerį galima nustatyti ir jo naudotoją ir pan.

Jei tyrimo metu nustatomas asmuo, kuris pasinaudojo vogta mokėjimo kortele (aiškumo dėlei pavadinkime jį - Kortelės naudotoju) toks asmuo kviečiamas į policiją apklausai dėl kišenvagystės ir neteisėto mokėjimo instrumento panaudojimo. Rekomenduojama atlikti Kortelės naudotojo asmens kratą bei kratą jo namuose ar kitose patalpose, kurios metu svarbu surasti pačia

pavogtą mokėjimo kortelę, kuria buvo atsiskaitoma už prekes ar paslaugas, o taip pat galima rasti ir kitus pavogtus daiktus. Jei kratos metu randama pavogtoji mokėjimo kortelė tai gali palengvinti tyrimą, kadangi mokėjimo kortelė gali būti laikoma Kortelės naudotojo nusikalstamos veikos įkalčiu. Kortelės naudotojas apklausiamas prie kokių aplinkybių jis įgijo vogtą mokėjimo kortelę, kur ir kada su ja atsiskaitė už prekes ar paslaugas. Jei Kortelės naudotojas tvirtina niekada nesinaudojęs jokia svetima mokėjimo kortele pastarajam galima užsiminti apie policijos turimą įrašą, kuriame užfiksuota jo įvykdyta mokėjimo operacija. Deja, tai atvejais, kada prekybos vietose nefilmuojama labai sunku identifikuoti vogtos kortelės naudotoją, kadangi prekybininkai atlikę mokėjimo operaciją kortele dažniausiai neatsimena visų tą dieną prekybos vietoje buvusių žmonių ir negali jų apibudinti.

Pavogtų dokumentų tyrimas. Pavogti dokumentai: pasai, vairuotojo pažymėjimai ir pan. gali turėti didelę vertę, jei žinoma kaip juos panaudoti, o būtent pakeisti dokumente esančią paso savininko fotografiją ir toliau naudotis dokumentu neteisėtai veiklai vykdyti. Pavyzdžiui, įsigyti prekę išsimokėtinais ir nemokėti už ją pinigų. Pakeitus fotografiją, pasą nesunkiai galima parduoti nusikaltėliams, užsiimantiems nelegaliu pabėgėlių pervežimu per sieną, prekyba žmonėmis ir pan. Tokiu atveju, asmenį įvykdžiusį dokumento vagystę galima išaiškinti tik sulaikius asmenį besinaudojantį pasu, kuriame pakeista fotografija, ar sulaikius asmenis, supirkinėjančius vogtus dokumentus. Deja, dažniausiai kišenvagiai pavogtus dokumentus tiesiog išmeta, sudegina ar kitaip jų atsikrato, kadangi nežino ar nenumano kaip juos panaudoti, todėl dokumentų (kaip ir grynųjų pinigų) vagystės tyrimas yra pats sudėtingiausias.

2.5.2 Įtariamojo paieška pagal policijoje esančias specializuotas kartotekas. Be pavogtų daiktų paieškos dar galima išskirti įtariamojo paiešką pagal nukentėjusiojo ar liudytojų nurodytus įtariamojo požymius: įtariamojo veidas, ypatingus požymius (randas, apgamas, tatuiruotė, fizinė ar psichinė negalia). Magistrantė jau minėjo, jog policijoje įvairiose kartotekose kaupiamos visų sulaikytų ar įtariamų nusikaltimų padarymu asmenų fotografijos. Jeigu nukentėjusysis ar nusikaltimo liudytojai matė galimą įtariamąjį tyrėjas privalo pateikti jiems atpažinimui policijoje esamų įtariamųjų fotografijas.

Kartais nukentėjusieji ar liudytojai negali prisiminti įtariamojo veido bruožų, tačiau įsimena tam tikrus ypatingus įtariamojo požymius. Dažniausiai tai būna tatuiruotės. Policijos įstaigose kiekvienas sulaikytasis ne tik fotografuojamas, daktiloskopuojamas, tačiau ir aprašomi jo požymiai: ūgis, kūno sudėjimas, plaukų spalva, akių spalva, veido forma, ypatingi požymiai, todėl žinant

įtariamojo ypatingus požymius galima nustatyti jo asmenybę. Net ir tuo atveju kada nežinomi įtariamojo požymiai, jo paieška gali būti vykdoma pagal kišenvagystės padarymo būdą, naudotas priemonės ar įrankius. Magistrantė jau minėjo, kad dauguma profesionalių kišenvagių specializuojasi tam tikroje srityje ar teritorijoje ir veikia pagal iš anksto paruoštą veiksmų planą. Policijos įstaigose yra kaupiama informacija apie anksčiau sulaikytų kišenvagių veikimo būdus, jų darbo specifiką, įrankius ir priemones. Nustačius galimų įtariamųjų ratą pagal kišenvagystės padarymo būdą ir veikimo teritoriją juos galima kviesti į policiją apklausai, patikrinti jų alibi.

Įtariamojo paieška pagal rankų pėdsakus. Jei įvykio vietos apžiūros metu pavyksta rasti įtariamojo pamestus ar tyčia išmestus pavogtus daiktus pastarieji apžiūrimi specialisto tikslu rasti rankų pėdsakų. Pažymėtina, jog rankų pėdsakai ant pavogtų daiktų gali būti palikti ne tik įtariamojo, tačiau ir pačio nukentėjusiojo, todėl tikrinami ne tik teisėsaugos įstaigose esančių anksčiau teistų asmenų rankų pėdsakai, tačiau ir pačio nukentėjusiojo. Deja praktikoje labai retai pasitaiko, kada ant rastų pavogtų daiktų apskritai aptinkami rankų pėdsakai, o dar rečiau nustatoma, jog jie palikti įtariamojo.

Apibendrinant galima padaryti išvadą kišenvagystėms, pradedamų tik pagal nukentėjusiojo skundą (pareiškimą) tyrimas retai apvainikuojamas sėkme. Laikas yra kišenvagio sąjungininkas – kuo ilgiau nukentėjusysis nepastabi netekęs savo turto, tuo mažesnė tikimybė surasti kišenvagį. Dauguma kišenvagių jau per pirmąją valandą po kišenvagystės padarymo atsikrato nusikaltimo įkalčių: turinčius vertę materialius daiktus (išskyrus pinigus) parduoda, perduoda kitam bendrininkui, paslepia saugioje vietoje, o daiktus neturinčius jokios materialinės vertės sunaikina, todėl tokio pobūdžio nusikaltimai dažniausiai lieka neatskleisti.

III. KIŠENVAGYSČIŲ PREVENCIJA

Nusikalstamumo bei jo prevencijos problema aktuali visoms valstybėms ir visuomenėms. Asmens turto saugumas yra aktualus visiems: pagyvenusiems žmonėms, jauniems, paaugliams – vietiniams gyventojams ar miesto svečiams. Kiekvienas asmuo imasi tam tikrų priemonių, kurios stiprintų šį saugumo jausmą: sandomos įvairios saugos bendrovės, rakinamos namų durys, pinigine laikoma sunkiausiai pasiekiamoje vietoje - užsegamoje vidinėje kišenėje, tačiau nepaisant visų saugumo priemonių kišenvagysčių skaičius ir toliau išlieka labai didelis.

Nusikaltimų prevencija tai ypatingo socialinio valdymo rūšis, kurios tikslas yra nustatyti bei šalinti nusikaltimų priežastis ir sąlygas, sudarant atitinkamų priemonių sistemą. Prevencijos tikslas apsaugoti visuomenę, atskirus jos narius nuo nusikaltimų, neteisėto turto pagrobimo, plėšimų, kūno sužalojimų ir kitų nusikaltimų, tame tarpe ir kišenvagysčių. “Kriminalistinė profilaktika gali būti suprantama kaip kriminalistikos parengtų metodų, būdų ir priemonių, komplikuojančių nusikaltimo padarymą, nutraukiančių konkrečių asmenų nusikalstamą veiklą arba užtikrinančių palankias sąlygas aptikti ir demaskuoti nusikaltėlių sistema”³⁵

Nusikalstamumo apskritai ir atskirų jo rūšių, taip pat kontrolės bei prevencijos priemonių planavimas yra viena iš pamatinių problemų valstybės ir visuomenės socialinės – prevencinės veiklos sistemoje.³⁶ Tikslinė nusikaltimų prevencijos programa, paremta tikrosios nusikalstamumo situacijos šalyje mokslinė analize, labiausiai skirta sutelkti atitinkamų subjektų dėmesį į kriminogeniniu požiūriu svarbiausius socialinės tikrovės procesus ir kartu gali būti pagrindas koreguoti jų veiklą teisinga kryptimi. Deja, šiuolaikinei nusikalstamumo prevencijos problemos sprendimo versijai, vyraujančiai visuomenėje, būdingas požiūris, kad nusikalstamumo prevencija yra pirmiausia teisėsaugos institucijų pareiga. Taip pat manoma, kad tik teisėsaugos institucijų veiksmingas ir tinkamai organizuotas darbas iš esmės užtikrina nusikalstamumo prevencijos sėkmę šalyje. Ši nuomonė, nors ir plačiai paplitusi visuomenėje bei eskaluojama žiniasklaidos, kriminologiniu požiūriu atrodo klaidinga. Teisėsaugos institucijos Lietuvoje iš esmės atlieka prievartinės nusikalstamumo prevencijos darbą ir atsako už šio darbo kokybę. Prievartinė prevencija

³⁵ Novikovienė L. Kriminalistikos profilaktinė funkcija: kai kurie teoriniai aspektai // Jurisprudencija, mokslo darbai: Vilnius, 2003. P.22

³⁶ Jurgelienė G. Nusikaltimų prevencijos programos Lietuvoje veiksmingumo problemos // Jurisprudencija, mokslo darbai: Vilnius, 2003. Nr. 41 (33). P.79

iš esmės yra specialioji nusikalstamumo prevencija valstybiniu, socialiniu, skirtingų šalies regionų lygiu, bet svarbiausia – poveikio konkrečioms asmenims (individualiosios specialiosios prevencijos) lygiu.³⁷ Visgi, prievartinė nusikalstamumo prevencija yra santykinai nedidelė nusikalstamumo prevencijos apskritai dalis. Pavyzdžiui Skandinavijos šalyse praktinė nusikalstamumo prevencija vykdoma įvairiais metodais ir būdais, tačiau siekiant išvengti laisvės atėmimo bausmės, kaip paties neefektyviausio ir brangiausio nusikalstamumo prevencijos būdo.³⁸ Socialinėje ekonominėje srityje yra pakankamai išteklių, leidžiančių tenkinti būtiniausius gyventojų poreikius, įveikti skurdą, mažinti nedarbą, realiai garantuoti gamintojų, prekybininkų ir vartotojų interesų pusiausvyrą, o kartu ir realiai garantuoti žmonėms galimybę pirmiausiai iš legalios darbo veiklos tenkinti savo poreikius.

Profesorai G.Babachinaitė ir S.Kuklianskis nusikalstamumo prevenciją siūlo grupuoti į dvi stambias grupes:

1. Reaktyvioji – tai teisėsaugos institucijų veikla nukreipta į nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų užkardymą, o ne į priežasčių, kurios šiuos padarinius sukūrė, šalinimą.
2. Proaktyvioji. Tai atskirų visuomenės narių, jų junginių, valstybinių ir nevalstybinių organizacijų pastangos, siekiant paveikti (pašalinti) nusikalstamumo priežastis.

Nusikalstamumo prevencijos, kaip ir bet kurios kitos veiklos veiksmingumas, labai priklauso nuo jos tinkamo organizavimo ir numatytų priemonių įgyvendinimo. Policijos pareigūnų vykdoma kišenvagysčių prevencija pasireiškia dviem kryptimis:

1. Praktinė policijos pareigūnų veikla užkardant kišenvagystes.
2. Metodinės rekomendacijos vietos gyventojams kaip apsaugoti nuo kišenvagių.

Praktinė teisėsaugos institucijų veikla užkardant kišenvagystes. LR Policijos veiklos įstatymo 5 str. numatyta, jog vienas iš pagrindinių policijos uždavinių yra nusikalstamų veikų (tame tarpe ir kišenvagysčių) ir kitų teisės pažeidimų prevencija, todėl policijos pareigūnai turi pareigą imtis aktyvių veiksmų kišenvagysčių užkardymo srityje. Be to, teisėsaugos institucijos disponuoja didžiausiu kiekiu informacijos apie daromas kišenvagystes, seka naujausias tendencijas, todėl gali pateikti geriausias rekomendacijas kaip apsaugoti savo turtą nuo kišenvagių. Skiriamos bendroji ir individualioji teisės pažeidimų ir nusikalstamumo prevencijos. Viešojoji policija iš esmės užsiima bendrąja teisės pažeidimų prevencija: kišenvagysčių vykdymo priežasčių ir sąlygų nustatymas ir jų

³⁷ Babachinaitė G. ir Kuklianskis S. Teorinės nusikalstamumo prevencijos problemos// Jurisprudencija, mokslo darbai: Vilnius, 2003. Nr. 42 (34). P. 103

³⁸ Ten pat. P. 103

pašalinimas, informacijos apie daromas kišenvagystes rinkimas ir apdorojimas. Nustatomos populiariausios kišenvagių “darbo” vietos ir imamos priemonių šiems pažeidimams užkardyti: papildomos policijos patrulių pajėgos, kitų struktūrinių policijos padalinių pareigūnų patruliavimas. Pavyzdžiui Vilniaus mieste vasaros metu buvo vykdoma prevencinė priemonė “Saugus miestas”, kurios metu kiekvieną dieną gatvėse, skveruose, aikštėse ir kitose vietose, kur buvo registruojamas didžiausias nusikaltimų skaičius, patruliavo savanoriai policijos pareigūnai iš įvairių tarnybų: kriminalinės, organizacinio skyriaus, patrulinės tarnybos, nepilnamečių reikalų ir kt.

Viena iš viešosios policijos uždavinių visuomenės informavimas apie kriminogeninę situaciją šalyje, praktinių patarimų (rekomendacijų) kaip apsaugoti savo nuosavybę teikimas vietos gyventojams. Tuo tarpu kriminalinė policija (jos struktūriniai padaliniai) daugiau specializuojasi konkrečių nusikaltimų užkardymu. Pavyzdžiui Vilniaus m. VPK 1993m. įkurtas Kriminalinės policijos Operatyvaus reagavimo poskyris (toliau - Operatyvinis reagavimo poskyris), kurio pagrindinis uždavinys asmenų darančių kišenvagystes nustatymas bei sulaikymas su įkalčiais ir kišenvagysčių užkardymas.

Operatyvinio reagavimo poskyrio pareigūnai pagal savo kompetenciją kišenvagysčių prevencijos srityje atlieka:

- 1) Renka ir analizuoja informaciją apie vietas, kur dažniausiai daromos kišenvagystės, šių nusikaltimų laiką, būdus ir priemones bei asmenis, sulaikomus darant kišenvagystes, vogtų daiktų supirkimo vietas.
- 2) Pagal savo kompetenciją teikia rekomendacijas vadovybei dėl prevencinių priemonių planų ir jų įgyvendinimo užkardant kišenvagystes.
- 3) Pagal prevencinių priemonių planą Operatyvinio reagavimo poskyrio pareigūnai civiliai apsirengę patruliuoja vietose, kur dažniausiai daromos kišenvagystės: turgavietėse, visuomeniniame transporte, prekybos centruose, mugėse.

Metodinės rekomendacijos. Metodinės rekomendacijos kaip apsisaugoti nuo kišenvagių policijos pareigūnai dažniausiai pateikia per žiniasklaidos priemones, internete arba pagal policijos užsakymą leidžiamuose informaciniuose bukletuose. Magistrantė pati yra pateikusi į spaudą ne vieną pranešimą dėl kišenvagysčių prevencijos, pavyzdžiui 2004-03-13 “Lietuvos ryto” laikraštyje Nr.59. Informaciniai bukletai (atmintinės) dažniausiai išdalinami turizmo agentūroms, kad jos galėtų tiesiogiai informuoti į Lietuvą atvykstančius užsienio svečius, iškabinami visuomeniniame

transporte, kur dažniausiai daromos kišenvagystės. 2004m. Vilniaus m. VPK parengti patarimai kaip apsaugoti nuo kišenvagysčių buvo išpublikuoti populiarioje interneto svetainėje “Omni Laikas”.

Praktinės rekomendacijos kaip pačiam apsaugoti asmeninę nuosavybę:

Pinigai. Grynieji pinigai yra mėgstamiausias kišenvagių taikinys, todėl pirmiausia nerekomenduojama nešioti su savimi didelių sumų, o pinigus laikyti banko sąskaitose ir esant reikalui naudotis banko kortele. Piniginę su pinigais visada derėtų laikyti vidinėje striukės, marškinių užsegamoje kišenėje, arba rankinės užsegamoje kišenėje. Reikėtų vengti pinigines nešioti užpakalinėse kelnų kišenėse, rankose. Rekomenduojama be reikalo pinigines neištraukinėti ir viešai nedemonstruoti jos turinio. Ištraukus piniginę atsiskaityti už prekes ar kitas paslaugas negalima nuleisti nuo jos akių, kadangi profesionalūs kišenvagiai išigudrina pinigus ištraukti tiesiai iš pravertos piniginės. Po kiekvieno tiesioginio „atsitiktinio“ kontakto su pašaliniu asmeniu derėtų iš karto pasitikrinti ar piniginė yra vietoje. Jei bus pavėluota pasitikrinti kišenvagis bus nepasiekiamai nutolęs, o galbūt jau ir spėjęs perduoti bendrininkui pavogtus daiktus.

Mokėjimo kortelės. Užsisakant bankuose debetines ar kreditines korteles rekomenduotina įsigyti korteles su mikroprocesoriumi bei savininko fotografija ant kortelės. Naudojant tokias mokėjimo korteles kiekvienu atveju iš kortelės turėtojo bus reikalaujama surinkti slaptažodį, todėl kišenvagis pavogęs mokėjimo kortelę negalės ja pasinaudoti. Niekuomet negalima kartu su mokėjimo kortele nešiotis kortelės identifikacijos kodo (PIN). Šis kodas turi būti žinomas tik kortelės savininkui.

Rankinės. Rankines, maišelius ar kuprines visada reikia laikyti ten kur jas visada galima matyti. Patogiausia kišenvagiui iškraustyti rankinę tuomet, kai ji yra savininkui už nugaros, todėl geriausia ją laikyti priešais save. Rankinė visada turi būti užsegta, geriausia jei ji laikoma apkabinta, tokiu būdu iki minimumo sumažinama tikimybė būti apvogtam. Ypatingas dėmesys į rankinę turi būti sutelktas tuo metu kai įlipama į visuomeninį transportą ar iš jo išlipant bei didelės spūsties visuomeniniame transporte metu, kadangi tuo metu kišenvagiui patogiausia iškraustyti rankinę ar aukos kišenes.

Mobilūs ryšio telefonai. Mobiluosius telefonus rekomenduojama nešiotis specialiai tam pritaikytose rankinių vidinėse kišenėse ar užsegamose rūbų kišenėse. Reikėtų vengti nešioti telefonus pakabintus ant kaklo (nedidelis pjūvis ir ant kaklo liks tabaluoti tik virvutė), specialiuose pakabukuose už diržo, lengvai prieinamose išorinėse kišenėse, rankose. Jei rankinėje suskamba

telefonas jį ištraukus būtina iš karto užsekti rankinę, kadangi kalbėdamas telefonu žmogus visą dėmesį sutelkia į pokalbį ir dažniausiai nepastebi kaip iškraustoma pravira rankinė.

Asmens dokumentai. Magistrantė jau minėjo, jog asmens dokumentai nėra kišenvagystės dalykas, tačiau kišenvagiai dažnai asmens dokumentus pavagia atsitiktinai su pinigine ar kitais dėklais, todėl asmens dokumentus su savimi derėtų nešioti tik tais atvejais kada tai būtina: sudarant sutartis, tvarkant sąskaitas banke. Kitais atvejais svarbius dokumentus geriau palikti namuose, seifuose ar kitoje saugioje vietoje ir taip išvengti nemalonumų dėl dokumentų vagystės. Pavyzdžiui, pavogtu pasu nusikaltėliai gali naudotis perkant prekes išsimokėtinai, parduoti pasą žmonių kontrabanda užsiimančioms nusikalstamoms grupuotėms, o ir naujo paso ar kitų dokumentų padarymas kainuos tam tikrą sumą pinigų, atims daug laiko, o jei pasas bus panaudotas darant nusikaltimą, reikės vykti į teisėsaugos institucijas apklausai.

Apibendrinant, galima būtų pasakyti, kad pastaruosius 5 metus metu augantis kišenvagysčių skaičius, tobulėjantys kišenvagysčių padarymų būdai, įrankiai bei priemonės, kuriamas nusikalstamu būdu įgytų daiktų realizavimo tinklas, kelia vis didesnę teisėsaugos institucijų bei visuomenės susirūpinimą, kadangi pastaruoju metu vykdomos prievartinės bei proaktyviosios prevencinės priemonės vis dar nėra pakankamai veiksmingos.

IV. IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Išvados:

1. Vilniaus mieste kišenvagystės tai vieni iš dažniausiai daromų nusikaltimų ir kasmet sudaro apie ketvirtadalį ir daugiau visų registruotų nusikaltimų nuosavybei.

2. Kišenvagysčių aplinka ir situacija įtakojama įvairių aplinkybių: sezono, paros laiko, epidemijų, pensijų mokėjimo, švenčių metų ir t.t. Palankiausios sąlygos kišenvagystei įvykdyti - didelė žmonių koncentracija nedidelėje erdvėje, todėl didžiausia tikimybė būti kišenvagio apvogtam - masinių renginių metu, visuomeniniame transporte piko metu, autobusų ar geležinkelio stotyse, prekyvietėse.

3. Nepaisant to, jog dauguma kišenvagysčių būdų ir priemonių buvo žinomos jau prieš šimtą metų, tokio pobūdžio nusikaltimus atskleisti darosi vis sunkiau, kadangi kišenvagiai nuolatos tobulėja, keičia bei tobulina kišenvagystės techniką, sukuria ar patobulina esamus kišenvagystės įrankius bei priemones, atranda naujus šio nusikaltimo padarymo būdus, vis dažniau naudojami bendrininkų pagalba.

4. Įsigaliojus naujesiems BK bei BPK kišenvagysčių tyrimas tapo dar sudėtingesnis, ypač akcentuotina ikiteisminio tyrimo pradėjimo ir ikiteisminio tyrimo veiksmų atlikimo momento problema. Magistrantės nuomone absurdiška situacija, kai nusikaltimo vietoje sulaikius įtariamąjį su įkalčiais teisėsaugos pareigūnui negalima atlikti neatidėliotinų nusikaltimo tyrimą reglamentuojančių veiksmų: asmens kratos, įvykio vietos apžiūros ir kt.

5. Kišenvagysčių ikiteisminis tyrimas, kai įtariamasis sulaikomas su įkalčiais dažniausiai yra nesudėtingas: visi procesiniai veiksmai aiškiai apibrėžti įstatymo, sulaikius asmenį su nusikalstamos veikos įkalčiais kišenvagystės įrodinėjimo procesas paprastas, labai greitas ir efektyvus. Kišenvagystės, kuriose sulaikomi įtariamieji spėja atsikratyti nusikaltimo įkalčių, arba tyrimas pradėtas tik dėl nukentėjusiojo skundo labai sudėtingas ir komplikotas. Tyrimo vaisingumą apsunkina tokios aplinkybės kaip praėjęs ilgas laiko tarpas, per kurį įtariamasis paslepia, parduoda, dovanoja ar kitaip pradangina nusikaltimo įkalčius, nukentėjusiojo bei liudytojų nesugebėjimas atpažinti įtariamojo, nurodyti nusikaltimo vietos, laiko bei kitų svarbių aplinkybių. Nesuradus ir tinkamai neužfiksavus nusikaltimo įkalčių ikiteisminis tyrimas retai apvainikuojamas sėkme ir tokio pobūdžio nusikaltimai dažniausiai lieka neatskleisti.

6. Per pastaruosius penkerius metus išaugęs kišenvagysčių skaičius, tobulėjantys kišenvagysčių padarymų būdai, įrankiai bei priemonės, kuriamas nusikalstamu būdų įgytų daiktų realizavimo tinklas, kelia vis didesnę teisėsaugos institucijų bei visuomenės susirūpinimą, kadangi pastaruoju metu vykdomos kišenvagysčių prievartinės bei proaktyviosios prevencinės priemonės dar nėra pakankamai veiksmingos.

Pasiūlymai:

1. Pakeisti LR BPK 166 str. 3 d. ir ją išdėstyti taip: *ikiteisminis tyrimas laikomas pradėtu, kai ikiteisminio tyrimo įstaigos vadovo įgaliotas ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras pradėjo bent vieną LR BPK numatytą procesinį veiksmą. Kiekvienas ikiteisminio tyrimo pradžios atvejis turi būti užregistruojamas nustatyta tvarka.* Taip pat atitinkamai pakeisti 172 str. 1d. ir ją išdėstyti taip: *ikiteisminio tyrimo įstaigos vadovo įgaliotas pareigūnas turi teisę LR BPK numatyta tvarka pradėti ikiteisminį tyrimą.*

2. Papildyti LR BK 178 str. 2d. žodžiu “piniginės” ir ją išdėstyti taip: *svetimo turto pagrobimas iš asmens drabužių, piniginės, rankinės ar kitokio nešulio viešojoje vietoje.*

3. Teisėsaugos institucijose turi būti sukuriama vieninga kompiuterizuota įtariamųjų fonotruaškų kartoteka, kuri dar galėtų būti specializuojama pagal nusikaltimų rūšis: vagystės, plėšimai, nužudymai ir kt. Tokiu būdu nukentėjusiajam ir liudytojams būtų galima pateikti daugiau įtariamųjų fotografijų, o tuo pačiu padidinti tikimybę išaiškinti nusikaltimą padariusį asmenį.

3. Nusikaltėliams tobulinant ir kuriant naujus kišenvagystės būdus bei įrankius teisėsaugos institucijos šių nusikaltimų išaiškinimui privalo įdėti daugiau pastangų: nuolatos sekti ir analizuoti naujausias kišenvagysčių tendencijas, tobulinti savo baudžiamosios teisės, baudžiamojo proceso ir kriminalistikos mokslų teorines bei praktines žinias, galinčias padėti atskleisti ir ištirti minėtus nusikaltimus, tinkamai kvalifikuoti asmenų veikas ir užtikrinti efektyvią prievartinę nusikaltimų prevenciją.

4. Teisėsaugos institucijų atliekama individualioji kišenvagysčių prevencija neduos visuomenės taip trokštamo rezultato. Magistrantės nuomone žymiai efektyvesnė proaktyvioji nusikaltimų prevencija, kada pati visuomenė ir valstybė įvairiomis programomis švelnina bei kompensuoja nepageidautinus ūkinės socialinės veiklos (įmonių bankroto, skurdo, nedarbo ir kt.) padarinius, mažina kiekvieno individo patiriamą socialinę žalą ir realiai garantuoja galimybę iš legalios darbo veiklos tenkinti savo poreikius.

SUMMARY

The fear to become a victim of a crime makes human's security feeling less, and makes social life inadequate that's why it's published everywhere that the security of property is one of the most important functions of the government. Despite juridical human's security of property thefts consists about 80% of all the registered crimes in Lithuania. Lawyers faces that breaches of the criminal law are natural and inevitable element of the social life, however not all of these breaches we can say it's normal. Despite that crimes are inevitable element of the social life, government must try to do something that there would be less crimes and people feeling of security must always be at the center of attention of the authority.

The theft is the most popular breach of law not even in Lithuania but also in all the world. It's strange but most people who don't have had any deals with pickpockets are sure that turning out of pocket when the owner doesn't see is not possible. Despite that pickpockets takes about quarter of all the crimes of property (thefts) in Vilnius. In nowadays pickpocket is nice-dressed, invisible and inconspicuous, capable, he can melt into the crowd very fast, acute, smart, supple and which has other right features, which gives him self-confidence and an opportunity invisible turn out the victim's pockets. Specifically are emphasize the profesional pickpockets, which are always training: hands quickness, specializes doing pickpockets by different ways and improves technique of the pickpocket. The particularity of pickpockets asking that pickpocket would live and steal in the big city, where noone knows him and where is the easiest way melt into the crowd. The maximum chances for the succesfully pickpocket is mass meatings: at the store, supermarkets, public transport, concerts, hospitals and so on.

Cases of pickpockets mostly are divided into two groups: a) when the pickpocket is suspended with improvements of the crime; b) when the pickpocket even until the suspension disposes evidences or overall the suspicious person is not definite. Mostly the investigation of pickpockets when the suspicious person is suspended with evidences is not complicated: all the actions of proceeding are defined by law. When the person is suspended with evidences of the criminal act, then improving process of the pickpocket is simple, very fast and operative. In these cases where suspended suspicious disposes improvements of the crime or they are not even find out, then the investigation is very complicated and takes a long time.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Nacionaliniai teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija// Valstybės žinios. 1992, Nr.33-1014.
2. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas// Valstybės žinios. 2002, Nr.37-1341.
3. Senasis Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas// Valstybės žinios. 1961, Nr.18-148. Neteko galios 2002 m. spalio 29 d. įstatymu Nr.IX-1162.
4. Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas// Valstybės žinios. 2000, Nr.89-2741.
5. Lietuvos Respublikos Operatyvinės veiklos įstatymas// Valstybės žinios, 2002, Nr.65-2633.
6. Lietuvos Respublikos Policijos veiklos įstatymas// Valstybės žinios. 2000, Nr.90-2777.

Pojstatyminiai teisės aktai:

7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. kovo 5 d. konsultacija B3-320 // Teismų praktika. Vilnius, 2004. Nr. 21.

Tarptautinės teisės aktai:

8. 1989 m. Jungtinių Tautų Visuotinė žmogaus teisių deklaracija.

Europos Sąjungos teisės aktai

9. 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija // Valstybės žinios. 2000, Nr.96-3016.

Kiti literatūros šaltiniai:

10. Drakšienė A., Nocius J., Abramavičius B., ir kt. Baudžiamoji teisė. 1 knyga. Vilnius, 2001.
11. Barkauskas A. Kriminalistinės versijos. Vilnius, 2000.
12. Burda R. Kriminalistikos taktika. Vilnius, 2001.
13. Burda R. Ikiteisminio tyrimo pradėjimas: dabartis ir perspektyva // Jurisprudencija, mokslo darbai: Vilnius, 2003. Nr.49 (41).

14. Burda R. Taktiniai ir kriminalistiniai asmens sulaikymo aspektai (1) // Jurisprudencija: Vilnius, 2002. Nr.23 (15).
15. Babachinaitė G. ir Kuklianskis S. Teorinės nusikalstamumo prevencijos problemos // Jurisprudencija, mokslo darbai: Vilnius, 2003. Nr. 42 (34).
16. Dobryninas A. ir Gaidys V. Ar saugi Lietuvos visuomenė. <http://www.nplc.lt/>
17. Palskys E., Kazlauskas M. ir Danisevičius P. Kriminalistika. Vilnius, 1985.
18. Palskys E. Lietuvos kriminalistikos istorijos apybraižos. Vilnius, 1995.
19. Justickis V. Kriminologija. Vadovėlis 1 dalis. Vilnius. 2001.
20. Jurgelienė G. Nusikaltimų prevencijos programos Lietuvoje veiksmingumo problemos // Jurisprudencija, mokslo darbai: Vilnius, 2003. Nr. 41 (33).
21. Goda G., Merkevičius R., Kazlauskas M. ir kiti. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. Vilnius, 2003.
22. Goda G. ir Kuconis P. Nauja ikiteisminio nusikaltimų tyrimo koncepcija // Justitia, Vilnius, 1997. Nr.4.
23. Kuklianskis S. Nusikaltimų tyrimo organizavimo pradmenys. Vilnius, 1995
24. Matulienė S. Kriminalistinė nusikaltimų charakteristika nusikaltimų tyrimo metodikoje: teorinių ir praktinių problemų šiuolaikinė interpretacija // daktaro dis.: soc. mokslai: teisė (01S) LTU. – Vilnius. 2004.
25. Malevski H. Įvykio vietos apžiūra. Vilnius, 1999.
26. Novikovienė L. Kriminlaistikos profilaktinė funkcija: kai kurie teoriniai aspektai // Jurisprudencija, mokslo darbai; Vilnius, 2003.
27. Aktualiausiasios Lietuvos gyventojų problemos: Reprezentatyvaus sociologinio tyrimo 2002m. rugsėjo 5-8d. ataskaita. Vilnius: VILMORUS, 2000.
28. Вольнский А.Ф. Криминалистика. Москва, 2000.
29. Егер У.Б. Техника профессионального карманника. США, 1997.
30. <http://www.lrs.lt/>
31. <http://www.vrm.lt/>
32. <http://www.nplc.lt/>
33. <http://www.compromat.ru/>
34. Baudžiamosios bylos Nr. 13-1-1562-00; Nr.12-1-2186-00; Nr.14-1-942-03; Nr.14-1-776-04; Nr.12-1-2789-04; Nr.12-1-0307-04;

35. Vilniaus m. Vyriausiojo policijos komisariato Viešosios policijos Informatikos ir ryšių skyriaus pažymos nuo 1994 m. iki 2004 m. 08 mėn.

PRIEDAS Nr.1

TEISĖSAUGOS PAREIGŪNŲ APKLAUSOS ANKETA

Vilnius
2004

Preambulė

Gerbiamas respondente, pagrindinis šios anketos tikslas surinkti duomenis apie nusikalstamos veikos - kišenvagysčių kriminalinę charakteristiką, jos paplitimo priežastis. Pažymima, jog gauti duomenys bus naudojami tik rašant magistro baigiamąjį darbą.

Tyrimas yra savanoriškas, jeigu kuris nors iš klausimų atrodo nemalonus, neatsakykite į jį (palikite langelį neužpildytą). Tyrimo sėkmingumui svarbu, kad atsakymas į kiekvieną klausimą būtų nuoširdus. Atsakydami į anketoje pateiktus klausimus prašau apibrukti Jūsų nuomonę reikalingą atsakymą ar kelis atsakymo variantus (pavyzdžiui (a)), o prireikus parašykite savo nuomonę.

Iš anksto dėkoju.

1) Jūsų praktinio darbo stažas:

- a) iki 1 m.;
- b) nuo 1 m. iki 5 m.;
- c) daugiau kaip 5 metai.

2) Jūsų darbovietė:

- a) teritorinis policijos komisariatas
- b) specializuotas padalinys

3) Kada dažniausiai įvykdomos kišenvagystės:

- a) ryte nuo 6 iki 11 val.;
- b) dienos metu nuo 11 iki 18val.;
- c) vakare nuo 18 iki 20 val.;
- d) po 20 val.

4) Kur dažniausiai įvykdomos kišenvagystės:

- a) turguose;
 - b) parduotuvėse;
 - c) visuomeniniame transporte;
 - d) masiniuose renginiuose;
 - e)kita _____
-
-

5) Kodėl būtent minėtose vietose įvykdomas didžiausias kišenvagysčių skaičius:

- a) įvairūs pašaliniai veiksniai susilpnina žmonių atsargumą ir dėmesį (triukšmas, didelis sambrūzdis, alkoholio vartojimas ir pan.);
 - b) žmonių susibūrimo vietose didžiausia kišenvagių koncentracija, kadangi čia patogiausia išsirinkti auką ir įvykdyti kišenvagystę.
 - c) kita _____
-
-

6) Pasikėsimo dalykas:

a) piniginės (pinigai);

c) mobilaus ryšio telefonai;

d) juvelyriniai dirbiniai;

e) raktai;

f) kreditinės kortelės;

c) kiti daiktai _____

7) Kur nukentėjusieji dažniausiai pastebi, jog buvo apvogti:

a) namuose;

b) darbovietėje;

c) kitose vietose (visuomeniniame transporte, turguje, prekybos centruose, parkuose, įvairiuose renginiuose ir pan.)

8) Kaip turėtų būti tiriamos kišenvagystės, kai žinomas tik nukentėjusysis asmuo:

a) didžiausias dėmesį reikėtų skirti galimo įtariamojo foto robotui sudaryti ir jo paieškai;

b) didžiausias dėmesys turėtų būti skiriamas pavogtų daiktų aprašymui (identifikacijos numeris, kiekis, ypatingos žymės ir pan.);

c) svarbiausia nustatyti nusikaltimo padarymo aplinkybes: laiką, vietą, būdą, galimus liudytojus;

d) patikrinti ar nebuvo gauta kitų nukentėjusiųjų pareiškimų apie kišenvagystes toje pačioje ar gretimoje teritorijoje (turguje, parke, parduotuvėje ir pan.), o jei tokie pareiškimai buvo gauti padaryti įvykdytų kišenvagysčių analizę.

e) kita _____

9) Kaip turėtų būti tiriamos kišenvagystės, kai sulaikytas įtariamasis su galimais nusikaltimo įkalčiais, tačiau nežinomas nukentėjusysis:

- a) didžiausias dėmesys turėtų būti skiriamas nukentėjusiojo nustatymui (įtariamojo apklausa, patikrinti artimiausias policijos įstaigas ar nesikreipė nukentėjusieji, įtariamojo sulaikymo vietoje apklausti įmonių darbuotojus ir pan.);
- b) didžiausias dėmesys turėtų būti skiriamas pas įtariamąjį rastų daiktų fiksavimui: daiktai aprašomi, fotografuojami ir pan., kad vėliau juos galėtų atpažinti atsiradęs nukentėjusysis;
- c) būtina patikrinti įtariamojo asmenybę: ar buvo teistas, ar yra paieškomas už nusikaltimų padarymą, ar yra įrašytas į operatyvines įskaitas ir pan.

d)kita _____

10) Ar nukentėjusiųjų apibudinti kišenvagių požymiai padeda įtariamųjų nustatymui:

- a) taip.
- b) ne.
- c) labai retai.

d)kita _____

11) Ar kišenvagystei įvykdyti nusikaltėliai naudojami bendrininkų pagalba:

- a) ne (dauguma veikia savarankiškai ir atskirai nuo kitų);
- b) taip. Veikia su kitu bendrininku;
- c) turi du ir daugiau bendrininkų.

12) Koks Jūsų nuomone kišenvagių bendrininkų vaidmuo:

- a) užtikrinti apsaugą – laiku perspėti apie gresiamą pavojų. Saugo kišenvagį nuo policijos pareigūnų, galimo sulaikymo ir pan.;
- b) nukentėjusiojo dėmesnio atitraukimas. Užkalbina nukentėjusįjį, konfliktuoja su kitais asmenimis ir pan.
- c) pavogtų daiktų realizavimas. Pavogti daiktai perduodami į kitas „rankas“, kad kišenvagis neturėtų jį kaltinančių įkalčių ir pan.

d)

kita

13) Kokius įrankius ar priemones kišenvagiai naudoja kišenvagystei įvykdyti:

- a) Skutimosi peiliukas („britva“).
- b) Aštrus, specialiai pagamintas (pritaikytas) daiktas, skirtas rankinei, kišenei, maišeliui prapjauti.
- c) Mobiliojo ryšio telefonas.
- d) Įvairūs daiktai maskuojantys vagystės faktą (maišelis, striukė, palaidinė). Nusikaltėlių žargonu „širma“.

Kita

(įrašyti)

14) Kaip dažniausiai realizuojami vogti daiktai (išskyrus pinigus):

- a) parduodami turgavietėje.
- b) parduodami pagal skelbimą laikraštyje.
- c) parduodami pažįstamiems.
- d) taksi vairuotojams.
- e) įvairiuose kioskeliuose.
- f) tuo užsiima specialiai parinktas asmuo.
- g) pasilieka sau.

Kita

(įrašyti)

15) Kokios priežastys nulemia kišenvagystes:

- a) nedarbas;
- b) paveldima iš tėvų, anksčiau teistų už analogiškus nusikaltimus;
- c) lengvas pajamų šaltinis;
- d) galimybė susimokėti už svaigalus (narkotikus, alkoholį ir pan.)
- e) kita _____

16) Ar Jūsų nuomone kišenvagysčių skaičiui turi įtakos faktas, jog asmenys padarę kišenvagystę atsiperka simbolinėmis bausmėmis (už vagystę numatyta bausmė viešieji darbai, bauda, laisvės apribojimas ir kt.):

a) _____ turi. _____ Kodėl?

b) _____ ne. _____ Kodėl?

c) _____ kita.

Dėkoju už atsakymus.